د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

يوولسم ټولگی

اسلامي ښوونه او روزنه - يوولسم ټولگی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی　　دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې　　هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی　　د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو　　د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، گوجر دي　　پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي　　هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي　　لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به　　لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مو دی رهبر　　وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

يوولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ .ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: اسلامي ښوونه او روزنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د اسلامي زده کړو برخې د درسي کتابونو مؤلفین

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډیټ دیپارتمنت غړي

ټولګی: یوولسم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

بریښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته يې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمریز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګوني بنسټیز عناصر بلل کیږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له درباره څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوعاتو فهرست

لومړی لوست – آسماني كتابونه.. ۱
دویم لوست – وحي.. ۵
دریم لوست – پر انبیاوو او رسولانو ایمان.. ۸
څلورم لوست – د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام صفتونه.. ۱۳
پنځم لوست – اولو العزمه پیغمبران.. ۱۷
شپږم لوست – معجزه او سحر ۲۰
اووم لوست – كرامت او استدراج.. ۲٤
اتم لوست – قضاء او قدر.. ۲٦
نهم لوست – د برزخ حالات ۳۰
لسم لوست – بعث او حشر.. ۳۵
یوولسم لوست – د پیغمبرﷺ شفاعت ۳۸

د حدیثو برخه ۴۱

دولسم لوست – غیبت لویه گناه ده ٤۲
دیارلسم لوست – مسلمان د مسلمان هنداره ده ٤٦
څوارلسم لوست – د مشورې اهمیت ٤۹
پنځلسم لوست – د بوډاگانو سره مرسته ۵۲
شپاړسم لوست – د لوېو پالنه او روزنه.. ۵۵
اوولسم لوست – د حلالې روزۍ گټل.. ۵۹
اته لسم لوست – په دین كې آسانتیا ٦۲
نو لسم لوست – لعنت(ښېرا) وېل.. ٦٦
شلم لوست – په چاروكې منځنی حالت غوره كول ٦۹
یوویشتم لوست – په ځوانۍ كې د الله ﷻ بنده گي ۷۲
دوه ویشتم لوست – په لار كې د كېنیناستلو آداب ۷٦

د فقهي برخه ۸۰

در ویشتم لوست – كورنۍ.. ۸۱
څلور ویشتم لوست – نكاح ۸۵
پنځه ویشتم لوست – د نكاح مقدمات ۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ ویشتم لوست – د نکاح ارکان او شرطونه ۹۲
اوه ویشتم لوست – ولایت ۹۵
اته ویشتم لوست – کفائت ۹۸
نهه ویشتم لوست – د نکاح محرمات ۱۰۰
دېرشم لوست – رضاعي محرمات (حراموالی) ۱۰۳
یو دېرشم لوست – موقتي محرمات ۱۰۵
دوه دېرشم لوست – مُتعه ۱۰۹
درې دېرشم لوست – مهر ۱۱۱
څلور دېرشم لوست – ولیمه ۱۱۵
پنځه دېرشم لوست – د ښځې او خاوند حقوق ۱۱۸
شپږ دېرشم لوست – د خاوند حقوق په ښځه باندې ۱۲۲
اوه دېرشم لوست – حجاب ۱۲۶
اته دېرشم لوست – د ښځې او مېړه د ستونزو د حل لارې ۱۳۲
نهه دېرشم لوست – طلاق ۱۳۶
څلوېښتم لوست – د طلاق ډولونه ۱۳۹
یو څلوېښتم لوست – د تفریق ډولونه (۱) ۱۴۱
دوه څلوېښتم لوست – د تفریق پاتې ډولونه (۲) ۱۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

آسماني کتابونه

الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره وخت پر وخت کتابونه را لیږلي دي، تر څو دوی د هغو کتابونو له لارښوونو سره سم خپل ژوند عیار او د دنیا او آخرت نېکمرغی خپلې کړي.

د کتاب تعریف

کتاب په لغت کې له کتابت څخه اخیستل شوی او لیکنې ته ویل کیږي او آسماني کتاب د الله تعالی د لارښوونو هغه کلام دی چې د خپلو رسولانو څخه یې یو رسول ته ورکوي چې خلکو ته یې ورسوي.

د تعریف شرح

له کتاب څخه دلته د الله تعالی کلام مراد دی چې له نور او لارښوونو څخه برخمن دی، الله تعالی په هره زمانه کې د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره آسماني کتاب را نازل کړی چې هغوی دغه آسماني کتاب د خپل سپېڅلي قانون په توګه ومني او پیروي یې وکړي چې د دنیا په ستونزمنو او کړکېچنو لارو کې خپله لار ورکه نه کړي.

د آسماني کتابونو د اثبات دلایل

په آسماني کتابونو باندې د ایمان د اثبات لپاره په قرآن کریم او د نبي کریمﷺ په مبارکو احادیثو کې ډېر زیات دلایل شته چې مونږ یې دلته په لنډ ډول بیانوو:

قرآن کریم

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ١٣٦] **ژباړه**: ووایئ چې! مونږ ایمان راوړی دی په الله او پر هغه هدایت چې مونږ ته راغلی دی او هغه چې ابراهیمعليه السلام، اسماعیلعليه السلام، اسحاقعليه السلام، یعقوبعليه السلام او د یعقوبعليه السلام ځوځات ته راغلی و او هغه چې موسیعليه السلام، عیسیعليه السلام او نورو ټولو پیغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی و، مونږ د هغو په منځ کې هېڅ توپیر نه کوو، او مونږ الله ته سر ټیټوونکي یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې مبارک آیت کې الله تعالی مؤمنان مامور کړي چې په قرآن کریم او په هغو کتابونو چې له قرآن کریم څخه مخکې نازل شوي ایمان راوړي.

الله تعالی په بل آیت کې فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: ٢٨٥]

ژباړه: پیغمبر پر هغه هدایت ایمان راوړی دی چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شویدی او څوک چې د دې پیغمبر منونکي دي، هغوی هم دا هدایت د زړه په مینه منلی دی. دوی ټولو الله، د هغه پرښتې، د هغه کتابونه او د هغه پیغمبران عليهم السلام منلي دي او د هغو وینا دا ده چې: "موږ د الله په پیغمبرانو کې یو له بله توپیر نه کوو، موږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتنه! موږ ستا څخه د ګناه د بښنې غوښتونکي یو او همدا ستا لوري ته زموږ درتګ دی.

الله تعالی پدې مبارک آیت کې د نبي کریم ﷺ او مؤمنانو د ایمان صفت بیان کړی او هغه څه يې پکې څرګند کړي چې دوی په ایمان راوړلو پرې مامور شوي دي چې هغه ایمان په الله تعالی، ملایکو، کتابونو، رسولانو او نورو دی.

همدارنګه الله تعالی په یو بل مبارک آیت کې داسې فرمايي:﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [النساء: ١٣٦] **ژباړه:** اې مؤمنانو! په الله، په رسول يې او په هغه کتاب ایمان راوړئ چې الله تعالی پر خپل رسول را نازل کړی او په هغه کتاب چې لومړی يې نازل کړی او څوک چې له الله او د هغه له ملایکو، کتابونو، رسولانو او وروستې ورځې څخه منکر شي، نو رښتیا چې هغه په بې لارېتوب کې ډېر لرې ولاړ.

حدیث شریف

کله چې جبرائیل عليه السلام له نبي کریم ﷺ څخه د ایمان په هکله پوښتنه وکړه، رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ».(١)

ژباړه: ایمان دې ته ویل کیږي چې ته ایمان او یقین وکړې په الله تعالی او د هغه په

---

١ - صحیح مسلم - (١ / ٢٨)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملایکو، کتابونو، رسولانو، د قیامت په ورځ او پدې ایمان او باور ولرې چې د خیـر او شـر ټولـو اندازه د الله تعالی له لوري ده.

په آسماني کتابونو د ایمان لرلو حکم

په ټولو آسماني کتابونو چې د الله تعالی له لوري را نازل شوي ایمان راوړل، یقین او بـاور کول پرې فرض دي.

آسماني کتابونو ته د خلکو اړتیا

د بشر د تاریخ له پلټلو څخه څرګندیږي چې انسان له یو لـوري ځـان غوښـتنه لـري، ځـان خوښوي او د نورو آزادي او حقوق د برلاسي توب په وخت کې اکثـراً پـه نظر کـې نـه نیسي.

فعالیت: له پخواني او معاصر تاریخ څخه د ظالمو چـارواکو او زوررو خپلسرو قومونـو د بشري ځان غوښتنې ځینې بېلګې د مثال په توګه په وار سره بیان کړئ.

او له بل پلوه د بشر پوهه نیمګړې ده، د کایناتو او د هغو د خالق په اړه له لاربښوونې پرتـه حقیقت ته نه شي رسېدای او په همدې توګه د ټولنیزو اصولو او قوانینو په هکله بې علـم نیمګړی دی، غوره او ګټورې لارې چارې په خپل سری سره نه شي پېژندلی، الله تعـالی د انسان دې نیمګړتیا ته زمونږ پام را اړوي فرمایي: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى ۞ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَىٰ﴾ [القیامة: ۳۶، ۳۷] آیـا انـسان ګومـان کـوي چـې خپـل سـری دې پرېښودل شي، آیا دی د منیو نطفه نه و چې په رحم کې غورځول کېده.

فعالیت

زده کوونکي دې په وار سره د لاندې پوښتنو او ځوابونو په هکله خبرې اترې وکړي:

۱. هغه فیلسوفان چې په خپل عقل باندې په تکیه کولـو بـې د بـشر د ژونـد لپـاره قـوانین رامنځته کړي، آیا د ژوند د اصولو په هکله سره یوه خوله دي؟
۲. آیا بشر د دې وړتیا لري چې خپل سری پرېښودل شي؟
۳. د الله تعالی له لوري د شریعت رالیږلو ته څه اړتیا لیدل کیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو بشر سخته اړتیا درلوده چې الله تعالی د دوی د لارښوونې او له هڅک پېک کېدو څخه د ویستلو لپاره په بېلابېلو وختو کې پیغمبران را واستوي او د هغوی پـه لاس شـریعتونه او کتابونه رانازل کړي.

الله تعالی فرمايي: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [نساء:۱۶۵]،

ژباړه: (الله تعالی) زېرى ورکوونکي او وېروونکي پیغمبران راواستول چې لـه هغوی وروسته د خلکو لپاره په الله تعالی کـوم حجت نـه وي او الله تعـالی غالـب او د حکمـت خاوند دی.

دا خبره ضروري ده باید پرې پوه شو چې د ټولو آسماني کتابونو پیغام په قرآن کریم کې شتون لري او دغه کتاب د ټول بشریت د لارښوونې وروستنی کتاب دی. په دې سربېره د الله ﷻ په دې کتاب کې برکتونه دي، د هغه تلاوت ذکر دی او په دنیا کې د رحمتونـو او په آخرت کې د ژغورنې سبب ګرځي.

پوښتنې

۱. کتاب تعریف کړئ!
۲. په آسماني کتابونو باندې د ایمان د اثبات دلایل ووایئ!
۳. رسول الله ﷺ جبرائیل ﵇ ته د ایمان په هکله څه وویل؟
٤. په آسماني کتابونو باندې د ایمان حکم بیان کړئ!
۵. آسماني کتابونو ته خلک څه اړتیا لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې آسماني کتابونو ته د خلکو د اړتیا تر سرلیک لاندې یـوه مقاله ولیکـي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحي

پدې لوست کې موږ په وحي باندې له ايمان راوړلو څخه بحث کوو.
وحي څه ته ويل کيږي؟ وحي د چا له خوا په چا باندې نازليږي؟

د وحي تعريف

وحي په لغت کې په ډېرو معناګانو سره استعمال شوې ده لکه: اشاره، پيغام، الهام، خفي کلام، امر او کتابت.[1] او د عقايدو د علم په اصطلاح کې د الله تعالی له لوري په پټه او خارق العاده طريقې سره د نبي خبرولو ته وحي ويل کيږي.[2]

د تعريف شرح

وحي د الله تعالی له لوري له هغه چا سره چې د پيغمبرۍ لپاره يې غوره کړی وي په هر هغه څه چې اراده يې لري، په خفي او داسې طريقو سره خبرولو ته ويل کيږي چې د بندګانو په وس او توان پوره نه وي.

د وحي د ثبوت دليل

نقلي دليل: حضرت محمدﷺ لومړنی پيغمبر نه و او نه لومړنی انسان و چې خلکو ته يې له وحې څخه خبرې کولې او دوی يې په آسماني خبرو باندې خبرول، بلکې له آدم عليه السلام څخه پيل تر حضرت محمدﷺ پورې ډېر پيغمبران تېر شوي چې خلک يې له وحې څخه خبرول. دوی له خپلو ځانونو څخه خبرې نه جوړولې، بلکې د الله تعالی له لوري په راليږلې وحې به يې دوی خبرول لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ۞ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ [النساء: ١٦٣، ١٦٤] **ژباړه:** اې محمدهﷺ موږ تا ته په هم هغه شان وحي ليږلې ده، لکه چې نوح عليه السلام او له هغه وروسته پيغمبرانو ته مو ليږلې وه. موږ ابراهيم عليه السلام، اسماعيل عليه السلام، اسحٰق عليه السلام، يعقوب عليه السلام او د يعقوب عليه السلام اولادې، عيسٰی عليه السلام، ايوب عليه السلام، يونس عليه السلام، هارون عليه السلام او سليمان عليه السلام ته وحې وليږله او موږ داؤد عليه السلام ته زبور ورکړ او موږ پر هغو پيغمبرانو هم وحي نازله کړې چې د هغو يادونه مو

---

١ – لسان العرب، القاموس المحيط، تفسير الرازي او تفسير البيضاوي.

٢ – مناهل العرفان – (١ / ٤٦)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دي نه مخکې تا ته کړېده او پر هغو پیغمبرانو هم چې د هغو یادونه مو تاته نـه ده کـړې. الله له موسی علیه السلام سره داسې خبرې کړې دي لکه څنګه چې خبرې کېږي.

په یو بل آیت کې الله تعالی د محمد ﷺ په هکله فرمایي: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى۝ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم: ٣، ٤] **ژباړه:** هغه له خپل نفسي خواهش څخه نه غږېږي، دا خو یـوه وحې ده چې پر هغه نازلیږي. همدارنګه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمایي: ﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ﴾ [یونس: ٢] **ژباړه:** آیا د خلکو لپاره دا د حیرانتیا وړ خبره شوه چې موږ له همغو څخه یوه سړي ته وحې وکړه چې (پـه غفلـت کـې لوېـدلي) خلـک را ویښ کړه او څوک چې یې ومني هغو ته زېری ورکړه چې د دوی لپـاره د هغـو لـه رب سره ریښتونی عزت او سرلوړي ده؟ منکرانو وویل چې دا سړی ښکاره کوډګر دی؟.

عقلي دلیل

وحې یو ریښتونی واقعیت دی، څوک چې د الله تعـالی پـر وجـود او د هغـه د قـدرت پـه کمال ایمان لري د وحې له وجود څخه نه منکرېږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د وحې د دلیلونو په اړه یو له بل سره خبرې وکړي.

پر وحې د ایمان حکم

په ټولو نازل شویو کتابونو او په ټولو وحیو باندې په اجمالي توګه ایمان او باور لرل فرض دي.

د وحې ډولونه

الله تعالی خپلو پیغمبرانو ته په درې ډوله وحې کړې ده:

١. د الهام او خوب په توګه وحې.

أ. الهام: لکه څرنګه چې نبي کریم ﷺ فرمـایي: «إن روح القدس نفث في روعي أن نفسا لن تموت حتى تستكمل أجلها وتستوعب رزقها فأجملوا في الطلب ولا يحملن أحدكم استبطاء الرزق أن يطلبه بمعصية فإن الله لا ينال ما عنده إلا بطاعته»[1] **ژباړه:** یقیناً چې جبرائیل علیه السلام زما په زړه کې دا خبره الهام کړه چې هیڅ نفس تر هغه وخته نـه مـړ کېـږي، تـر څـو خپلـه ټاکلې نېټه پوره کړي او خپل رزق پوره تمام کړي، نو رزق له روا لارو وغواړئ او د رزق ورو کېدل او کموالی دې په تاسو کې هیڅ یـو دې تـه اړ نکـړي چې پـه نـاروا

١ – حلية الأولياء – (١٠ / ٢٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارو بې ولتهوي، ځکه هغه څه چې د الله تعالی په وړاندې شته هغه د طاعت څخه پرته په نورو ناروا لارو نه شي تر لاسه کېدای.

ب. **په خوب کې ليدل:** لکه څرنګه چې الله تعالی ابراهيم عليه السلام ته په خوب کې وحې وکړه چې خپل زوی اسماعيل عليه السلام ذبحه کړي او له همدې رښتينو خوبونو څخه پر حضرت محمد ﷺ باندې وحې پيل شوې ده.

٢. **د پردې تر شا خبرې کول:** يعنې پدې صورت کې به د پيغمبر او الله تعالی تر منځ واسطه موجوده نه وه، بلکې پرته له واسطې به الله تعالی خپل پيغمبر ته وحې کولې لکه څرنګه چې موسی عليه السلام د الله تعالی خبرې پرته له واسطې څخه اورېدلې دي.

٣. **د ملايکې په واسطه:** يا به الله تعالی خپل پيغمبر ته ملايکه لېږله، نو دې ملائکې به هغه وحې پيغمبر ته رسوله چې دا د جبرائيل عليه السلام دنده وه.[١]

د وحې پورتني درې ډولونه الله تعالی پدې مبارک آيت کې داسې بيانوي: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ [الشورى: ٥١] **ژباړه:** هيڅ بشر دا مقام نه لري چې الله له هغه سره مخامخ خبرې وکړي يا خو د هغه خبرې په وحې (اشاره) سره وي يا د پردې تر شا، يا کوم پيغام راوړونکې (پرښته) لېږي او پرښته د الله په حکم سره هر څه چې هغه غواړي وحې کوي، هغه لوړ او د حکمت خاوند دی.

فعاليت: زده کوونکي دې د وحې د ډولونو په اړه يو له بل سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١. وحې لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
٢. د وحې د شتون دليلونه بيان کړئ.
٣. په وحې باندې د ايمان حکم څه دی؟
٤. د وحې ډولونه بيان کړئ.
٥. هغه مبارک آيت ذکر کړئ چې الله تعالی د وحې ډولونه په کې ذکر کړي دي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د وحې په اړه په خپلو کتابچو کې يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

---

١ - تفسير الرازي، ج: ٢٧، ص: ١٨٦.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

پر انبیاوو او رسولانو ایمان

۱. نبي او رسول چا ته ویل کیږي؟
۲. آیا نبوت او پیغمبري په کار او زیار سره ترلاسه کېدای شي؟

۱- د نبي او رسول تعریف

أ. نبي: چې د الله تعالی له لوري وحې ورته راغلې وي.

ب. رسول: هغه چا ته ویل کیږي چې الله تعالی خپلو بندګانو ته د خپلو احکامو د رسولو لپاره له نوي شریعت سره استولی وي.

۲. د نبي او رسول تر منځ توپیر

رسول هغه چا ته ویل کیږي چې الله تعالی خپلو بندګانو ته له نوي شریعت سره را استولی وي چې هغه خلکو ته ورسوي او نبي هغه دی چې الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره رالیږلی وي، برابره خبره ده که د پخوانیو انبیاوو شریعت خلکو ته رسوي، نوی شریعت ورسره نه وي او یا هم نوی شریعت ورکړل شوی وي، نو هر رسول ته نبي ویل کیږي، خو هر نبي ته رسول نه ویل کیږي.

۳. د انبیاوو شمېر

په قرآن کریم کې د پنځه ویشتو انبیاوو یادونه راغلې، اتلس تنه یې د الله تعالی په دې قول کې ذکر شوي: ﴿وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ۞ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۞ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ ۞ وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ (الأنعام: ۸۳ - ۸۶)

ژباړه: او دا زموږ دلیل دی چې ابراهیم ته مو د قوم په مقابل کې ورکړی و، چا ته چې مو خوښه شي درجې یې لوړوو، بې شکه ستا څښتن ډېر د حکمت او علم خاوند دی او ده ته مو اسحاق او یعقوب وربښلي وو، ټولو ته مو لاره ښودلې وه او نوح ته مو پخوا لاره ښودلې وه او د ده له اولادې څخه داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی او هارون

(c) ketabton.com: The Digital Library

عليهم السلاموو او مونږ نېک عمله خلکو ته همداسې غوره بدل ورکوو او زکریا، یحیی، عیسی او الیاس عليهم السلام ټول له صالحانو څخه وو او اسماعیل، الیسع، یونس، لوط او نور ټول مو په نورو خلکو غوره ګرځولي وو.

او اوه تنه يې په نورو ځايونو کې ذکر شوي چې هغوی عبارت دي لـه: آدَم،إِدْرِيس، هُود، صَالِح، شُعَيْب، ذُو الْكِفْل او مُحَمَّدٌ خَاتَمُ النَّبِيِّين (عَلَيْهِمْ جَمِيعًا صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلاَمُهُ).

په قرآن کې راغلي چې نـور پيغمبـران هـم شـته، الله تعـالی فرمـايي: ﴿وَرُسُلاً قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلاً لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ﴾ [النساء: ۱۶۴]

او په حديثونو کې د انبياوو شـمېر يـو لـک او څلورويـشت زره او د رسـولانو شـمېر درې سوه او ديارلس ته ښودل شوی، خو علماء وايي چې په دې حـديثونو کـې ضـعف دی[۱] نو د مجموعي تعداد په هکله يې توقف غوره دی.

٤. په رسولانو باندې د ايمان د اثبات دليل

الله تعالی په خپل کتاب قرآن کريم کې فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلاَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقره: ۱۸۵] ژباړه: پيغمبر پر هغه هـدايت ايمـان راوړيـدی، چـې د هغـه د رب له خوا پر هغه نازل شويدي او څوک چې د دې پيغمبـر منـونکي دي، هغـوی هـم دا هدايت د زړه په مينـه منلـی دی. دوی ټولـو الله، د هغـه پرښـتې، د هغـه کتابونـه او د هغـه پيغمبران عليهم السلام منلي دي او د هغو وينا دا ده چې: «موږ د الله پـه پيغمبرانـو کـې يـو لـه بلـه توپير نه کوو، موږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتنه! موږ ستا څخه د ګنـاه د ښښې غوښتونکي يو او همدا ستا لوري ته زموږ درتګ دی.»

فعاليت: زده کوونکي دې په خپلو منځونو کې د نبي او رسول تر منځ پر توپير خبرې وکړي.

٥. په انبياوو او رسولانو باندې د ايمان حکم

په ټولو انبياوو او رسولانو عليهم السلام باندې ايمـان لـرل فـرض او د اسـلامي عقيـدې لـه ارکانو څخه شمېرل کيږي، نو له يوه نبي او رسول څخه انکـار د ټولـو انبيـاوو او رسـولانو

۱. د ابن کثير تفسير د دې آيت لاندې (وَرُسُلاً لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثخه انکار بلل کيږي، له همدې امله مسلمان د ټل لپاره لـه خپلې عقيـدې سـره سـم دا ګواهي ورکوي چې د هېڅ نبي تر منځ په ايمان کې توپير نه کـوي، پـه ټولـو رسـولانو او نبيانو باندې پرته له کوم توپيره يو ډول ايمان لري، ځکه دوی ټول د الله تعالی له لوري را استول شوي دي.

٦. نبوت الهي ورکړه ده

نبوت يوه الهي ورکړه ده. هر هغه چا ته چې الله تعالی وغواړي نبوت او رسالت ورکـوي، په ذوق، کوښښ او خپله خوښـه هېچـا تـه نـه ورکـول کېـږي، يعنـې دا چـې پـه عبـادت، رياضت او زيار نه تر لاسه کيږي، الله تعالی د انبياوو ستاينه او توصيف په قرآن کريم کې داسې کړی دی: ﴿وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ۴۷]

ژباړه: په يقيني توګه زموږ په نزد هغوی په غوره شويو نېکو کسانو کې شمار دي له دي.

آيت ثخه دا ثرګنده شوه چې انبياء د الله ﷻ د لوري غوره شوي کسان دي.

فعاليت: زده کوونکي دې پر انبياوو او رسولانو باندې د ايمان د حکم په اړه يو له بـل سـره خبرې وکړي.

۷. په نبيانو او رسولانو باندې د ايمان تفصيل

په انبياوو او رسولانو باندې ايمان درلودل د قرآن او سنتو په رڼا کې تفصيل لـري چـې پـه لانـدې کرښو کې ورته اشاره کوو:

١. پر هغو انبياوو او رسولانو باندې ايمان لرل چې الله تعالی په قرآن کريم کې ذکـر کـړي دي او ټول شمېر يې پنځه ويشت تنه دي، همدارنګه پدې باندې هم ايمـان لـرل چـې الله تعالی له دې ذکر شويو پيغمبرانو ثخه پرته نور پيغمران هم را استولي دي.

٢. پدې ټينګ باور او ايمان لرل چې د ټولو انبياوو د بلنې محور د الله تعـالی د يـووالي منـل او د هغه عبادت و.

٣. پرته له توپيره په ټولو انبياوو باندې ايمان لرل، د دوی د نبوت او رسالت تـصديق کـول، سره له دې پدې باور لرل چې ځينې يې له ځينو نورو ثخـه غـوره او محمـد ﷺ تـر ټولـو پيغمبرانو غوره دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. پـدي بانـدي ايمـان او بـاور لـرل چـي دوی ټـول انـسانان دي او د الوهيـت هـېڅ ډول خصوصيات نه لري.

٥. پدي باندي ايمان لرل چي انبياء او رسولان له ټولو خلکو څخه د علم، عمل او اخلاقو له پلوه کامل دي، دوی خپل امانت پوره کړی او رسالت يي په پـوره امانـت داری سـر تـه رسولی دی.

٦. پدي باندي ايمان لرل چي الله تعـالی د خپلـو انبيـاوو د تـصديق لپـاره دوی تـه معجـزي ورکړي دي.

٧. پدي باندي ايمان لرل چي د نبوت لړی په محمدﷺ پـای تـه رسـېدلي او محمـدﷺ ټولـو خلکو ته استول شوی دی او د ده له رحلت څخه وروسته بل نبي يا رسـول د قيامـت تـر ورځي پوري نه راځي او د وحي لړی پای ته رسېدلي ده.

فعاليت: په قرآن کريم کي د څو پيغمبرانو نومونه ذکر شوي دي؟

٨ په انبياوو او رسولانو باندي د ايمان معنا

الله تعالی په خپل کتاب قرآن کريم کي فرمـايلي دي: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ١٣٦] ژباړه: ووايئ چي! مونږ ايمان راوړيدی په الله او پر هغه هدايت چي مونږ ته راغلی دی او هغه چي ابراهيم‌عليه السلام، اسماعيل‌عليه السلام، اسحاق‌عليه السلام، يعقوب او د يعقوب‌عليه السلام ځوځات ته راغلی و او هغه چي موسیٰ عليه السلام، عيسی‌عليه السلام او نـورو ټولو پيغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی و، مـونږ د هغـو پـه مـنځ کـي هـېڅ توپير نه کوو، او مونږ الله ته سر ټيټوونکي يو.

په انبياوو او رسولانو باندي ايمان او ټينګ باور لرل دي ته وايـي چـي الله تعـالی خپلـو ځينـو بنده ګانو ته وحي کوي، تر څو خلکو ته د الله تعالی د نعمتونـو زېـری ورکـړي او د هغـه لـه عذاب څخه يي ووېروي، خو دا هر څه يوې موخي ته د رسېدو لپاره تر سره کوي چي هغه د الله تعالی عبادت، د دين اقامت او الله تعالی په ربوبيت، الوهيت، نومونـو او صـفاتو کـي يـو ګڼل دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. نبي او رسول تعريف کړئ.

۲. نبي او رسول څه توپير لري.؟ په لنډو ټکو کې يې بيان کړئ.

۳. آيا نبوت په زيار او عبادت سره تر لاسه کيږي؟

٤. په انبياوو او رسولانو باندې د ايمان د وجوب دلايل ذکر کړئ.

٥. په قرآن کريم کې د څو پيغمبرانو نومونه راغلي دي؟ کوم چې درته ياد دي ويې ليکئ.

٦. په انبياوو او رسولانو باندې ايمان څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د نبي او رسول په اړه په خپلو کتابچو کې يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام صفتونه

الله تعالی پیغمبران د ښو، غوره او نېکو صفتونو خاوندان ګرځولي دي، تر څو په ښه توګه خلک سمې او نېکې لارې ته دعوت کړي. همدارنګه الله تعالی دوی له ټولو هغو خویونو او کړنو څخه چې د نبوت له منصب سره مناسب نه دي، پاک او سپېڅلي کړي دي.

د انبیاوو صفتونه

د انبیاوو علیهم السلام ځینې صفتونه په قرآن کریم کې ذکر شوي دي چې په لاندې ډول بیانېږي:

۱. عصمت

د عصمت تعریف: عصمت په لغت کې حفظ او ساتلو ته وایي او د عقایدو د علم په اصطلاح کې عصمت (پاکوالي) د الله تعالی هغه لطف دی چې پیغمبر ﷺ د نېکو کارونو کولو ته هڅوي او د بدو کارونو له کولو څخه یې ساتي، له انسان څخه اختیار نه ساقطوي، تر څو د ازمایښت او امتحان حقیقت باقي وي.[۱]

د تعریف شرح

الله تعالی خپل ټول انبیاء په خپل فضل او کرم سره له نبوت څخه مخکې او وروسته له ټولو ګناهونو څخه پاک ساتلي دي، داسې ځواک یې ورکړی دی چې د نېکو کارونو کولو ته یې هڅوي او د ناوړه کارونو له کولو څخه یې منع کوي، خو له دوی څخه اختیار نه ساقطوي.

له ګناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت

د ښه وضاحت لپاره د انبیاوو عصمت په لاندې ډول شرح کوو:

أ. کبائر ګناهونه: کبیره ګناه هغې ګناه ته ویل کیږي چې یا په دنیا کې حد ورته ټاکل شوی وي او یا د جهنم په اور باندې وعده ورکړل شوې وي او یا لعنت او یا غضب ورباندې ویل شوی وي.

ب. صغائر ګناهونه: صغیره ګناه هغې ګناه ته ویل کیږي چې په دنیا کې حد ورته نه وي او په آخرت کې ورته عذاب نه وي ټاکل شوی.

---

۱ - المسامرة. ص: ۲۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی: له لویو ګناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت (پاکي)

ټول انبیاء کرام له بعثت څخه مخکې او وروسته له ټولو لویو ګناهونو لکه: کفر، دروغ ویل او داسې نورو څخه پاک او سپېڅلي دي، له دوی څخه قصداً او یا سهواً هېڅ وخت لویه ګناه نه پېښیږي، بلکې له دې ټولو ګناهونو څخه معصوم دي.

د دې عصمت دلایل

څرنګه چې د انبیاوو له ټولو ستره او مهمه دنده خلکو ته د الله ﷻ پیغام رسول دي، نو قرآن کریم په څرګندو ټکو کې په دې هکله د هغوی په صدق ګواهي ورکړې، الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى ۞ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم:۳، ٤] ژباړه: هغه له خپل نفسي خواهش څخه نه غږیږي، دا خو یوه وحې ده چې پر هغه نازلیږي.

همدارنګه نبي کریم ﷺ په خپل یوه مبارک حدیث شریف کې فرمایي: عن أبي هريرة ﵁ قال: قالوا: يا رسول الله إِنَّك تُدَاعِبُنا. قال: (إِنِّي لا أَقُولُ إِلا حَقًّا) [۱]

ژباړه: له حضرت ابو هریره رضي الله تعالی عنه څخه روایت دی چې اصحابو کرامو وویل: اې د الله تعالی رسوله! ته له موږ سره ټوکې کوې. رسول الله ﷺ وفرمایل: زه له حق څخه پرته بل څه نه وایم.

همدارنګه د دوی په هکله الله تعالی فرمایي: ﴿وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (الانعام: ۸۷) **ژباړه:** او دوی مو خوښ کړي او نېغ لاره مو ورته ښودلې ده.

دویم: له صغائرو (کوچنیو) ګناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت

د امام ابو حنیفه رحمه الله په نزد پیغمبران علیهم الصلاة والسلام لکه څرنګه چې له لویو ګناهونو څخه پاک او معصوم دي همدارنګه له صغائرو (کوچنیو) ګناهونو څخه هم پاک او معصوم دي.

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ٤۷].

ژباړه: په یقیني توګه زموږ په نزد هغوی په غوره شویو نېکو کسانو کې شمار دي.

۲. **بشریت:** انبیاء او رسولان ټول بشر دي، خوراک، څښاک کوي، ویده کیږي، ناروغه کیږي، وږي کیږي، تږي کیږي، نکاح کوي په غیبو باندې نه پوهیږي او د داسې نورو ټولو بشري صفتونو خاوندان دي، تر څو له خلکو سره صله رحمي وکړي، د

---

۱ - سنن الترمذي - (٤ / ۳٥۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی له احساس څخه خبر وي او د مستقیمې لارې په ښودلو کې الله تعالی په دوی باندې قوي حجت قائم کړی، الله تعالی په دې اړه فرمایلي دي: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ [التوبة: ۱۲۸]. ژباړه: وګورئ تاسې ته یو پیغمبر راغلی دی چې په خپله له همدا تاسې څخه دی، په زیان کې ستاسې لوېدل پر هغه ګران تماميږي، هغه ستاسې د رغېدنې حرصناك دی. د مؤمنانو لپاره هغه خواخوږی او زړه سواندی دی.

۳. **تبلیغ:** خلکو ته د هغو احکامو رسول چې په رسولو یې مامور شوی وي تبلیغ بلل کېږي، تر څو هغوی ته د دنیا او آخرت د نېکمرغيو لارښوونه وکړي چې دا کار ټولو پیغمبرانو تر سره کړی او هېڅ شی یې نه دی ورڅخه پټ کړی، الله تعالی پدې اړه فرمايلي دي: ﴿يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ [المائدة: ٦٧] ژباړه: اې پیغمبره! څه چې ستا د رب له لوري پر تا نازل کړی شویدي هغه خلکو ته ورسوه. که داسې دې ونه کړل، نو د هغه د پیغمبرۍ حق دې ادا نه کړ.

٤. **زیرکتیا:** هر نبي د زیرکتیا او لوړ فهم څخه برخمن وي، الله تعالی پدې اړه فرمايي: ﴿فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ﴾ [الأنبياء: ۷۹] ژباړه: نو په هغه وخت کې موږ د فیصلې صحیح صورت سلیمان ته وښوده پداسې حال کې چې موږ حکم او علم دواړو ته ورکړی و، له داؤد سره موږ غرونه او الوتونکي ایل کړي وو چې پاکي یې بیانوله، د دغه کار کوونکي همدا موږ وو.

٥. **نارینتوب:** ټول علماء پدې اتفاق دي چې الله تعالی ټول انبیاء نارینه رالېږلي دي هېڅ ښځې ته د نبوت منصب نه دی ورکړای شوی، آن تر دې چې ځینو علماوو په دې خبره اجماع هم نقل کړې ده، ځکه الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ﴾ [یوسف: ۱۰۹] ژباړه: اې محمده(ﷺ) له تا نه مخکې چې موږ کوم پیغمبران لېږلي وو هغوی هم ټول سړي وو، همغو لوري ته موږ وحې لېږو. په پورتنې آیت کې د رجل لفظ ذکر شوی دی او په عربي ژبه کې«رجل» نارینه ته ویل کېږي.

٦. **له عیبونو څخه پاکوالی:** پیغمبران علیهم السلام له لاندې عیبونو څخه پاك او سپېڅلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

أ. هر پیغمبر د بعثت په وخت کې د خپلې زمانې له ټولو خلکو څخه د خلقت له مخې غوره وي.

ب. هر نبي له داسې عیبونو څخه چې طبیعت ورڅخه کرکه او نفرت کوي، پاك او سپېڅلی دی، لکه: پیس، جذام او داسې نور.

ج. نبي د داسې کسب خاوند نه وي چې عرف يې بد وګڼي، لکه: ښکر لګول او داسې نور.

د. نبي د زړه له سختوالي څخه پاك وي، ځکه که چېرې نبي بې رحمه او د سخت زړه خاوند وي. نو بيا خلك ورڅخه نفرت کوي، الله تعالی پدې اړه داسې فرمايلي دي: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ [آل عمران: ١٥٩] ژباړه: اې پیغمبره (ﷺ) دا د الله لوی رحمت دی چې ته د دې خلکو لپاره ډېر نرم خويه جوړ شوی يې، که داسې نه وای او ته تونډ خويه او سخت زړی وای، نو دا ټول به ستا له شاوخوا نه خواره شوي وو.

فعالیت: زده کوونکي دې د انبياوو علیهم السلام د صفتونو په اړه يو له بل سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١. عصمت تعريف کړئ.

٢. د انبياوو د عصمت دلايل بيان کړئ.

٣. د بشريت د صفت دلايل ووايئ.

٤. د تبليغ د صفت دلايل ووايئ.

٥. د زيرکتيا د صفت دلايل ووايئ.

٦. د نارينتوب د صفت دلايل بيان کړئ.

٧. له کومو عيبونو څخه د انبياوو پاکوالی لازمي دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د انبياوو د صفتونو په اړه يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولو العزمه پیغمبران

ټول پیغمبران د الله تعالی په وړاندې معزز او د عزت خاوندان دي، ټول پیغمبران د ډېر زیات عزم، صبر اوحوصلې خاوندان وو، خو ځینې پیغمبران الله تعالی په عزم سره ستایلي دي دا په دې دلالت کوي چې دوی د نورو انبیاووعلیهم السلام په پرتله د ډېر قوي عزم او د الله تعالی په وړاندې د ډېر لوړ مقام او لوړې درجې خاوندان دي.

د عزم تعریف

عزم صبر، ثبات او د یو کار د کولو لپاره قوي هوډ ته ویل کیږي.

ولې ځینو پیغمبرانو ته اولو العزم ویل کیږي؟

ځینو پیغمبرانو ته ځکه اولو العزم ویل کیږي چې دوی د دعوت او رسالت په کار کې له صبر، ډېر زغم او حوصلې څخه کار اخیستی دی، نو الله تعالی په اولوالعزم صفت سره ستایلي دي او فرمایي: ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾ [الاحقاف، ۳۵] **ژباړه:** نو صبر کوه لکه چې همتناکو رسولانو صبر کولو.

د اولو العزمه پیغمبرانو شمېر

د اولو العزمه پیغمبرانو د شمېر په اړه له علماوو څخه ډېر قولونه نقل شوي دي، خو د جمهورو علماوو په نزد اولو العزم پیغمبران پنځه کسان دي، حضرت نوح علیه السلام، حضرت ابراهیم علیه السلام، حضرت موسی علیه السلام، حضرت عیسی علیه السلام او حضرت محمد صلی الله علیه وسلم.

چې الله تعالی یدې قول کې راتول کړي دي:﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ [الأحزاب: ۷] ژباړه: او هغه مهال چې موږ له (ټولو) انبیاوو او (خصوصاً) له تا، نوح، ابراهیم، موسی او د مریمې زوی عیسی نه ژمنه واخیسته او ښه پخه ژمنه مو ترې واخیسته او همدارنګه الله تعالی په دې مبارک آیت کې هم ذکر کړي دي: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ﴾ [الشورى: ۱۳] ژباړه: تاسو ته یې هماغه دین ټاکلی (بیان کړی) چې په هغه سره یې نوح ته سپارښتنه کړې وه او هغه چې تا ته مو وحې کړې او په هغه سره موږ ابراهیم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسی او عیسی ته سپارښتنه کړې وه چې (همدغه) دین تر سره کړئ او اختلاف مه پکې اچوئ. مشرکانو باندې هغه خبره ډېره درنه ده چې ته يې وربلې.

د اولوالعزمه پيغمبرانو نومونه

١. حضرت نوح عليه السلام
٢. حضرت ابراهيم عليه السلام
٣. حضرت موسى عليه السلام
٤. حضرت عيسى عليه السلام
٥. حضرت محمد صلى الله عليه وسلم

فعاليت: زده کوونکي دې د اولوالعزمه پيغمبرانو د شمېر په اړه په خپلو کې سره خبرې اترې وکړي.

د اولو العزمه پيغمبرانو فضيلت

دغه اولو العزمه پيغمبران له نورو ټولو پيغمبرانو څخه د زيات فضيلت خاوندان دي او په دوی کې د ډېر زيات فضيلت خاوند حضرت محمد صلى الله عليه وسلم دی.

له ابي هريره رضي الله تعالى عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:«خِيَارُ وُلْدِ آدَمَ نُوحٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَعِيسَى وَمُوسَى وَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ»، ژباړه: د آدم عليه السلام د اولادې تر ټولو غوره حضرت نوح عليه السلام، حضرت ابراهيم عليه السلام، حضرت عيسى عليه السلام، حضرت موسى عليه السلام او حضرت محمد صلى الله عليه وسلم دی.

همدارنګه امام بخاري له ابي هريره رضي الله تعالى عنه څخه روايت کوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ».[1]

ژباړه: زه د قيامت په ورځ د آدم عليه السلام د اولادې سيد او مشر يم، لومړی به له ما څخه قبر شق او څيرې کيږي، زه لومړی شفاعت کوونکی يم او لومړی به زما شفاعت قبليږي.

---

١ - أصول الإيمان في ضوء الكتاب والسنة - (١ / ٢٢١)

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: زده کوونکي دې د اولو العزمه پیغمبرانو نور فضیلتونه هم بیان کړي.

پوښتنې

١. آسماني کتابونه څو او په چا نازل شوي دي؟
٢. عزم تعریف کړئ.
٣. اولو العزمه پیغمبرانو ته ولې اولو العزمه ویل کیږي؟
٤. اولو العزمه پیغمبران څو دي؟
٥. د اولو العزمه پیغمبرانو د فضیلت په اړه یو حدیث شریف ووایئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معجزه او سحر

۱. معجزه

د معجزې تعریف

معجزه په لغت کې له عجز څخه اخیستل شوې چې بېوسې کوونکې او عاجز کوونکې ته وېل کېږي او په اصطلاح کې د هغه ننګوونکې، خارق العادة کار او وینا څخه عبارت ده چې الله تعالی یې د نبوت او رسالت د دعوا لرونکو د رېښتینولۍ په قصد له دوی څخه صادروي چې نور انسانان ورڅخه عاجز وي.

د معجزې تعریف شرحه

معجزه داسې کار او وینا ته ویل کېږي چې د نبوت او رسالت له دعوا لرونکو څخه صادرېږي چې لاندې شرطونه لري:

۱. معجزه به ننګوونکې وي، که چېرې ننګونه ونه لري معجزه نه بلل کېږي.
۲. د رسالت او یا نبوت د دعوا د رېښتینولۍ په خاطر یې ښکاره کوي که څوک خارق العادة کار تر سره کوي مګر د نبوت یا رسالت دعوا ونه لري معجزه نه بلل کېږي.
۳. خارق العاده کار به له دعوا سره برابر وي.
٤. مقابل لورى به د دغه خارق العاده کار له سر ته رسولو څخه عاجز وي. که چېرې مقابل لورى هم د داسې خارق العاده کار په تر سره کولو قادر وي، معجزه نه بلل کېږي.

د معجزې ډولونه

د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام معجزې په دوه ډوله دي:

۱. محسوسې معجزې.
۲. غیر محسوسې معجزې.

لومړی محسوسې معجزې: له هغو معجزو څخه عبارت دي چې انسانان یې په پنځه ګونو حواسو درک کوي، لکه د صالح ﷵ په دعاء سره له غره څخه د بلاربې اوښې را ایستل، د عیسی ﷵ په دعاء سره د مور زادي ړوند او د برص (برګي) ناروغ روغېدل، د موسی ﷵ امسا په مار باندې بدلېدل، او د نیل بحر دوه ځایه کېدل، د پیغمبرﷺ اسراء او

(c) ketabton.com: The Digital Library

معراج، د سپوږمی دوه ټوټې کېدل، د پیغمبرﷺ لـه مبـارکو گوتـو څخـه د اوبـو بهېـدل او داسې نور.

دويم غير محسوسې معجزې: دا هغه معجزې دي چې د عقل په وسيله درک کېږي، لکـه د راتلونکو غائبو پېښو او حوادثو په اړه معلومات ورکول او پر محمدﷺ نازل شوی کتـاب (قرآن کريم) چې د محمدﷺ تر ټولو ستره معجزه ده.

د معجزې حکم

د پيغمبرانو عليهم السلام پر معجزاتو ايمـان درلـودل فـرض دي، ځکـه چې د هـر پيغمبـر معجزه په حقيقت کې د الله تعالی وحې ده چې د پيغمبـر ريـښتينولي ثـابتوي لکـه څرنگـه چې پر پيغمبر ايمان درلودل فرض دي، همدا راز د هغوی پـر معجـزو هـم ايمـان درلـودل فرض دي.

فعاليت: زده کوونکي دې د معجزې په اړه يو له بل سره بحث وکړي.

۲. سحر

د سحر تعريف

سحر په لغت کې دوکې، باريکی، د يوه شي شکل بدلولو او هغه کارته وايي چې ظاهري سبب ونه لري او په اصـطلاح کـې لـه هغـه خـارق العـاده کـار څخـه عبـارت دی چـې د شيطانانو په مرسته له ناوړه او خبيثو نفسونو له خوا ترسره کيږي.

د تعريف شرحه

سحر په عربي کې دوکې او هغه نازکه کړنې ته وايي چې ظاهري سبب يې په سترگو نـه ښکاري او په اصطلاح کې هغه نا آشنا کار ته ويل کيږي چې د دين څخه لېـرې او د بـد عمله اشخاصو له خوا ترسره کيږي، د کفري الفاظو پـه ويلـو او د شـيطانانو پـه ملتيـا تـرې صادرېږي چې د ښوونې او زده کړې له لارې ورته لاس رسی پيدا کوي.

که چيرې څوک داسې نا آشنا او خارق العاده کار ترسره کړي چې په هغه کې د لاسونو او حرکاتو چالاکي او يا د خاصو دواگانو استعمال رول ولري حقيقي سحر نه بلل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سحر حقیقت

د سحر حقیقت په قرآن کریم او نبوي احادیثو او د امت په اجماع سره ثابت دی چې واقعیت لري.

الله ﷻ د موسی ﷺ د ساحرانو په اړه فرمايي: ﴿قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرٍ عَظِيمٍ﴾[الأعراف: ١١٦] **ژباړه:** موسی ﷺ ورته وویل: تاسې یې وغورځوئ کله چې هغوی (پړي او همساګانې) واچولې او (په خپلو منترونو ویلو سره یې) د خلکو سترګې مسحورې کړې او په وېره کې یې واچول او ډېر غټ سحر یې وکړ.

په حدیث شریف کې راغلي یو کس چې لبید بن اعصم نومیده پر پیغمبر ﷺ یې سحر کړی و.

د ټول اسلامي امت په دې اجماع ده چې سحر حقیقت لري.

د سحر زده کړه

د سحر ښوونه او زده کړه حرام کار دی او که سحر په کفري عقیده بناوي، نوبیا یې زده کړه کفر دی او زده کوونکی یې واجب القتل دی.

د سحر او معجزې تر منځ توپیر

د سحر او معجزې تر منځ ډېر توپیرونه شته چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

١. سحر له شریرو او پلیتو نفسونو څخه صادرېږي، خو معجزه د پاکو، عزتمندو او الله ﷻ ته له ډېرو نژدې نفسونو څخه صادرېږي.
٢. معجزه په ننګونې بناء وي، خو په سحر کې ننګونه نه وي.
٣. د سحر په سر ته رسولو کې د ناروا اعمالو انجامول او له شیطانانو څخه په کې مرسته غوښتل کېږي او معجزه د الله ﷻ په مرسته او ارادې صورت مومي.
٤. سحر د ښوونې او زده کړې له لارې ممکن وي، خو په معجزه کې پیغمبر یوازې له الله ﷻ څخه د هغې د ایجادولو غوښتنه کوي.
٥. معجزه د شي حقیقت بدلوي، خو سحر یوازې د شي ظاهري شکل بدلوي.
٦. په معجزې سره د پیغمبر رېښتینولي ثابتېږي، خو سحر لویه ګناه او د خلکو د ګمراه کولو او په ځمکه کې له فساد خپرولو څخه پرته بله هیڅ ګټه نلري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. سحرپه خاصو شرطونو، ځایونو او وختونو پورې تړلی وي، خو معجزه هېڅ شرط او کوم تاکلی ځای او وخت پورې مربوطه نه وي.
۸. د سحرمعارضه او مقابله کېدای شي، خو د معجزې مقابله محاله ده.(۱)

فعالیت: د لوست په رڼاکې د ساحر او نجومي تر منځ څه توپیر معلومیږي؟

پوښتنې:

۱. معجزه او سحر تعریف کړئ.
۲. د معجزې او سحر تر منځ توپیر واضح کړئ.
۳. د معجزې ډولونه بیان کړئ.
٤. د معجزې حکم بیان کړئ.
٥. د سحر د اثبات دلایل بیان کړئ.
٦. د سحر زده کړه څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د معجزې او سحر په اړه یوه مقاله ولیکي چې له اتو کرښو کمه نه وي.

۱ــ جامع العلوم في اصطلاحات الفنون – (۲ / ۱۲۰)، مذكرة التوحيد – (۱ / ٦۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرامت او استدراج

آیا پوهیږئ چې کرامت څه ته وايي؟
کرامت او استدراج څه توپیر لري؟

۱. کرامت

د کرامت تعریف

کرامت په لغت کې عـزت او درنـاوي تـه وايـي، الله تعـالی فرمـايي: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ [الإسراء: ۷۰] **ژباړه:** بې شکه د آدم اولاد ته مې عزت ورکړی او په اصطلاح کې لـه هغه خارق العاده کار څخه عبارت دی چې له ولي څخه صادریږي.(۱)

د تعریف شرح

عادتاً د ناشوني کار صادرېدل که له داسې شخص څخه سرته ورسیږي چې عقیـده او عمـل يـې د اسلام په تله برابر وي کرامت بلل کیږي او که د شخص عقیده یا عمل له اسلام سره برابـر نـه وي، نو د ده خارق العاده کار کرامت نه دی، بلکې استدراج ګڼل کیږي.

دکرامت د اثبات دلیل

د اولیاووکرامت په زیاتو دلایلو ثابت دی، لکه چې الله تعالی د مریم علیها السلام په هکله فرمایلي دي: ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ [آل عمران: ۳۷] **ژباړه:** هرکله به چې زکریا عليه السلام د هغې عبـادت خـاني تـه ورننوتلو له هغې سره به یې څه ناڅه د خوراك او څښاك څه میندل، پوښتنه به يـې ترینـه کوله اې مریمې! دا تا ته له کومه راځي؟ هغـې بـه ځـواب ورکـاوه د الله تعـالی لـه لـوري راغلي دي.

او لکه د اصحاب کهف قصه چې په قرآن کریم کې ذکر شوې ده.

همدا رنګه د صحابه وو په دورکې له بې شمېره صحابه وو څخه ډول ډول کرامات صـادر شوي دي چې تفصیل يې د حدیثو او تاریخ په کتابونو کې بیان شوی دی.

فعالیت: زده کوونکي دې د اصحاب کهف قصه په وار سره بیان کړي.

۱ـ التعريفات - (۱ / ۲۳۵)، إتحاف السائل بما في الطحاوية من مسائل - (۳۰ / ۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کرامت حکم

د اولیاوو کرامت د هغوی د تایید، مرستې او د دین د اوچتوالي په خاطر حق او ثابت دی، خو کرامت د ولي په اختیار کې نه وي، نو دا ضروري نه ده چې له هر ولي څخه دې کرامت صادر شي، ځکه چې کرامت د الله تعالی په ارادې او خوښې پورې تړاو لري.

په کرامت باندې کوم نوی حکم نه ثابتیږي.

۲. استدراج

د استدراج تعریف

استدراج په لغت کې قدم په قدم پورته ختلو ته وایي په اصطلاح کې هر هغه خارق العاده کار چې له کافر یا فاسق شخص څخه صادریږي استدراج بلل کیږي.

د تعریف شرح

که چیرې کوم خارق العاده کار د کافر، فاسق،کاهن، نجومي، ساحر او یا کوډګر شخص څخه صادر شي، استدراج ورته ویل کیږي.

هر څومره چې د دوی سرکشي زیاتیږي په هماغه اندازه ورته الله تعالی خپل نعمتونه پراخوي تر څو قدم په قدم د هلاکت لوري ته نږدې او د الله تعالی تر حجت لاندې راشي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الأعراف: ۱۸۲]. **ژباړه:** او هغه کسان چې زمونږ آیتونه یې دروغ ګڼلي دي، نو هغوی به مونږ په داسې تدریجي ډول هلاک کړو چې هغوی به خبر هم نه وي.

فعالیت: زده کوونکي دې د کرامت او استدراج تر منځ پر توپیر یو له بل سره بحث وکړي.

پوښتنې:

۱. ولي چاته ویل کیږي؟
۲. د کرامت د اثبات دلیل وواياست.
۳. الله تعالی کرامت د څه لپاره له ولي څخه صادروي؟
۴. استدراج څه ته وايي؟ تعریف یې کړئ.

کورنۍ دنده

د قرآن کریم د نصوصو په رڼا کې د استدراج څو مثالونه ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قضاء او قدر

د ایمان له ارکانو څخه یو رکن په قضاء او قدر باندې عقیده درلودل دي.

په قضاء او قدر ایمان درلودل هغه موضوع ده چې د مسلمان په عقیده، کړنو، افعالو او د ژوندانه په ښو او بدو حالاتو ژوره اغېزه لري.

د قضاء او قدر تعریف

أ. قضاء: په عربي ژبه کې فیصلې، پوره کولو او حتمي والي ته ویل کیږي.

ب. قدر: په عربي ژبه کې حکم، فیصلې او اندازې ته ویل کیږي.

او په اصطلاح کې قضاء او قدر له هغه تقدیر او اندازې څخه عبارت دی چې الله ﷻ د خپل علم په بناء د کایناتو لپاره ټاکلی دی په هغه شان چې د هغه د حکمت غوښتنه وه.

د تعریف شرح

په عربي ژبه کې قضاء او قدر لفظونه د مختلفو معناګانو لپاره کارول شوي دي، خو د عقایدو په علم کې دواړه هغه مترادف لفظونه دي چې له یو مقصد څخه پرې تعبیر شوی دی.

د قضاء او قدر پر موضوع د ښه پوهېدلو په خاطر د څلورو خبرو پېژندل ډېر اړین دي چې په لاندې توګه بیانیږي:

۱ـ د الله ﷻ ازلي علم: په دې خبره ایمان درلودل چې الله ﷻ د هرشي په اجمالي او تفصیلي، ماضي او مستقبل پر ټولو حالاتو عالم او پوه دی، لکه څرنګه چې په خپلو کړنو پوره عالم دی، د خپلو بندګانو په کړنو او افعالو هم پوره علم لري. په تېرو او را تلونکو ټولو واقع کېدونکو پېښو او بدلونونو داسې علم لري چې هېڅ شی یې له علم څخه پټ ندی.

الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ لا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلا فِي الأَرْضِ وَلا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلا أَكْبَرُ إِلا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [السبأ: ۳]

ژباړه: هغه (الله ﷻ) په ټولو پټو پوه دی، له هغه نه د یو بخري په اندازه کوم شی نه په آسمانونو کې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بخري څخه غټ او نه له بخري کوچنی، خو هرڅه په یو څرګند دفتر کې درج دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اللهﷻ د مخلوقاتو له پیدایښت څخه لا ډېر مخکې په دې پوره عالم و چې مخلوقات څرنګه اوکله یې پیداکړي او هم د مخلوقاتو د ارزاقو، عملونو لویو، او وړو حرکتونو، خوځښتونو او د هغوی پر اجلونو پوره عالم دی.

۲ـ په لوح محفوظ کې هر څه لیکل شوي دي: په دې هم ایمان لرل فرض دي چې اللهﷻ ټول هغه څه چې د مخلوقاتو په اړه ورته معلوم وو په لوح محفوظ کې یې لیکلي دي، او د مخلوقاتو ټول هغه تقدیرونه یې کښلي چې دوی ته پیښیدونکي دي، او یا یې دوی انجاموونکي وي. الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ﴾.[القمر: ٥٢، ٥٣]

ژباړه: او هر څه چې دوی یې کوي په لوح محفوظ کې لیکل شوي دي او هره کوچنۍ او لویه خبره لیکل شوې ده.[1]

پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ...»[2]

ژباړه: الله تعالی دمخلوقاتو تقدیرونه د آسمانونو او ځمکو له پیدایښت څخه پنځوس زره کاله مخکې لیکلي دي.

۳ـ د اللهﷻ خوښه او مشیئت: په دې ایمان لرل فرض دي چې هیڅ څیز د اللهﷻ د خوښې،ارادې، او مشیئت څخه پرته له عدم څخه وجود ته نشي را تلای، نو څه چې اللهﷻ وغواړي هغه کیږي، او څه چې ونه غواړي، نه کیږي.

اللهﷻ فرمایي: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ [القصص: ٦٨]

ژباړه: ستا رب پیدا کوي هر څه چې وغواړي او(هغه په خپله د خپل کار لپاره چاته یې چې خوښه شي) غوره کوي یې.

همدا راز فرمایي: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ [التکویر: ٢٩]

ژباړه: اوستاسې په غوښتنه هیڅ نه کیږي ترڅو پورې چې د الله (رب العالمین) خوښه نه وي.

١ــ تفسیر القرطبي – (١٧ / ١٤٩)

٢ – صحیح مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤ـ د الله ﷻ تخليق: د الله ﷻ له ذات او صفاتو څخه پرته نور هر څه مخلوق او الله ﷻ يې خالق دی. الله تعالی فرمايلي دي: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ [الرعد: ١٦]

ژباړه: الله ﷻ د هرشي خالق او پيداکوونکی دی.

د ټولو افعالو خالق الله ﷻ دی او بنده يې کاسب دی. د خير او شر دواړو خالق الله تعالی دی. الله تعالی د خير په کولو خوښيږي، د خير کسب کوونکو سره مرسته کوي او ورسره مينه لري، بالعکس شر بد ګڼي انسانان يې ورڅخه منع کړي دي او د شرکسب کوونکو سره نه مرسته کوي او نه ورسره مينه لري.

په قضاء او قدر د اثبات دليل

د قضاء او قدر موضوع په بې شمېره آيتونو او احاديثو سره ثابته ده:

الله ﷻ فرمايي: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ [القمر: ٤٩] **ژباړه:** موږ هر څه په اندازه او تقدير سره پيدا کړي دي.

په بل آيت کې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا﴾ [الفرقان: ٢] **ژباړه:** او (الله) هغه ذات دی چې ټول شيان يې پيدا کړي دي او ورته يې اندازه ټاکلې ده.

همدارنګه الله تعالی فرمايي: ﴿لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا﴾ [الأنفال: ٤٢] **ژباړه:** د دې لپاره چې فيصله کړي الله تعالی هغه کار چې کېدونکی و.

په حديث شريف کې راځي: «وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»[1] **ژباړه:** جبرائيل عليه السلام پيغمبر ﷺ ته ووېل: او دا چې ته ايمان ولرې د خير او شر په تقدير باندې.

په بل حديث شريف کې راځي: «لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ وَأَنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ»[2]

ژباړه: هېڅکله يو بنده د ايمان خاوند کېدای نه شي، تر څو چې د تقدير په خير او شر ايمان ونه لري او، تر څو چې په دې ايمان ونه لري، هغه څه چې ده ته رسېدونکي دي هېڅکله نه خطا کيږي او هغه څه چې ده ته رسېدونکي نه دي هېڅکله نه ورته رسيږي.

---

١ – صحيح مسلم – (١ / ٢٨)

٢ – رواه الترمذي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قضاء او قدر باندې د ایمان درلودلو حکم

په قضاء او قدر ایمان درلودل فرض دي.

موږ په دې ټینګ باور لرو چې الله ﷻ د مخلوقاتو له پیدایښت څخه مخکې د مخلوقاتو په اړه پوره علم درلود او په دې هم عقیده لرو چې الله ﷻ د ټولو انسانانو پوره احوال په لوح محفوظ کې لیکلي دي او په دې هم باوري یو چې هېڅ شی د الله ﷻ له علم او ارادې څخه پرته وجود ته نه شي راتلای. همدارنګه الله ﷻ د خیر او شر دواړو خالق او پیدا کوونکی دی او انسان ته یې د خیر او شر په کولو کې اختیار ورکړی دی. که یې خیر وکړ ورسره مرسته او محبت کوي او که یې په شر لاس پورې کړ، الله ﷻ ورسره مرسته او محبت نه کوي. پیغمبر ﷺ فرمایي: «والذي نفسي بیده، لو جاءت الأمة لتنفعك بغیر ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك، ولو أرادت أن تضرك بغیر ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك»[1] **ژباړه:** زما دې په هغه ذات قسم وي چې زما روح د ده په واک کې دی، که چېرې ټول امت را ټول شي د دې لپاره چې تاته ګټه ورسوي او هغه ګټه الله تعالی تاته نه وي لیکلي، نو دا کار د دوی په وس کې نه دی پوره او که چېرې دوی اراده وکړي چې تاته څه زیان ورسوي او هغه زیان الله تعالی تاته نه وي لیکلی، نو دا کار هم د دوی په توان کې نه دی پوره.

پوښتنې

۱. قضاء او قدر تعریف کړئ.
۲. د قضاء او قدر د اثبات دلایل ووایئ
۳. په قضاء او قدر باندې د ایمان حکم واضح کړئ.
٤. که څوک له قضاء او قدر څخه منکر شي څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قضاء او قدر په اړه یوه مقاله ولیکي چې له اتو کرښو څخه کمه نه وي.

۳- القدر للفریابي - (۱ / ۱۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

د برزخ حالات

هر انسان له مرگ څخه وروسته د ژوند دوه مرحلې لري له مرگ څخه وروسته د قيامت تر ورځې پورې چې دې مرحلې ته د برزخ ژوند وايي او بيا له قيامت څخه وروسته چې اوږد او ابدي ژوند پيل شي، په دې لوست کې به د برزخ د حالاتو په هکله معلومات لاس ته راوړو.

۱. د برزخ تعريف

برزخ په لغت کې پردې او حائل ته وايي او د عقايدو د علم په اصطلاح کې د دنيوي او اخروي ژوند تر منځ (له مرگه وروسته تر بيا ژوندي کېدو پورې) مرحلې ته برزخ ويل کيږي.

د تعريف شرح

له نبوي احاديثو څخه دا جوتيږي: انسان چې له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړي هغه گړۍ بېرته ژوندی شي که نېکو کاره مؤمن وي، د خوښۍ د حالاتو احساس کوي او په قبر کې هم په ډول ډول نعمتونو سره نازول کيږي او که بد کرداره او کافر وي د غم او خواشينۍ احساس کوي او په قبر کې په ډول ډول عذابونو سره سزا ورکول کيږي چې د قبر همدې حالاتو ته برزخ ويل کيږي.

فعاليت: زده کوونکي دې د برزخ د لغوي او اصطلاحي تعريفونو تر منځ اړيکه ووايِي.

د برزخ د اثبات دليل

د برزخ پړاو د قرآن کريم په مبارکو آيتونو او د نبي کريمﷺ په مبارکو احاديثو باندې ثابت دی.

الله تعالی د المؤمنون په سورت کې فرمايلي دي:﴿وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ [المؤمنون: ۱۰۰] **ژباړه:** او په مخ کې د دوی د برزخ (قبر) پرده ده (چې دوی نه پرېږدي دنيا ته رجوع وکړي) تر هغې ورځې پورې چې هغوی په قيامت کې را پاڅول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. نَكِيْر او مُنْكَرْ

د نَكِيْر او مُنْكَرْ پېژندنه

نکير او منکر د الله تعالی دوه ملکې دي، الله تعالی دا دوه ملکې له مړو څخه په قبر کې په پوښتنه کولو ګمارلي دي، د نبي کريمﷺ د حديث له مخې يې رنګونه تور او سترګې يې شنې دي.

له مړي څخه په قبر کې پوښتنې کول

کله چې مړی په قبر کې ښخ کړل شي او خلك ورڅخه بېرته وګرځي، نو دوه نومورې دوې ملکې راځي(مکلف مړی د الله تعالی په امر سره بېرته را ژوندی کېږي، خپل عقل او پوهه يې بېرته ورته را ګرځي) او له ده څخه د رب، دين او نبي په هکله پوښتنې کوي، که چېرې مړي د دغو پوښتنو صحيح ځواب ورکړ او بريالی شو، نو د الله تعالی له خوا ورته نعمتونه ورکول کېږي او وروستي پړاوونه پرې آسانيږي او که ناکام شو، نو عذاب ورکول کېږي او وروستي پړاوونه يې هم سختيږي.

په قبر کې د پوښتنو کولو د اثبات دليل

په قبر کې له مړي څخه د نکير او منکر سوال کول په قرآن کريم او د نبي کريمﷺ په مبارکو احاديثو سره ثابت دی.

قرآن کريم: الله تعالی په دې اړه په قرآن کريم کې فرمايلي دي: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ [إبراهيم: ۲۷]] **ژباړه:** الله تعالی به مؤمنان په نړدې ژوند او په آخرت کې په ثابته (د توحيد کلمه ورڅخه مراد ده) وينا کلك او ثابت قدمه کړي. نبي کريمﷺ څرګنده کړې ده چې دلته له آخرت څخه مراد قبر دی، ځکه قبر د آخرت له منازلو څخه لومړنی منزل دی.

حديث شريف: حضرت ابو هريره رضی الله تعالی عنه روايت کوي چې رسول اللهﷺ وفرمايل: «إِذَا أُقْبِرَالْمَيِّتُ أَتَاهُ مَلَكَانِ أَسْوَدَانِ أَزْرَقَانِ يُقَالُ لِأَحَدِهِمَا الْمُنْكَرُ وَالْآخَرُ النَّكِيرُ فَيَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ: هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ هَذَا ثُمَّ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا فِي سَبْعِينَ ثُمَّ يُنَوَّرُ لَهُ فِيهِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ نَمْ فَيَقُولُ أَرْجِعُ إِلَى أَهْلِي فَأُخْبِرُهُمْ فَيَقُولَانِ نَمْ كَنَوْمَةِ الْعَرُوسِ الَّذِي لَا يُوقِظُهُ إِلَّا أَحَبُّ أَهْلِهِ إِلَيْهِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ وَإِنْ كَانَ مُنَافِقًا قَالَ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ فَقُلْتُ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِثْلَهُ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ ذَلِكَ فَيُقَالُ لِلْأَرْضِ الْتَئِمِي عَلَيْهِ فَتَلْتَئِمُ عَلَيْهِ فَتَخْتَلِفُ فِيهَا أَضْلَاعُهُ فَلَا يَزَالُ فِيهَا مُعَذَّبًا حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ»[١] **ژباړه:** کله چې مړی په قبر کې کېښودل شي، نو دوې ملکې ورته راشي چې تورې ځېرې او شنې سترګې لري، يوې ته نکير او بلې ته منکر ويل کيږي، هغوی به پوښتنه وکړي: تا ددې سړي په شان کې څه ويل؟ نو هغه به ځواب ورکړي، دا د الله تعالی بنده او د هغه رسول دی. زه شاهدي وايم چې له الله تعالی نه پرته بل بر حق معبود نشته او شاهدي وايم په دې چې محمدﷺ د هغه بنده او د هغه رسول دی، نو پرښتې به ووايي موږ پوهېدو چې ته به همدا وايې. له هغه وروسته به د هغه قبر اويا ګزه په اويا ګزو کې پراخه او ورته رڼا کړای شي، بيا به ورته ووايي چې ويده شه، نو دی به ووايي زه ځم خپلې کورنۍ ته چې د خپل حال زيری ورکړم، نو پرښتې به ورته ووايي: ته د هغې ناوې غوندې ويده شه چې د خپلې کورنۍ د ډېر ګران فرد نه پرته بل څوک يې نه شي ويښولای. (د دغه مړي به همدغسې حالت وي) تر هغه وخته چې الله تعالی يې له دغه آرامځي څخه پاڅوي او که دا مړی منافق وي نو په ځواب کې به وايي چې له خلکو مې اورېدل چې هغوی ويل ما هم همغسې ويل. نه پوهېدم چې څوک دی، نو پرښتې به وايي موږ پوهېدو چې ته به همداسې وايې. بيا به ځمکې ته وويل شي پر ده باندې را تنګه او راجوخته شه. نو داسې به پرې راتنګه شي چې د ده پښتۍ به سره تېرې ببرې شي، په همدې عذاب کې به تر هغې پورې اخته وي چې الله تعالی يې له دغه استوګنځي نه را پاڅوي.

۳. د قبر نعمتونه او عذاب

د قبر پېژندنه

سره له دې چې قبر په مشهوره اصطلاح کې د ځمکې هغې برخې ته ويل کيږي چې مړی پکې ښخ شوی وي، خو د نعمتونو او عذابونو د اثبات په بحث کې قبر له مرګ څخه وروسته د مړي د شتون ځای ته ويل کيږي، که هغه ريښتينی قبر وي او که بل ځای وي، لکه چې څوک په اوبو کې مړ شي او اوبه يې يوسي او يا څوک له مرګه وروسته ځناور وخوري، ياپې څوک وسوځوي او داسې نور.

---

١ – رواه الترمذي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی فرمايي: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [الحج: ٧] **ژباړه:** او الله تعالی د قبرونو والا خامخا راپاڅوي.

په دې آيت کې له قبرونو څخه عامه معنا مراد ده، په دې توګه چې الله تعالی مړي هرو مرو راپاڅوي که هغه په ځمکه کې ښخ وي، که سوځېدلي وي او که ځناورو خوړلی وي.

د قبر د نعمتونو او عذابونو د اثبات دليل

د قبر نعمتونه د قرآن کريم په مبارکو آيتونو او د نبي کريمﷺ په مبارکو احاديثو باندې ثابت شوي دي.

۱ـ الله تعالی په قرآن کريم کې د قبر د نعمتونو په اړه فرمايلي دي: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ [إبراهيم: ٢٧] **ژباړه:** الله تعالی به مؤمنان په نړدې ژوند او په آخرت کې په ثابته وينا کلک او ثابت قدمه کړي.

۲ـ نبي کريمﷺ د قبر په اړه فرمايلي دي: «إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفَرِ النَّارِ»(١) **ژباړه:** په يقيني توګه قبر يا د جنت له باغچو څخه يوه باغچه ده او يا د دوزخ له کندو څخه يوه کنده ده.

۳ـ نبي کريمﷺ په دوو قبرونو تېرېده، نو وېې فرمايل: «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ»(٢) **ژباړه:** دغه دواړه (مړي) په عذاب کې دي د داسې لوېې ګناه له امله ورته عذاب نه ورکول کېږي؛ يوه به د خپلو تشو متيازو (له ځاځکو) څخه ځان نه ساته او بل به چغلي کوله.

په برزخ، نکير او منکر او د قبر په نعمتونو او عذاب د ايمان حکم

په برزخ او ټولو هغو شيانو چې په برزخ کې واقع کېږي او نبي کريمﷺ موږ پرې خبر کړي يو لکه په قبر کې د نکير او منکر له خوا له مړي څخه پوښتنې کول، د قبر عذاب او نعمتونه په دې ټولو ايمان راوړل فرض دي.

---

١ – رواه الترمذي.

٢ – صحيح البخاري ت – (١ / ٢٢٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱. برزخ تعریف کړئ.
۲. د برزخ د اثبات لپاره دلایل ذکر کړئ.
۳. په قبر کې د پوښتنې کوونکو ملایکو نومونه څه دي؟
٤. له مړي څخه په قبر کې ملایکې د څه شي پوښتنې کوي؟
٥. د قبر د سوال په هکله یو نقلي دلیل بیان کړئ.
٦. قبر تعریف کړئ.
۷. د قبر د نعمتونو په هکله یو نقلي دلیل ووایئ.
۸. د قبر د عذاب په هکله یو نقلي دلیل ووایئ.
۹. په پورتنیو موضوعاتو د ایمان حکم بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د برزخ د حالاتو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بعث او حشر

مسلمانان ټول په دې کلکك ایمان لري، هغه غیبي حالات چې الله ﷻ په قرآن کریم کې او پیغمبر ﷺ په احادیثو کې بیان کړي حق دي، لکه: بعث، حشر، د اعمالو تلل، جنت، دوزخ او داسې نور.

۱. **بعث**

د بعث تعریف: په لغت کې لیږلو، راپاڅولو او ژوندي کولو ته وایي او په شرع کې جسدونو ته د ارواحو بېرته راګرځولو او له قبرونو څخه انسانان راپاڅولو ته بعث ویل کیږي.

د تعریف شرح

بعث، نشور، نشأة ثانیة او معاد مترادف الفاظ دي چې د یوه حالت لپاره په قرآن کریم کې ذکر شوي او هغه پس له مرګه د مړو را ژوندي کېدل دي، ټول مړي به د الله ﷻ په امر له قبرونو څخه راولاړیږي او ارواح به یې له خپلو جسدونو سره بیا یو ځای کېږي چې له دغه حالت څخه په قرآن کریم او احادیثو کې کله د بعث، کله د نشر او نشور او کله هم ورڅخه د نشأة ثانیة (دویم ځل ژوندون) په لفظ تعبیر شوي دي.

د بعث د اثبات دلیل

الله ﷻ فرمایي: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ [المؤمنون: ١٦] **ژباړه:** بیا به تاسې د قیامت په ورځ راپاڅول شئ.

په بل آیت کې الله ﷻ فرمایي: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [الحج: ٧] **ژباړه:** او بېشکه الله ﷻ راپاڅوي هغه خلك چې په قبرونو کې دي.

په بعث ایمان درلودل

په بعث ایمان درلودل د ایمان اساسي رکن دی، نو له مرګ څخه وروسته په بیا ژوندي کېدو ایمان درلودل فرض دي، هر څوك چې له بعث څخه منکر وي کافر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. حشر

د حشر تعریف: حشر په لغت کې د قیامت په ورځ د فیصلې او حساب لپاره د انسانانو راټولېدلو ته ویل کیږي.

د تعریف شرح

د قیامت په ورځ د انسانانو موقف او د محشر میدان ته راټولولو او راجمع کولو ته حشر ویل کیږي، انسانان به ټول د محشر په میدان کې د دې لپاره راجمع کېږي، تر څو له دوی سره د دوی د اعمالو حساب وشي، د نېکانو نیکي و تلل شي او د بدانو بدي او هغوی ته خپلې عملنامې په ښي یا کیڼ لاس کې ورکړل شي.

د دوی تر منځ به د دې فیصله او پرېکړه وشي چې څوک د جنت مستحق دي او څوک د جهنم چې دې ته لوی حشر هم ویل کیږي.

د حشر د اثبات دلیل

د قیامت په ورځ حشر په بې شمېره دلایلو ثابت دی.

الله ﷻ فرمايي: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [البقرة: ۲۰۳] **ژباړه:** او ښه پوه شئ بېشکه تاسې به د الله ﷻ حضور ته راټولیږئ.

په بل آیت کې فرمايي: ﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [المؤمنون: ۷۹]

ژباړه: او الله ﷻ هغه ذات دی چې تاسې يې په ځمکه کې خواره واره پیدا کړي یاستئ، بیا به همده ته راجمع کیږئ.

رسول الله ﷺ په خپل يو مبارک حديث کې فرمايلي دي: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مَحْشُورُونَ إِلَى اللَّهِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا»[1] **ژباړه:** اې خلکو ببشکه تاسې به په داسې حال کې چې پښې به مو لوڅې وي، په بدن باندې به مو کالي نه وي، سنت شوي به نه یاست الله تعالی ته به راټولیږئ.

حشر به د چا کیږي؟

حشر به له انسانانو، پیریانو او له ټولو ژوندیو مخلوقاتو سره سر ته رسیږي، کله چې څاروي او نور ژوي یو له بل څخه د خپلو ظلمونو غچ واخلي، نو دوی به بیا مړه شي او یوازې انسانان به په محشر کې پاتې شي لکه چې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ﴾ [التكوير: ۵] **ژباړه:** او (یاد کړه هغه ورځ) کله چې وحشي ژوي راجمع کړل شي. په بل آیت کې فرمايي: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي

---

۱ - صحيح البخاري ت - (۱۱ / ۲۴۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ [الأنعام: ٣٨] **ژباړه:** په ځمکه کې خوځېدونکي کوم ساکښ او په هوا کې په وزرونو سره الوتونکي کوم مرغه ته وګورئ، دا ټول همدا ستاسې په څېر انواع او ډولونه دي، موږ د هغو د تقدير په ليکنه کې څه نيمګړتيا نده پرې ايښې. بيا به دا ټول د خپل رب لوري ته راغونډېږي.

حديث: په حديث شريف کې راځي: د ابو ذر رضي الله عنه څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ دوه پسونه وليدل چې يو بل يې په ښکرو ووهل. پيغمبرﷺ و فرمايل: اې أبو ذره ته پوهېږې چې دوی ولې يو بل په ښکرو وهي؟ ما وويل نه پوهېږم. پيغمبرﷺ وفرمايل: خو الله ﷻ پوهېږي چې ولې دوی يو بل په ښکرونو وهي او نژدې ده چې د دوی تر منځ فيصله وکړي.[1] په بل حديث کې د هغه چا په حق کې راځي چې د خپلو څارويو څخه زکات نه ورکوي: اوښان به خپل مالکان د پښو لاندې کوي او وزې به خپل مالکان په پښو او ښکرو باندې وهي.[2] په بل روايت کې راځي: کله چې الله ﷻ وحشي حيوانات راټول کړي او دوی يو له بل څخه خپلې بدلې او غچ واخلي بيا به ورته الله تعالی امر وکړي چې خاورې شئ، هغوی به خاورې شي، نو په دغه وخت کې به کافر د دې ارمان وکړي چې کاش زه هم خاورې شوی وای.[3]

پوښتنې

١. بعث تعريف کړئ.
٢. حشر تعريف کړئ.
٣. د بعث او حشر د اثبات دليلونه ووايئ.
٤. د بعث او حشر تر منځ توپير واضح کړئ.
٥. الله تعالی به د قيامت په ورځ څوک حشر کوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د بعث او حشر په اړه له قرآن کريم څخه نور دلايل ووايي چې په کتاب کې نه دي ذکر شوي.

١ – مسند احمد.

٢ – متفق عليه.

٣ – تفسير بحر العلوم د ابو الليث السمرقندي. کتاب ١/ ٤٦٧ تفسير طبري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیغمبرﷺ شفاعت

آیا پوهیږئ چې شفاعت څه ته وایي؟ او شفاعت په څو ډوله دی؟ او پیغمبرﷺ به شفاعت څه وخت او د چا لپاره کوي؟

د دې لپاره چې په پورتنیو مطلبونو ښه پوه شو، لاندې لوست لولو.

د شفاعت تعریف

شفاعت په لغت کې له چا څخه د بل لپاره د نېکۍ کولو او جرم او خطا د ښنلو غوښتلو ته وایي.

او د عقایدو د علم په اصطلاح کې له الله تعالی څخه د قیامت په ورځ غوښتنه ده، څو د یوه چا له خطاوو څخه تېر شي او ښښنه ورته وکړي

په دې ځای کې له شفاعت څخه مرا د زموږ د خوږ پیغمبر حضرت محمدﷺ شفاعت مراد دی چې د قیامت په ورځ به یې د ټولو خلکو لپاره په عامه توګه او د خپلو امتیانو لپاره په خاصه توګه د الله تعالی په دربار کې تر سره کوي او الله تعالی به د خپلې مهربانۍ له مخې او د پیغمبرﷺ د اعزاز په موخه د هغه سفارش قبلوي.

د شفاعت د اثبات دلیل

د پیغمبرﷺ شفاعت په قرآن کریم، نبوي احادیثو او د امت په اجماع سره ثابت دی.

الله ﷻ فرمایي: ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ [الإسراء: ۷۹] **ژباړه:** نژدې ده چې ستا څښتن به تا ستایل شوي ځای ته ورسوي.

حضرت عبدالله بن مسعود، حذیفة بن الیمان، عبدالله بن عمر، سلمان فارسي او جابر بن عبدالله رضی الله عنهم وېلي چې له ((مقام محمود)) څخه د پیغمبرﷺ شفاعت کبری مراد دی.

د پیغمبرﷺ د شفاعت په باره کې دومره زیات احادیث راغلي چې د تواتر اندازې ته رسیږي، لکه چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ». [۱]

ژباړه: زه به د قیامت په ورځ د آدمعليه السلام په اولاده کې سردار یم او زه به لومړی هغه څوک یم چې له قبر څخه راپاڅیږي [۲] او زه به لومړی هغه څوک یم چې شفاعت به کوم او لومړی هغه څوک به یم چې شفاعت یې قبلیږي.

---

۱ - صحیح مسلم - ۷ / ۵۹

۲_ تفسیر زاد المسیر للامام ابن الجوزی رح- (۵ / ۷۶) و تفسیر النکت والعیون للامام الماوردي البصري (۳ / ۲۶۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیغمبرﷺ د شفاعت ډولونه

الله تعالی حضرت محمدﷺ ته د دوه ډوله شفاعتونو اعزاز ور په برخه کړی دی:

۱. شفاعت کبری.
۲. شفاعت صغری.

۱. شفاعت کبری

کله چې ټول انسانان د محشر په میدان کې د خپلو اعمالو د حساب لپاره راټول شي، په دې انتظار کې وي چې کله به الله تعالی له دوی سره د اعمالو محاسبه شروع کوي او له ډیرې ویرې او هیبت څخه به په ډیر لوی مشقت او غم کې پراته وي، آن تر دې چې د دوی انتظار به تر خلوېښتو کلونو پورې وغځېدل شي، دوی به په دې هڅه کې شي چې څوک داسې پیداکړي چې الله تعالی ته د دوی په هکله شفاعت وکړي، نو له نورو ټولو هڅو وروسته به انسانان د پیغمبرﷺ حضور ته راشي او ورڅخه به وغواړي څو له الله تعالی څخه غوښتنه وکړي چې له دوی سره محاسبه شروع کړي، بیا به پیغمبرﷺ الله تعالی ته په سجده پرېوځي او الله تعالی ته به دومره عذر او زارۍ وکړي چې الله تعالی به ووایي: اې محمده! سر را پورته کړه هر څه چې غواړې درته به درکړل شي اوشفاعت به دې قبول کړل شي. پیغمبرﷺ به الله تعالی ته له انسانانو سره د حساب کولو شفاعت وکړي او الله تعالی به یې قبول کړي.

فعالیت: آیا امتونه به له نورو پیغمبرانو څخه هم د شفاعت کولو غوښتنه کوي؟ په دې هکله مو څه اورېدلي، په نوبت سره یې بیان کړئ.

۲. شفاعت صغری

له شفاعت صغری څخه مراد د پیغمبرﷺ هغه شفاعت دی چې د نورو بیلا بیلو خلکو لپاره به یې کوي چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱. د ټولو مؤمنانو لپاره جنت ته د تللو په هکله شفاعت.
۲. د هغه چا لپاره شفاعت چې نیکۍ او بدۍ یې برابرې وي، نو د دوی په هکله به شفاعت کوي، تر څو جنت ته داخل کړل شي.
۳. د خپل امت د ګناهکارو لپاره شفاعت، تر څو الله تعالی یې ګناهونه وروبښي او له دوزخ څخه یې راوباسي او جنت ته یې داخل کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. د نيکانو د درجو او مرتبو د لا اوچتولو لپاره د پيغمبرﷺ شفاعت.
٥. د پيغمبرﷺ شفاعت د ځينو خلکو لپاره، تر څو بې له محاسبې جنت ته وردننه شي.
٦. د عذاب له مستحقينو څخه د عذاب د تخفيف لپاره شفاعت.[١]

د پيغمبرﷺ د شفاعت شرطونه

د پيغمبرﷺ د شفاعت لپاره د دريو شرطونو وجود لازمي دی:

١. **د قيامت ورځ:** پيغمبرﷺ به شفاعت د قيامت په ورځ کې کوي، هغه څوک چې د دنيا په چاروکې د پيغمبرﷺ د شفاعت غوښتنه کوي هغه په خطا دی.
٢. **د الله تعالی اجازت:** د شفاعت لپاره ضروري ده چې الله ﷻ به د شفاعت کولو اجازت ورکړي، لکه چې الله تعالی فرمايي: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ [البقرة: ٢٥٥].
ژباړه: څوک دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته شفاعت وکړای شي؟

په يو بل آيت کې الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ [سبأ: ٢٣].
ژباړه: او د الله تعالی په حضور کې هيڅ شفاعت د چا لپاره ګټور ثابتيدای نشي، خو دا چې الله تعالی چاته د شفاعت اجازه ورکړي.

٣. **د الله تعالی رضامندي له هغه چا څخه چې په اړه يې ځانګړی شفاعت کيږي:** څوک چې له چا څخه الله تعالی تل ناراضه وي د هغه لپاره د پيغمبرﷺ ځانګړی شفاعت نشته.

البته شفاعت کبری چې د ټولو انسانانو حساب کتاب په هغه سره پيليږي، دا شفاعت عام دی.

پوښتني:

١. شفاعت تعريف کړئ.
٢. د پيغمبرﷺ د شفاعت ډولونه وواياست.
٣. د پيغمبرﷺ په شفاعت به کوم اشخاص له دوزخ څخه راوځي؟
٤. د شفاعت شرطونه څو دي؟ بيان يې کړئ.

کورنی دنده

زده کوونکي دې د احاديثو کتابونو ته مراجعه وکړي او د پيغمبرﷺ د شفاعت کبری قصه دې پوره وليکي.

١ــ شرح العقيدة الطحاوية – (١ / ٢٠٣)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديثو برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم لوست

غیبت لویه گناه ده

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ﷜ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: { أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ }؟. قَالُوا: اَللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: { ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ }. قِيلَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ {إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ }. (رواه مسلم).

د راوي لنډه پېژندنه

د حديث شريف راوي حضرت ابو هريره﷛ دی چې نوم يې عبد الرحمن، د پلار نوم يې صخر، د دوس له قبيلې سره يې تړاو درلود، په کنيه (ابوهريره) سره يې شهرت درلود، د هجرت په اووم کال يې اسلام منلی دی. ډېر احاديث يې له رسول الله ﷺ څخه ياد او روايت کړي دي، تر دې چې د حديث امام ورته ويل کېږي. د هجرت په اوه پنځوسم کال کې يې له فاني دنيا څخه سترګې پټې کړې.

د ځينو کلمو معناوې

أَتَدْرُونَ: آيا تاسې پوهېږئ ؟

الْغِيبَةُ: د يوه چا يادونه په کمۍ سره د هغه په غياب کې.

بِمَا يَكْرَهُ: په هغه څه سره چې هغه يې بد ګڼي.

أَفَرَأَيْتَ: خبر راکړه.

بَهَتَّهُ: تور او تهمت دې پرې ولګاوه.

د حديث شريف ژباړه

له حضرت ابي هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ له خپلو اصحابو څخه وپوښتل: آيا تاسو پوهېږئ چې غيبت څه ته وايي؟ هغوی په ځواب کې وويل: الله ﷻ او د هغه رسول ښه پوهېږي. رسول الله ﷺ وويل: خپل مسلمان ورور په هغه څه سره يادول چې بد يې ګڼي غيبت بلل کيږي. له پيغمبر ﷺ څخه پوښتنه وشوه: که چيرې زما په ورور کې هغه څه شتون ولري چې زه يې يادونه کوم؟ پيغمبر ﷺ ووېل: که چيرې په هغه کې هغه څه وي چې ته يې يادونه کوې، بې له شکه تا يې غيبت وکړ او که چيرې په هغه کې هغه څه نه وي چې ته يې يادونه کوې، نو يقيناً تا هغه پورې تور وتاړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث شريف حکمت

په دې حديث کې پيغمبرﷺ خپل امت ته لارښوونه کوي چې په خپلو منځونو کې يو د بل عزت او پت ته په ټينګه پاملرنه وکړي او په ځانګړې توګه هر مسلمان بايد خپله ژبه د خپل مسلمان ورور د نيمګړتياوو او کميو له څرګندولو څخه وژغوري او په خاصه توګه مسلمان بايد له غيبت کولو څخه ځان وساتي، ځکه غيبت داسې مرض دی چې په ټولنه کې د خلکو ترمنځ اختلاف راپيدا کوي او د مسلمانې ټولنې وحدت او يووالي ته زيان رسوي، په دې اساس زموږ پيغمبرﷺ له داسې عمل څخه منعه کړې ده او مسلمانان يې دې ته متوجه کړي دي چې په مسلمانه ټولنه کې بايد څوک د چا د سپکاوي په فکر کې نه وي، بلکې د اخلاص او صميميت په فضا کې به ژوند تېروي، نو ټولنه به د ټولو هغو ناخوالو څخه پاکه او په امن کې وي چې د اختلاف او شخړو لامل ګرځي او همدا د اسلام غوښتنه ده.

د حديث شريف ګټې

۱ – د اسلام سمه زده کړه

اصحابو کرامو به تل زيار ايسته چې، ترڅو په سمه توګه دين زده کړي، له دې کبله يې له پيغمبرﷺ څخه وغوښتل چې د غيبت په معنا سم ځان پوه کړي او ورڅخه يې وپوښتل چې دوی ته مسئله روښانه کړي، نو په هر مسلمان باندې لازم دي، تر څو د دين احکام په سمه توګه زده کړي.

۲ – له ناروا وو څخه ځان خبرول

مسلمان بايد د دين له اوامرو او نواهيو دواړو څخه ځان خبر کړي، ترڅو په اوامرو عمل وکړي او له ناروا چارو څخه ځان وساتي.

۳ – دغيبت معنا: د مسلمان ورور په غياب کې هغه نيمګړتياوې په ګوته کول چې هغه يې بدې ګڼي او پرې خپه کيږي، دې ته غيبت ويل کيږي.

۴ - غيبت ناروا عمل دی

غيبت کول د مړ مسلمان ورور د غوښې خوړلو په څېر دي، لکه چې په حجرات سورت کې الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾ [الحجرات:۱۲]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: او يو د بل غيبت مه کوئ آيا يو له تاسو څخه د خپل مړ ورور غوښه خوړل خوښوي؟ نو (نه) بلکې بد يې ګڼئ او له الله تعالی څخه ووېرېږئ، يقيناً الله تعالی ښه توبه قبلوونکی مهربان ذات دی.

۵ – مسلمانان سره ورونړه دي

يو مسلمان د بل مسلمان ورور دی، **لکه** څرنګه چې په حجرات سورت کې الله فرمايي:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الحجرات:۱۰]

ژباړه: مؤمنان سره ورونړه دي، نو تاسې د خپلو ورونړو ترمنځ صلحه راولئ او له الله تعالی څخه ووېرېږئ چې تر څو پر تاسې رحم وشي.

مؤمنان تل د ديني وروړئ پر اساس په خپلو منځو کې مينه او لورينه لري او يو بل ته د ښېګڼې رسولو په فکر کې وي او هر يو د خپل مسلمان ورور سره مرسته کوي او د زيان ور رسولو څخه يې ځان ساتي.

٦ – تهمت (تور) لګول لويه ګناه ده

تهمت: د مسلمان په هکله هغه نا وړه څرګندونه ده چې په هغه کې دغه نيمګړتيا نه وي او ورپورې تړل کيږي داسې څرګندونه تهمت بلل کيږي.

تهمت لويه ګناه ده او په پورتني حديث کې له غيبت کولو څخه يې وبال زيات ښودل شوی دی.

ځينې څرګندونې غيبت نه بلل کيږي

د دين علماء د دلايلو په رڼا کې لاندې څرګندونې غيبت نه بولي:

۱ – له ظالم څخه د مظلوم شکايت

کله چې مظلوم له ظالم څخه شکايت کوي، د هغه د تېرې څرګندونه هغه چا ته کوي چې ورسره مرسته کولای شي غيبت نه بلل کيږي.

۲ – د ناروا وو د مخنيوي په موخه يادونه

تر څو دغه نا مشروع کار له منځه لاړ شي او په کې اخته خلک ترېنه منعه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣ – د فتوی غوښتنه

په یوه مسئله کې یو څوک له عالم څخه پوښتنه کوي، ترڅو پرې پوه شي، د مثال په توګه وايي: چې دغه کس پر ما تېری کوي او حق مې خوري او ظالم دی، د خلاصون لار راته وښايه.

٤ – د مشورې غوښتنې پر اساس د چا په هکله حقیقت ویل

چا ته د یوه کس په اړه د حقیقت ویلو په ترخ کې د هغه نیمګړتیاوې په ګوته کول چې اهلیت لري او که نه او یا د اعتماد وړدی او که نه، غیبت نه بلل کیږي.

٥– د یوه کس بې دیني څرګندول:

تر څو د هغه له ناسمو اعمالو څخه مسلمانان خبر شي او ځان ورڅخه وژغوري.

٦ – په هغه صفت او نښې سره د یوه کس یادونه چې پرې شهرت لري

که چیرې څوک په کوم صفت سره شهرت ولري او پرې پیژندل کیږي او له یادونې څخه یې د هغه سپکاوی هدف نه وي، بلکې پېژندنه یې هدف وي چې له نورو څخه یې توپیر وشي، لکه هغه فلانی چې ګوډ دی.

پوښتنې:

١ – د غیبت معنا ووایاست.

٢ – د غیبت اوتهمت ترمنځ توپیر ووایاست.

٣ – غیبت کول په قرآن کریم کې له څه سره تشبیه شوی دی؟

٤ – په کومو حالاتو کې د چا په هکله څرګندونې غیبت نه بلل کیږي؟

کورنۍ دنده

پورتنی حدیث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمان د مسلمان هنداره ده

حدیث: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلى الله علیه وسلم: إِنَّ أَحَدَكُمْ مِرْآةُ أَخِيْهِ، فَإِنْ رَأَى بِهِ أَذىً فَلْيُمِطْهُ عَنْهُ. رواه الترمذی.

د کلمو معناوې

مِرْآةُ: هنداره (آیینه)

اذئً: عیب (نیمګړتیا)

فليُمِطْهُ عَنْهُ: لېرې دې کړي له هغه څخه

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول اللهﷺ فرمایلي دي: تاسې هر یو د خپل مسلمان ورور هنداره یاست، که چا په خپل مسلمان ورور کې څه عیب ولید، ورڅخه دې لېرې کړي.

د حدیث حکمت

انسان په عامه توګه کمزوری مخلوق دی، له نیمګړتیاوو څخه خالي نه وي، پرهمدې اساس په پورتني حدیث کې مسلمان ته لارښوونه کیږي چې خپل ځان ته متوجه وي او ځان د دین له لارې کمال ته ورسوي او هغه داسې کېدای شي چې په خپل مسلمان ورور باور ولري او د هغه نصایحو ته غوږ کیږدي او ویې مني چې په ځینو حالاتو کې دده د کمزورئ اصلاح د نورو په مرسته کیږي او همدا راز د بل مسلمان دیني دنده ده چې کله په مسلمان کې څه کمزوري وګوري باید ور په ګوته یې کړي، تر څو مسلمانه ټولنه له ناروااوو اعمالو څخه پاکه او ژوند یې هوسا وي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – مسلمان د مسلمان هنداره ده

مسلمانان په خپلو منځوکې یوبل ته اړتیا لري، ځکه چې هغه عیبونه چې یو مسلمان یې لري او پرې نه پوهیږي، بل مسلمان ورور یې ورته اصلاح کوي، لکه څرنګه چې انسان خپل ځان هنداري ته په کتلوسره په خپله سموي، نو مسلمان خپل مسلمان ورورته هغه څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غواړي چې پر خپل ځان يې لوريږي او خپله دنده ګڼي چې د بل مسلمان نيمګړتياوې ور په ګوته کړي، په دې حديث کې هر مسلمان ته لارښوونه کيږي چې د بل مسلمان نصيحتونو منلوته تيار وي، همداراز هرمسلمان بايد له بل مسلمان څخه غوښتنه وکړي چې دده نيمګړتيا او کمی ورپه ګوته کړي، ځکه دا زمونږ د نيکو خلکو تګ لاره ده، حضرت عمر فاروق به په منبر باندې خپلو ملګرو ته اعلان کاوه چې دده نيمګړتيا او کمزوری ور وښيي.

٢ – مسلمان د مسلمان وروردی

هرمسلمان بايد د خپل مسلمان ورور په هکله خير وغواړي او يو پر بل پوره باور ولري چې څه وړانديز کوي اساس يې ښيګڼه او اصلاح ده نور څه مادي ګټې او يا ده ته زيان رسول نه دي.

٣ – د منکر له منځه وړل

د هرمسلمان ديني دنده ده چې په حکمت او بصيرت سره د ناروا کارونو په له منځه وړلو کې پوره برخه ولري، ځکه د مسلمان بريالتيوب په همدې پورې تړلی دی، اوپه يوازې ځان اصلاح کولو باندې ځوک نشي کاميابيدلی، ترڅو چې نور خلک يې د دين لوري ته دعوت او له بدو کارونو څخه منعه کړي نه وي، لکه چې الله تعالی په العصر سورت کې فرمايي: ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر:٣] **ژباړه:** او (له زيان څخه ژغورل شوي هغه کسان دي) چې يو بل ته په حق او صبر سره نصيحت کوي.

٤ – مسلمان د هنداري په څير پاک دی

کامل مسلمان خپل سيرت د هندارې په څېر پاك ساتي، هر وګړی د هغه په هکله باور لري چې د ټولو خلکو خير غوښتونکی دی او هېڅکله د چا په تاوان نه خوښيږي، نو پدې اساس هر وګړی د ده نظر د سر په سترګو مني، ځکه هغه عملاً په خپل ژوند کې خلکو ته خپل اخلاص او خير غوښتنه ښودلې ده.

٥ – مسلمان د خپل مسلمان ورور عزت غواړي

د هندارې سره د مسلمان تشبيه همدا معنا لري چې د مسلمان اصلاح به په داسې توګه کوي لکه هنداره چې د هغه رسوا کول به يې هدف نه وي چې په خلکو کې ذليل شي، بلکې په راز ساتلو سره به د هغه اصلاح راولي، څرنګه چې انسان خپله څېره په هنداره کې ګوري خپلو نيمګړتياوو ته متوجه کيږي، هنداره د ده څېره بل چاته نه رسوا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني زريني ويناوې

يوه ورځ عمر بن عبد العزيز رحمة الله عليه ته وويل شول چې په خپل رعيت کې مشر ته د پلار په سترګه وګوره اوکشر ته د زوی نظر وکړه او ځوان ته د خپل ورور په حيث وګوره، ټول رعيت به دې خپل شي.

يحيى بن معاذ رازي -رحمة الله عليه- وايي: يو مسلمان پر بل مسلمان حق لري که چيرې مرسته ورسره نشي کولای، بايد ضرر ورته ونه رسوي او که چيرې خوشحالي نشي ورکولای، غم خو ور ونه رسوي اوکه چيرې يې ستايلی نشي بدي خو يې هم ونه وايي.

پوښتنې

١- لاندې کلمې معنا کړئ:

مِرْآةٌ :

اذىً :

فليُمطهُ :

٢ – د حديث ګټې په خپل عبارت کې وواياست.

٣ – څرنګه کيدای شي چې مسلمان د مسلمان لپاره هنداره اوسي؟ واضح يې کړئ.

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په پام کې نيولوسره (مسلمان د مسلمان لپاره هنداره ده) تر سرليک لاندې يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشورې اهميت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِﷺ: { الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ }.

[رواه الترمذي.]

د کلمو معنا

الْمُسْتَشَارُ: هغه کس ته ويل کيږي چې له هغه څخه د مشورې غوښتنه کيږي.

مُؤْتَمَنٌ: هغه څوک چې امين ګرځول شوی وي.

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول اللهﷺ فرمايلي دي: هغه کس چې د مشورې غوښتنه ورڅخه کيږي داسې دی لکه چې امانت ورسره ايښودل شوی وي.

د حديث شريف حکمت

په اسلام کې شورا خورا مهم اصل بلل کيږي، له مسلمانانو څخه په کلکه غوښتنه شوې چې په خپل ژوند کې يې پلې کړي او په دې حديث کې مسلمانانو ته لارښوونه شوې چې د مشورې ورکول يو امانت دی، نو لازمه ده چې هر مسلمان په دې اړه پوره متوجه اوسي او خپل مسلمان ورورته هسې مشوره ورکړي چې د هغه پکې ګټه او خير وي، همداراز د هر مسلمان ديني دنده ده چې په خپل ژوند کې د شورا قانون پر خپل ځان عملي کړي، سالم نظر ته غاړه کيږدي، ځکه دا جوته ده چې له مشورې نه وروسته هر کار معقول اونتيجه يې مثبته وي.

د حديث شريف ګټې

۱- د مشورې ورکولو اهميت

مشوره ورکوونکی د يوه امين حيثيت لري چې د امانت په ساتنه کې پوره زيار باسي، ترڅو ورڅخه ضايع نشي، همداراز مسلمان چې کله خپل ورور ته مشوره ورکوي په پوره غور او فکر سره يې ورکوي، د دې لپاره چې په ګټه يې خوشحاليږي او په تاوان يې خپه کيږي، ځکه مسلمان خپل ورور ته هغه څه خوښوي چې د ځان لپاره يې خوښوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – د امانت ساتنه

د امانت ساتنه د مسلمانی له ښکاره نښو څخه یوه نښه شمېرل کېږي، خیانت د منافقت او ټگی له نښو څخه یوه نښه ده چې مسلمان ورڅخه ډډه کوي، ځکه د امانت خیانتول د الله تعالی له حکم څخه سرغړونه بلل کېږي، الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا﴾ [النساء:۱۲]

ژباړه: بې له شکه الله تعالی تاسو ته امر کوي چې امانتونه د هغو خاوندانو ته وسپارئ. له همدې امله مسلمان يو چاته مشوره ورکول خپل لوی مسؤليت گڼي او پوره غور پکې کوي.

۳ – مشوره اخیستل د مسلمان صفت دی

مسلمانان د دین او دنیا په کارونو کې په خپلو منځو کې تل مشوره کوي، الله تعالی په قرآن کريم کې مؤمنان داسې ستايلي دي: ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ [الشورى : ۳۸]

ژباړه: د مسلمانانو کارونه په خپلو منځو کې په مشوره دي.

همداراز الله تعالی خپل پيغمبر ته لارښوونه کوي چې په چارو کې له خپلو ملگرو سره مشوره وکړي: ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾ [آل عمران : ۱۵۹]

خپلو ملگرو(اصحابو) سره په کارونو کې مشوره وکړه.

د دې آيت حکم ټولو مسلمانانو ته متوجه دی او د هر مسلمان مکلفيت گڼل کيږي.

له حضرت ابوهريرهؓ څخه روايت دی چې فرمايي: رسول اللهﷺ به له هر چا څخه زيات په مشوره عمل کاوه او له اصحابو څخه يې مشوره غوښتله.

٤ – په مشورې سره کار سر ته رسول نیکمرغي ده

مونږ مسلمانان په دې پوره باور لرو چې مشوره د ژوند په کارونو کې د برياليتوب لوی لامل دی لکه چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «مَا خَابَ مَنِ اسْتَخَارَ، وَلاَ نَدِمَ مَنِ اسْتَشَارَ، وَلاَ عَالَ مَنِ اقْتَصَدَ»[۱]. **ژباړه:** څوک چې استخاره کوي هېڅکله نه ناکامېږي او څوک چې کارونه

---

[۱] الراوي:أنس بن مالك المحدث: الطبراني المصدر: المعجم الأوسط الجزء أو الصفحة ٦/٣٦٥.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مشوره کوي هېڅکله نه پښيمانه کېږي او څوک چې په ژوند کې ميانه روي اختيار کړي نه خوارېږي، يعني له اسراف او بې ځايه امساك (بخيلى) څخه ډډه کوي.

مشوره بايد له چا څخه واخيستل شي؟

هغه څوك بايد د مشورې اخيستلو لپاره غوره کړای شي چې باوري، په نظر ورکولو کې صادق وي او په هغه کار کې چې مشوره ورڅخه غوښتل کېږي پوره معلومات ولري او مشوره غوښتونکی يې له ديانت څخه ډاډمن وي.

پوښتنې

۱ – مشوره په چارو کې څه اهميت لري؟

۲ – له چا څخه بايد مشوره واخيستل شي؟

۳ – په حديث کې مشوره ورکوونکی له چا سره تشبيه شوی دی؟

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېوزلو سره مرسته

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ {السَّاعِي عَلَى الأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ }. وَأَحْسِبُهُ قَالَ: {كَالْقَائِمِ لاَ يَفْتُرُ وَكَالصَّائِمِ لاَ يُفْطِرُ}. [متفق عليه]

د راوي پېژندنه په تېر لوست کې شوې ده.

د کلمو معناوې

السَّاعِي: پالونکی اومرسته کوونکی

الأَرْمَلَةِ: کونډه

كَالْقَائِمِ: په شپه کې عبادت (تهجد) کوونکی

لاَ يَفْتُرُ: نه ستومانه کېږي

لاَ يُفْطِرُ: پرله پسې روژه نیسي

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول اللهﷺ فرمایلي دي: د کونډې اومسکین پالونکي د الله تعالی په لار کې د مجاهد په څېر دی او راوي وایي چې ګومان کوم: پیغمبرﷺ وویل: اجر یې د هغه نه ستومانه کېدونکي مسلمان په څېر دی چې تل شپه د الله تعالی په عبادت کې په ولاړه تېروي او د هغه تل روژه نیوونکي په څېر ثواب لري چې هېڅکله روژه نه ماتوي (د ورځې ټول عمر روژه نیسي).

د حدیث شریف حکمت

د اسلام دین د نېکمرغۍ دین دی، د انسان د دنیا اوآخرت بریالیتوب ورپورې تړلی دی او ټول انسانیت ته د سمې لارې ښوونه کوي، یعنې په سمه توګه د خپل رب پېژندنه، د هغه د مخلوق سره د مرستې او خواخوږۍ دین دی. څرنګه چې د متعال رب عبادت کول لازم دي، همدارنګه په انسانانو باندې زړه سوی کول هم ضروري دي، په پورتني حدیث کې پیغمبرﷺ د کمزورو او اړو خلکو سره مرسته او پالنه د هغو سختو عباداتو سره برابره کړې چې مسلمان یې په ډېرې سختۍ سره سرته رسولای شي، دا د دې ښکارندوی دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازینی دین چې د انسانانو ترمنځ یې یو والی راوستی دی او توپیرونه او فاصلې یې له منځه وړي دي، هغه د اسلام مبارك دین دی.

فعالیت: زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه له اړو خلکو سره د مرستې بیلګې په ګوته کړي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – د اړو خلکو د پالنې ثواب

له حدیث شریف څخه دا څرګندیږي چې که څوك د کفایي جهاد کولوڅخه عاجز وي اوغواړي د مجاهد ثواب تر لاسه کړي، له کونډو او اړو خلکو سره دې مرسته وکړي، پرته له دې چې د جهاد په لاره کې ستونزې او کړاوونه وګالي، دا ټول په دې دلالت کوي چې کونډې او بې اسرې خلك الله تعالی ته نژدې خلك دي چې له هغوی سره د مرستې په پایله کې مرسته کوونکو ته لوړ مقام ورکوي.

۲ – له مخلوق سره ښیګنه عبادت دی

په پورتني حدیث شریف کې له کونډو او بېوزلو خلکوسره مرسته په شپه کې پرله پسې ټول عمر عبادت کولو او تل تر تله روژه نیولو سره برابره ښوولې شوې ده.

له عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: له غوره عملونو څخه یو دادی چې مؤمن خوشحاله وساتې، په جامو یې پټ کړې، لوږه یې ختمه کړې او اړتیا یې پوره کړې.(۱)

۳ – له اړو او کمزورو خلکوسره مرسته کول کامیابي ده:

هر مسلمان چې د مسکینانو او اړو خلکو سره مرسته کوي هغه به په خپل ژوند کې تل خوشحاله او نېکمرغه وي، ځکه له ده سره د الله مرسته مل وي، لکه چې رسول اللهﷺ فرمایي: «هَلْ تُنْصرُونَ وتُرْزَقُونَ إلاَّ بِضُعَفَائِكُمْ»(۲) **ژباړه:** ستاسو رزق او کامیابي د کمزورو (دعا) پورې تړلې ده.

۱ – طبراني

۲ – رواه البخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو کله چې انسان د کونډو، یتیمانو، او مسکینانو په پالنه کې بوخت وي الله تعالی یې په ژوند اوکار کې برکت اچوي.

پوښتنې

۱ -لاندې کلمې معنا کړئ:

السَّاعِي:

الأَرْمَلَة:

لاَ يَفْتُرُ:

لاَ يُفْطِرُ:

۲ - د حدیث شریف معنا ووایاست.

کورنی دنده

له بېوزلو سره د مرستې تر سرلیك لاندې یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوڼو پالنه او روزنه

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ» وَضَمَّ أَصَابِعَهُ. [رواه مسلم]

د راوي پیژندنه

انس د مالك زوی د نضر لمسی، کنیه یې ابو حمزه، د انصارو د خزرج له قبیلې څخه و، لس کاله یې د رسول الله ﷺ په خدمت کې تېر کړي دي. رسول الله ﷺ ورته په عمر او مال کې د برکت دعا کړې وه او په وړوکوالي کې یې د بدر په غزا کې ګډون وکړ. په لمانځه کې یې له رسول الله ﷺ سره ډېر ورته والی درلود. یو له هغو صحابه وو څخه دی چې زیات شمېر احادیث یې روایت کړي دي. د پیغمبر ﷺ له مړینې څخه وروسته د جهاد او فتوحاتو په لړ کې عراق ته ولاړ او په بصره کې مېشت شو. هغه وروستی صحابي و چې د سلوکلونو په عمر په بصره کې وفات شو.

د کلمو معناوې

١ ــ عَالَ: پالنه وکړه
٢ ــ جَارِيَتَيْنِ: دوه کوچنۍ لورګانې
٣ ــ تَبْلُغَا: دواړه بلوغ ته ورسیږي
٤ ــ ضَمَّ: نژدې او یو ځای کړې
٥- أَصَابِعَهُ: خپلې ګوتې

د حدیث شریف ژباړه

له انس ﷺ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وویل: څوك چې د دوو لورګانو پالنه او روزنه تر بلوغه پورې وکړي، د قیامت په ورځ به زه او هغه (پالونکی) سره یوځای یو او خپلې (دوه) مبارکې ګوتې یې سره نژدې کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعنې د دوو لوڼو پالونکی او پيغمبرﷺ به په جنت کې سره نژدې اوسي او دا نـژدې کيـدل يې د دوو گوتو ترمنځ له فاصلې سره تشبيه کړل.

د حديث شريف حکمت

دا يو ځرگند حقيقت دی چې اسلام نه يوازې د انسان د ژوند ساتنه کوي، بلکې د ټولو مخلوقاتو حقوق پکې خوندي دي، په دې حديث کې د کوچنيانو د حقوقو په هکله مسلمانانو ته لارښوونه شوې ده چې په ځانگړې توگه د نجونو پالنه او روزنه ډېره د پام وړ ده، د دوی تربيې اوساتنې ته يې د هلکانو په پرتله غوره والی ورکړی دی، آن تـردې چې پيغمبرﷺ د دوی پالونکي له ځان سره نژدې بللي دي او د نجونو شتون يې په کور کې نېکمرغي ښوولې ده.

او دا ځکه چې ښځې له پيل څخه تر واده پورې له خطر سره مخ وي، اسلام د دوی د مصئوونيت په موخه پلار او مور ته دنده سپارې چې تر واده پورې ورته پوره پاملرنه وکړي، ترڅو په ټولنه کې د بدو خلکو ښکار او په ټولنه کې د تجارت د سامان په توگه استعمال نشي.

د حديث شريف گټې

۱ - د لورگانو د پالنې اجر

د لوڼو او خويندو پالنه، روزنه او د هغوی اړتياوې پوره کول د دې لامل گرځي چې پالونکی يې د آخرت له عذاب څخه خلاص او هغه غوښتنه تر لاسه کوي چې هر مسلمان ورته ليوال دی چې هغه جنت ته تلل دي، دا د دوی د روزنې په اهميت باندې دلالت کوي.

دا اجر يوازې پلار ته نه دی ځانگړی شوی، بلکې مور هم له دې اجر څخه برخمنه ده، دعايشې رضی الله عنها روايت چې وروسته راځي پر دې دلالت کوي.

۲ – پر پلار باندې د لورگانو حقوق

لور په پلار او خور په ورور باندې حق لري چې د هغو پالنه او روزنه وکړي، دا مسؤوليت تر ځوانۍ محدود نه دی، بلکې وروسته له بلوغه هم دوام لري چې حق يې په نکاح ورکولو سره ساقطيږي، له هغه څخه يې وروسته ساتنه او پالنه په خاوند باندې لازميږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ – د لورګانو سره ښېګڼه

که څه هم په حدیث کې د لورګانو یادونه شوې ده، خو علماء د نورو روایاتو په رڼا کې وايي دغه ثواب د لورګانو په هکله ځانګړی نه دی، بلکې هغه ځوک چې د خوېندو اوترورګانو سره ښېګڼه او پالنه يې کوي هم له دغه ثواب څخه برخمن دي.

۴ – د دوو لورګانو شمېر ضروري نه دی

په دې حدیث کې د دوو لورګانو یادونه شوې ده، خو د يوې لورپالنه او روزنه هم همداراز ثواب لري، له حضرت عایشې رضي الله عنها څخه روایت دی وايي: يوه ورځ زما کور ته يوه مسکينه ښځه راغله، دوه لونې ورسره وې، له ما څخه يې د مرستې غوښتنه وکړه، ماورته درې دانې خرما ورکړې، يوه يوه يې هرې لورته ورکړه، دريمه يې غوښتل چې په خپله يې وخوري، خو هغه يې هم په منځ کې دوه ځايه کړه او په لورګانو يې ووېشله، ما دغه کیسه پیغمبرﷺ ته وکړه هغه وفرمايل: «مَنِ ابْتُلِيَ مِنْ هذِهِ البَنَاتِ بِشَيءٍ فَأحْسَنَ إلَيْهِنَّ، كُنَّ لَهُ سِتراً مِنَ النَّارِ».[1]

ژباړه: ځوک که د داسې لونو په هکله څه قدرې په امتحان کې واقع شو او له هغوی سره يې ښېګڼه وکړه، وې به دغه لونې د پالونکي لپاره د دوزخ له اور څخه د نجات پرده.

۵ – د ښځو ژوند ته د اسلام پاملرنه

د جاهلیت په زمانه کې لور او خور په کورنۍ کې عیب بلل کېده، کله به چې په کورکې نجلۍ وزېږيده خلکو به د خوشحالۍ پر ځای ماتم کاوه، قرآن کریم دغه واقعیت داسې بیان کړی دی: ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ [النحل : ۵۸]

ژباړه: کله به چې له دوی څخه يوه تن ته د نجلۍ د زېږېدو خبر ورکړای شو، د مخ رنګ به يې تور وګرځېده او هغه به له غوسې ډک شو.

د اسلام په برکت سره خلک د دغه ناوړه عمل څخه وژغورل شول، ورته لار ښوونه وشوه چې ښځه په کور کې سعادت دی، پالنه يې د دنيا او آخرت نېکمرغي ده.

[1] – مُتَّفَقٌ عَلَيهِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦ - په دين باندې سم پوهول

پیغمبرﷺ د دې لپاره چې خلك سم پوه شي، خپلې ګوتې يې نږدې کړې، تر څو مسلمانان د لوڼو پالنې او روزنې ته پوره توجه وکړي او په دې وسيله په جنت کې له پیغمبرﷺ سره د يو ځای کيدو لوړ مقام وګټي.

پوښتنې

١ - لاندې کلمې معنا کړئ:

- عَالَ:
- جَارِيَتَيْنِ:
- تَبْلُغَا:
- ضَمَّ:
- أَصَابِعَهُ:

٢ - د لورګانو پالنه څه اهميت لري؟

٣- آيا د خويندو روزنه هم د لورګانو په څېر ثواب لري؟

٤- د جاهليت په دوره کې د نجونو ژوند څرنګه و؟

کورنی دنده

د لوست د مهمو مطالبو په پام کې نيولو سره د ښځود حقوقو په هکله يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حلالې روزۍ ګټل

عَنْ الْمِقْدَامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:" مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَام كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ". (رواه البخاري)

د روای پېژندنه

مقدام د معدیکرب زوی، کنیه یې ابو کریمه الکندی د کندي قبیلې سره تړاو لري چې شمېر یې کم، د رسول اللهﷺ نژدې ملګری و، له یمن څخه په داسې حال کې راغی چې وږوکی و، د رسول اللهﷺ سره یې په ټولو غزاګانوکې ګډون کړی و، وروسته بیا په شام کې مېشت شو او د هجرت په (۸۷) کال د (۹۱) کالو په عمر په همدې خاوره کې وفات شو.

د کلمو معناوې

۱ – قَطُّ: هیڅکله او هېڅ وخت

۲ – يَأْكُلَ: خوري يې

۳ – مِنْ عَمَلِ يَدِهِ: د خپل لاس له کارڅخه

د حدیث شریف ژباړه

له مقدام رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول اللهﷺ فرمایلي دي: هغه خوراک چې د خپل لاس د کار (ګټې) څخه وي، له هغه څخه بل غوره خوراک چا خوړلی نه دی او د الله ﷻ د پیغمبر داوود﵇ روزي د خپل لاس له ګټې څخه و.

د حدیث شریف حکمت

په پورتني حدیث کې پیغمبرﷺ هغه بنده غوره ښودلی چې خپل ځان ته روزي په خپل زیار، په حلاله توګه ګټي او دا د غوره انسانانو کړنلاره ده، داوود﵇ همداسې ژوند درلود او الله تعالی د انسان په خپل لاس رزق ګټل ستایلي او مسلمانان یې کار کولو ته هڅولي دي، بېکاري ډېرې ناخوالې زېږوي او د وزګار انسان ژوند تل د ستونزو سره مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، په دي اساس د پيغمبرﷺ پورتنى وينا په مسلمانانوكي حركت پيدا كوي، څكه كار او زيار د نېكو او پياوړو خلكو نښه ده، نو په مسلمانه ټولنه كي هر وګړى د ځان لپاره د بوختيا په لټه كي وي، ترڅو په ځان كي د بهترينو خلكو صفت پيدا كړي او پر چا پېټى نه اوسي.

د حديث شريف ګټي

١ – په خپل لاس ګټلي روزي

په حديث شريف كي د خپلي خوارى او زيار په نتيجه كي لاس ته راوړې روزي له ټولو غوره روزي بلل شوي ده، څكه دا د غوره خلكو كړنه او د الله تعالى د نېكو بندګانو سنت دى.

٢ – روزي ګټل ستايل شوى عمل دى

د روزۍ لاس ته راوړلو په موخه كسب او كار كول عيب نه دى، بلكي د پياوړو خلكو كړنه ده، لكه چي پيغمبرﷺ په بل حديث كي فرمايي: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا فَيَسْأَلَهُ أَعْطَاهُ أَوْ منعه»[١] **ژباړه:** قسم په هغه ذات چي زما روح دهغه په لاس كي دى، يوله تاسو څخه چي خپله رسى راواخلي او په خپله شا لرګي بار راوړي، له دي لاري څخه خپل ځان ته حلاله رزق وګټي، دغه كس له هغه كس څخه غوره دى چي سؤال كوي او څوك ورته څه وركړي يا نه.

٣ – د داوودعليه‌السلام يادونه

په دي حديث كي د داوودعليه‌السلام د يادوني ځانګړتيا داده چي هغه سره له دي چي د وخت واكمن و اوكسب ته يي اړتيا نه درلوده، خو بيا هم هغه دا غوره ګڼله چي په خپل لاس ګټلى رزق وخوري، كار او كسب يي د ځان لپاره عزت ګاڼه.

٤ – د كسب زده كړه

د كسب زده كړه ښه صفت دى، د الله تعالى غوره بندګانو دكسب له لاري خپل ځان ته رزق پيدا كاوه، په مستدرك كي له ابن عباس رضي‌الله‌عنه څخه روايت دى چي: د الله جل‌جلاله پيغمبر داوودعليه‌السلام زغري جوړولي او آدمعليه‌السلام كښت كاوه، او زكرياعليه‌السلام تركاڼ و.

---

١ – رواه بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥ – کار کول د توکل منا في نه دی

بې له شکه چې مسلمان په خپل رب باندې په ژوند کې توکل لري، خو د توکل معنا دا نه ده چې له اسبابو تیارولو پرته له الله تعالی څخه د اړتیا پوره کولو په اړه غوښتنه وشي، بلکې له داسې عمل څخه شریعت منعه کړې ده، ځکه انبیاء علیهم السلام د توکل په معنا له هر چا ښه پوهېدل، هغوی د توکل معنا د اسبابو تیارول او وروسته پر هغو باندې نتیجه مرتب کیدل الله تعالی ته پرېښودل ښودلي دي.

٦ – د صنعت فضیلت

په قرآن کریم کې صنعت ستایل شوی دی او الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته په دې اړه داسې فرمایلي دي: ﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾ [الانبیاء: ٨٠]

ژباړه: (الله تعالی فرمایي): او مونږ داوود عليه السلام ته، ستاسې د ګټې لپاره د زغرې د جوړولو صنعت وربښود لی و، ترڅو چې تاسې یو د بل له ګوزار نه وژغوري، نو آیا تاسې شکر ویستوونکي یاست؟.

په پورتني آیت کې الله تعالی کسب یادول د انسان کمال بللی دی.

پوښتني

لاندې کلمې معنا کړئ:

١ – قَطٌّ:

ب – يَأْكُلَ:

ج – مِنْ عَمَلِ يَدِهِ:

٢ – داوود عليه السلام څه ځانګړتیا درلوده؟

٣ – په خپل لاس ګټلی رزق څه اهمیت لري؟

٤ – د پورتني حدیث څو ګټې ووایاست.

کورنی دنده

د لوست حدیث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته لسم لوست

په دين کې آسانتيا

عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا وَأَبَا مُوسَى إِلَى الْيَمَنِ قَالَ يَسِّرَا وَلَا تُعَسِّرَا وَبَشِّرَا وَلَا تُنَفِّرَا وَتَطَاوَعَا وَلَا تَخْتَلِفَا. [رواه البخاري]

د راوي پېژندنه

سعيد چې د معتمدو تابعينو څخه شميرل کيږي، د پلار نوم يې عامر چې په کنيې(ابوبردة) سره يې شهرت درلود، په کوفه کې قاضي پاتې شوی دی، د نيکه نوم يې ابوموسی عبدالله بن قيس الاشعري ﵁ چې مشهور صحابي دی، نوموړی (سعيد) په (۱۶۸)هجري کې له دنيا څخه رحلت وکړ.

د کلمو معناوې

يَسِّرَا: آساني وکړئ.

وَلَا تُعَسِّرَا: سختي مه کوئ.

وَبَشِّرَا: زيری ورکړئ.

وَتَطَاوَعَا: په خپلو منځوکې دوستي ولرئ او يو د بل منونکي اوسئ.

د حديث شريف ژباړه

سعيد د خپل پلار په ذريعه له نيکه څخه روايت کوي چې: رسول الله ﷺ معاذ او ابو موسی رضي الله عنهما يمن ته استازي وليږل او ورته يې وويل: له خلکوسره آسانتيا غوره کړئ، سختي مه کوئ، خلکو ته د خوشحالۍ زيری ورکړئ، نفرت مه خوروئ، يو د بل منونکي اوسئ او له اختلاف څخه ځان وژغورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث شریف حکمت

د اسلام دین د انسان له سلیم فطرت سره سم راغلی دی، هیڅ داسې کوم حکم نلري چې په کولوېې انسان ونه توانېږي، یا د فطرت د غوښتنې پر خلاف وي، دا ځکه چې زموږ د دین اساس پر آسانتیاور ولاړ دی، په هر وخت او هر ځای کې چې مسلمان له ستونزو سره مخ کېږي او نشي کولای چې هغه پر ځای کړي، اسلام ورڅخه د هغه عمل سرته رسول ساقط کړي او یا یې په کې آساني راوستې ده، دا یوازې د اسلام ځانګړتیا او وړتیا ده چې د دې ښکارندوی دی چې په هر ځای او هر وخت کې د نړۍ د خلکو لپاره سمه لار ښوونه وکړي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – په دین کې آسانتیا

په اسلام کې سختي نشته، ځکه الله تعالی خپل بندګان په داسې کوم عمل کولو باندې نه دي مکلف کړي چې د هغوی له توان څخه اوچت وي او دا یې په دین کې لوی اصل ایښی، الله تعالی فرمایي: ﴿لاَ یُکَلِّفُ اللّهُ نَفْساً إِلاَّ وُسْعَهَا﴾ [البقرة : ۲۸٦]

ژباړه: الله تعالی هېڅ یو نفس نه دی مکلف کړی، خو د هغه د توان په اندازه.

پیغمبرﷺ به په دووکارونو کې آسان غوره کاوه که چیرې به یې ګناه نه درلوده.

همداراز رسول الله فرمایي: «إنَّ الدِّین یُسْرٌ، ولنْ یُشادَّ الدِّینَ أحدٌ إلا غَلَبَه.. » [(۱)]

ژباړه: بې له شکه د اسلام دین د آسانۍ دین دی او څوک چې په خپل ځان باندې دین سخت کړي ارومرو مغلوبېږي او نشي کولای چې بیا ورته ادامه ورکړي.

۲ – په دعوت کې له نرمۍ څخه کار اخیستل

په حدیث شریف کې مسلمانانو ته لارښوونه کېږي چې له خلکو سره په نرمۍ چلند وکړئ چې دا د ټولو انبیاوو تګ لاره ده، الله تعالی موسی او هارون علیهما السلام ته لارښوونه کوي: ﴿اذْهَبَا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى فَقُولا لَهُ قَوْلاً لَیِّناً لَعَلَّهُ یَتَذَکَّرُ أَوْ یَخْشَى ﴾ [الطه : ٤۳ – ٤٤]

---

۱ – رواه البخاري

ژباړه: دواړه فرعون ته ورشئ، یقیناً هغه طغیان غوره کړئ او ورته په نرمۍ سره وینا وکړئ، ښایي چې نصحیت قبول کړي او یا له عذاب څخه وویرېږي.

د ژوند په هر اړخ کې باید دې دستور ته پاملرنه وشي، هغه که دعوت وي، زده کړه وي، اصلاح راوستل وي او که له خلکو سره خبرې اترې وي.

۳ – له کرکې خپرولو څخه ډډه کول

د اسلام دین د رحمت دین دی، د کرکې او تنفر دین نه دی، له همدې امله پیغمبر ﷺ خپلو استازو ته لارښونه کړې چې خلک د دین لوري ته وهڅوي او له دین څخه یې متنفر نه کړي، په یو بل حدیث کې راځي پیغمبرﷺ فرمايي: «إنَّ الله لم يبعثني معنّتًا ولا متعنِّتًا، ولكن بعثني معلِّمًا ميسِّرًا». [۱]

ژباړه: رسول اللهﷺ فرمايي: الله تعالی زه په خلکو او په خپل ځان سختي راوړونکی نه یم رالیږلی، بلکې ښوونکی او د آسانی راوستونکی یې رالیږلی یم.

٤ – زیری ورکول

د مسلمان دعوتگر لپاره دا ښایي چې خلکوته د اسلام دنیوي او اخروي ښېګنې په مخ کې کېږدي، د اعمالو فضیلتونه ورته بیان کړي، څرنګه چې په رښتیا هم د اسلام مبارک دین د انسان د دواړو جهانو د نېکمرغۍ لپاره راغلی، د هغه ګټې خلکو ته وښیي او کومې بدبختۍ چې په نورو لاروکې دي، له هغو سره د اسلام د لارښوونو پرتله وکړي، ترڅو خلک په ذوق او رغبت هغه پلي کړي.

٥ – له اختلاف څخه ډډه کول

په پورتني حدیث کې له اختلاف څخه د ډډې کولو حکم شوی دی، ځکه اختلاف دښمني، بغض او کینه رامنځته کوي د ټولنې اړیکې تخریبوي اوناخوالې رامنځ ته کوي، الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾ [الانفال : ٤٦]

ژباړه: او اختلاف مه کوئ چې بیا کمزوري کېږئ او قوت موله منځه ځي.

---

۱ – صحیح مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه

په پورتني حدیث شریف کې له اختلاف څخه د منعې معنا دا ده چې کـه چیرې پـه یـوه مسئله کې نظریات مختلف وي، باید د مسلمانانو تر منځ د دښمنی او بې اتفاقی لامـل ونـه ګرځي، د عمل په میدان کې ټول سره په اتفاق ژوند تېـر کـړي، یـو د بـل د نظـر احتـرام وکړي او په پای کې په یوه نظر راټول شي.

پوښتنې

۱ – لاندې کلمې معنا کړئ:

یَسِّرَا:

وَلَا تُعَسِّرَا:

وَبَشِّرَا:

وَتَطَاوَعَا:

۲ – په دین کې آساني څه معنا لري؟ واضح یې کړئ.

۳– د اختلاف زیانونه وواياست.

٤ – له نفرت څخه څرنګه ډډه کیدای شي؟

کورنۍ دنده

د لوست څخه په استفادې د یووالي په هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لعنت (ښېرا) ویل

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَﷺ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ عَلَى الْمُشْرِكِينَ. قَالَ: { إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعَّانًا، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً }. [رواه مسلم]

د ځینو کلمو معناوي

١ – لَعَّانًا: ډېر لعنت ویونکی او ښیرا کوونکی

٢ – بُعِثْتُ: رالیږل شوی یم.

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره ﷺ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ ته وویل شول: اې د الله رسوله!، مشرکینو ته ښېرې وکړه: د الله رسول ځواب ورکړ: زه لعنت ویونکی(ښېرا کوونکی) نه یم رالیږل شوی، بلکې زه رحمت رالیږل شوی یم.

د حدیث شریف حکمت

زمونږ د پیغمبرﷺ راوړی پیغام (اسلام) د رحمت پیغام دی چې په عامه توګه د ټولو مخلوقاتو د ترحم اوشفقت ذریعه وګرځید، ځکه اسلام د ټولو مخلوقاتو د ساتنې ضامن، د هر چا حق پکې تاکل شوی او له تیرې څخه یې خلک منعه کړي دي، د انسانانو د دنیا او آخرت د بریالیتوب یوازینی لاره ده او یوازینی دین دی چې د نړۍ خلک پرې له ناخوالو څخه ژغورل کېږي مومي.

د حدیث شریف ګټې

١ – لعنت ویل لویه ګناه ده

لعنت ویل ګناه ده، له ویلو څخه یې اسلام منعه کړیده، د پیغمبر ﷺ په وړاندې یو صحابي په باد(هوا) باندې لعنت وویل. پیغمبر ﷺ ورته وفرمایل: په هوا لعنت مه وایه، ځکه د الله تعالی لخوا ورته امر شوی دی، څوک چې پر چا بې ځایه لعنت وایي، د لعنت ویل یې بیرته ویونکي ته راګرځي.[١]

په یوه بل روایت کې پیغمبرﷺفرمایي: «لا تَدْعوا على أنفسكم، ولا تَدعوا على أولادكم، ولا تَدْعوا على خَدَمِكم، ولا تَدُعوا على أموالكم، لا تُوافِقُوا من الله عَزَّ وجلَ ساعةَ نَيْلٍ، فيها عطاءٌ، فَيَسْتَجيبَ لكم»[٢]

---

١ – سنن ابو داوود.

٢ – سنن ابو داوود

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: خپلو ځانونو ته ښيرې مه کوئ، همداراز خپلو بچو، مزدورانو اومالونو ته ښېرې مه کوئ، داسې نشي چې تاسې ښېرې په داسې وخت کې وکړئ چې الله تعالی سوالونه قبلوي ستاسې ښېرې به قبولې کړي.

په بل حديث شريف کې راځي چې پر مسلمان لعنت ويل د مسلمان د قتل په څېر دي.[۱]

۲ - ښېرې کول لعنت بلل کيږي

له پورتني حديث څخه څرګنديږي چې سپکې، سپورې، او ښېرې هم لعنت بلل کېږي، مسلمان بايد خپله ژبه له بدو وېناوو څخه وژغوري، ځکه مسلمان د خپلو وېناوو په وړاندې مسؤول ګڼل کېږي، نو له همدې کبله اسلام مسلمان د بدو ويناوو، سپکو، اوکنځلو څخه منعه کوي، رسول اللهﷺ فرمايي: « لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ وَلاَ اللَّعَّانِ وَلاَ الْفَاحِشِ وَلاَ الْبَذِىءِ ».[۲]

ژباړه: مسلمان چا پورې تور نه تړي او نه لعنت ويونکی دی او نه بې حيا چې سپکې او سپورې خبرې کوي.

۳ – د رسول الله راتګ رحمت دی

بې له شکه د پيغمبرﷺ رسالت د هغه باران په څېر دی چې مړې ځمکې ژوندۍ کوي او ژوند ته ښايست وربښي، نو همدارنګه د پيغمبرﷺ په راتګ سره مړه زړونه د اسلام په نور ژوندي اوروښانه شول، ړندې سترګې بينا شوې او کڼو غوږونو اوريدل پيل کړل، بلکې الله تعالی د پيغمبرﷺ په راليږلو سره دنيا رڼا کړه، د مينې اومحبت وړانګې يې خورې کړې، ظلم او ناپوهي يې په علم او عدل بدل کړ، اود دې صفت په درلودو سره د نړۍ خلک پرې راټول شول، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ..﴾ [آل عمران : ۱۵۹]

ژباړه: نو د الله تعالی د رحمت په سبب دوی ته نرم شولې اوکه چيرې سخت زړی او تونده خويه واې، نو خلک به له تا څخه خواره شوي وای.

په ځينوځايونو کې د ګناه کولو له کبله لعنت ويل شوی دی

په شريعت کې د ځينو ناوړو اعمالو سرته رسوونکي ملعون (د الله تعالی له رحمت څخه لېرې) بلل شوي چې بيلګې يې په لاندې توګه بيانيږي:

۱ – هغه ښځه چې په مړي وير کوي اوچيغې پرې وهي اود شريعت خلاف ناروا وينا کوي، په حديث کې راځي: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِﷺ النَّائِحَةَ وَالْمُسْتَمِعَةَ لها...»[۳]

۱- صحيح مسلم

۲ - مسند احمد

۳ - سنن ابو داوود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: رسول اللهﷺ هغه ښځه چې په مړي باندې چيغې وهي او هغه ښځه چې ورته غوږ باسي لعنت ويلى دى.

۲ – هغه ښځې چې خالونه لګوي، هغه ښځې چې د خال لګولو غوښتنه کوي، هغه ښځې چې وروځې وکاږي او هغه ښځې چې د ويستلو غوښتنه يې کوي، په حديث کې راځي رسول اللهﷺ فرمايي: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَ الْمُوتَشِمَاتِ والنامصات وَالْمُتَنَمِّصَاتِ»[۱]

په خال لګوونکو ښځو او هغه ښځې چې لګول يې غواړي او هغه ښځې چې وروځې وکاږي او هغه ښځې چې د ويستلو يې غوښتنه کوي، د الله تعالى له لوري پر دوى لعنت دى.

۳ – د سود خوړل

په حديث کې راځي چې سود خوړونکى او سود ورکوونکي او د سود سند ليکونکى او شاهدان يې لعنتي او د الله له رحمت څخه لېرې دي.[۲]

پوښتنې

لومړۍ پوښتنه:

۱ - د حديث راوي څوک دى ؟ معرفي يې کړئ.

۲ - لعنت څه ته ويل کيږي؟

۳ – پر کومو کسانو باندې د خپلو ناروا کړنو له کبله لعنت ويل شوى دى؟

دويمه پوښتنه:

لاندې کلمې معنا کړئ:

۱ – لَعَّانًا:

۲ – بُعِثْتُ:

۳ – لَعَّانًا:

کورنۍ دنده

د لوستل شوي حديث په پام کې نيولوسره (زموږ پيغمبر رحمت دى) تر سرليك لاندې يوه مقاله وليکئ.

۱ – صحيح مسلم

۲ – صحيح مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

په چارو کې منځنی حالت غوره کول

عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: « إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرِفْقٍ، وَلاَ تُبَغِّضْ إِلَى نَفْسِكَ عِبَادَةَ اللَّهِ، فَإِنَّ الْمُنْبَتَّ لاَ أَرْضًا قَطَعَ، وَلاَ ظَهْرًا أَبْقَى ». [رواه البيهقي]

د راوي پېژندنه

حضرت جابر جليل القدر صحابي دی، د پلار نوم يې عبد الله، نيکه يې عمرو بن حرام، د عمر د کموالي له کبله يې د بدر او اُحد په غزاګانو کې ګډون نه درلود، د اُحُد له غزا څخه وروسته يې خپل ژوند د رسول الله ﷺ خدمت ته وقف کړ، په کور او سفر کې به د پيغمبر ﷺ ملګری و، له دې کبله يې زيات شمېر احاديث له پيغمبر ﷺ څخه روايت کړي دي، په خپل وروستني عمر کې شام ته ولاړ او د څه مودې لپاره هلته مېشت شو او د هجرت په ٧٤ کال د ٩٤ کلونو په عمريې له فاني دنيا څخه رحلت وکړ او په (جنت البقيع) کې خاوروته وسپارل شو.

د کلمو معناوې

مَتِينٌ:	ډير سخت او کلک
فَأَوْغِلْ فِيهِ:	ورننوځئ، تګ لاره غوره کړئ
بِرِفْقٍ:	په آسانی سره
الْمُنْبَتَّ:	هغه څوک چې خپله سورلی د تيز ځغلولو له کبله له کاره وباسي.
وَلاَ تُبَغِّضْ:	ځان لپاره يې بد مه ګرځوه
لاَ أَرْضًا قَطَعَ:	نه يې سفر پوره کړ
وَلاَ ظَهْرًا أَبْقَى:	او نه يې سورلی روغه پرېښوده

د حديث شريف ژباړه

حضرت جابر بن عبد الله ﷺ د رسول الله ﷺ څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: بې له شکه دغه دين ډېر قوي دين دی، په آسانی سره پکې ورداخل شه، خپل ځان ته د الله تعالی په عبادت کولو کې کرکه مه راپيدا کوه(په ځان باندې د وس نه پورته عبادت کول مه لازموه)، ځکه تيز ځغلوونکي مسافر نه خپل سفر پوره کړی دی او نه يې سپرلی روغه پريښې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

په پورتني حدیث کې د اسلام د مهم اصل یادونه شوې ده، هغه د دین او دنیا په چاروکې منځنی حالت غوره کول دي، دې اصل ته پام کول د مسلمان لپاره خورا مهم دي، ځکه چې د دې اصل په رعایت سره د مسلمان ژوند له افراط او تفریط څخه لېرې کېږي، د تل لپاره يې هر اقدام په دلیل او معقولیت باندې ولاړ وي، خپلې دیني چارې داسې عیاروي چې په هغه لاره تلل د تل لپاره ورته ممکن وي.

او دا راز متوسط حالت غوره کول د کامیابۍ راز دی او کله چې مسلمان په خپلو دیني مکلفیتونو کې متوسط حالت غوره کړي، هېڅکله پکې پاتې نه راځي، خوکه چېرې په عباداتو کې يې افراط وکړ، یو وخت به ارومرو داسې راځي چې دی به ستړی کېږي او عبادت به ورڅخه پاتې کېږي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – د اسلام دین قوت لري

د اسلام دین غښتلي احکام لري چې مسلمان يې د خپل وس په تناسب سره په سرته رسولو مکلف دی او په ځینو حالاتو کې د شرعي عذر له کبله اجازه ورکړل شوې ده چې یوازې د فرض په ادا کولو باندې اکتفا وکړي، لکه په سفر کې فرضي لمونځ کول، ترڅو پر مسلمان عبادت سخت تمام نه شي، نو د دین ټول نوافل لکه تل روژه نیول، له حد نه زیات تل نفلي لمونځونه کول، تل ترتله په تلاوت او ذکر کې مشغولیدل او داسې نور، دا ټول سره له دې چې دیني اعمال دي، خو هغو ته په یوځل غیږ ورکول انسان ستړی کوي او بیا يې له نور پرمختګ څخه غورځوي.

۲ – په دین کې میانه روي او تدریج

امام غزالي وايي: هرهغه څوك چې د دین په مرتبوکې له دمې اخیستلو پرته منډې وهي، حتماً په ده باندې د دین احکام سخت پریوځي، باید مسلمان د فرایضو نه وروسته په تدریج سره په خپل نفلي عبادت کې وړاندې لاړ شي، ترڅو نفلي عبادت پرې درووند تمام نشي.

۳ - هغه عبادت غوره دی چې همیشه وي

د اسلام دین مسلمانان دې ته هڅولي دي چې تل پاتې عبادت باندې ځان عادت کړي او هغه عبادت چې د څه وخت لپاره يې په زیاته اندازه وکړي او بیا يې پرېږدي، نه دی ستایل شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمان لپر نېک عمل چې تل يې کوي، له هغه نېک عمل څخه غوره دی چې د څو ورځو لپاره وي او بيا يې پرېږدي، په دې اړه رسول اللهﷺ داسې فرمايلي دي: د خپل وس په اندازه نېک عملونه کوئ او غوره هغه عمل دی چې تل وي، که څه هم هغه لږ وِي. [۱]

٤ – اسلام د ميانه روۍ دين دی

د اسلام دين د مسلمان لپاره ټاکلی حد ايښی دی او ورته يې خپل فرايض ښودلي دي چې پرته له کومه عذره يې سرته ورسوي، پر دې سر بېره مسلمان ته يې د ميانه روۍ غوره کولو لارښوونه کړې د، ترڅو په ده باندې دروند تمام نشي، پيغمبرﷺ مسلمانانو ته عامه لارښوونه کوي چې: په چارو کې غوره حالت منځنی حالت دی،[۲] ځکه چې دا د اعتدال حالت له کمي او زياتي څخه لېرې دی.

پاملرنه

په اعمالو کې د منځني حالت له غوره کولو څخه مراد نفلي اعمال دي، په فرضي چارو کې لاره ټاکل شوې ده، څوک پکې د پرېښودو واک نه لري.

پوښتنې

١- لاندې کلمې معنا کړئ:

مَتِينٌ:

فَأَوْغِلْ:

بِرِفْقٍ:

الْمُنْبَتَّ:

٢ – اسلام مسلمانان د کوم حالت غوره کولوته هڅولي دي؟

٣- آيا په اسلام کې سختي شته؟ واضح يې کړئ.

کورنۍ دنده

د راوي له پېژندنې سره د پورتني حديث ژباړه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

---

١ – مسند احمد

٢ – رواه البيهقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووویشتم لوست

په ځوانۍ کې د الله ﷻ بنده ګي

«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ تَعَالَى فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَدْلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ» [متفق عليه]

د ځينو کلمومعناوي

١- سَبْعَةٌ: اووه.

٢- فِي ظِلِّهِ: ظل سيوري ته وايي دلته د الله ﷻ له سيوري څخه د هغه د عرش سيورى مراد دى.

٣- يَومَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: له دې ورځې څخه مراد د قيامت ورځ ده. (هغه ورځ چې د الله له سيوري څخه پرته بل سيورى نه وي).

٤ـ إِمَامٌ: هرهغه څوک چې د مسلمانانو د چارو سرپرستي پر غاړه لري.

٥ـ شَابٌّ: ځوان

٦ـ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ: چې د الله ﷻ په بنده ګۍ کې لوى شوى وي.

٧ـ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ: پر مسجدونو پورې يې(زړه) تړلى وي.

٨ـ تَحَابَّا فِي اللَّهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره يو له بل سره محبت ساتي.

٩ـ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره يو له بل سره يوځاى شي.

١٠ـ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره يو له بل څخه جلا شي.

١١- دَعَتْهُ: بلنه ورته ورکړي.

١٢ـ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ: د عزت او ښايست خښتنه.

١٣ـ فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ: له سترګو څخه اوښکې توى شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث ژباړه

له حضرت ابوهريرهؓ څخه روايت دی چې، پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: اووه کسان دي چې الله جل جلاله به يې په هغه ورځ د عرش ترسيورې لاندې ساتي چې بل هېڅ سيورى به نه وي خو يوازې دده د عرش سيورى به وي: يو عادل پاچا، بل هغه ځوان چې د الله جل جلاله په عبادت کې لوى شوى وي، بل هغه څوک چې زړه يې په مسجدونو پورې تړلی وي، بل هغه دوه کسان چې يو د بل سره د الله جل جلاله په خاطر مينه کوي، کله چې يوځاى کېږي هم د الله جل جلاله د رضا لپاره يو ځاى کېږي او چې کله يو له بل څخه جلا کېږي هم د الله جل جلاله د رضا په خاطر يو له بل څخه بېلېږي – يعنې يو د بل سره ناسته او ولاړه يې يوازې د الله جل جلاله د رضا په خاطر وي نه د کوم بل دنيوي غرض په موخه بل هغه کس چې له هغه څخه داسې ښځه د بدکارۍ غوښتنه وکړي چې په خلکو کې د مقام خاونده او ښايسته وي او دی ورته په ځواب کې ووايي: زه له الله جل جلاله څخه وېرېږم. بل هغه څوک چې کله د الله جل جلاله په لاره کې مال خيرات کوي، نو داسې په پټه يې ورکوي چې کيڼ لاس په دې نه پوهيږي چې ښي لاس څه شی خيرات کړل، بل هغه څوک چې کله د الله جل جلاله يادونه په يوازيتوب کې کوي، نو له سترګو څخه يې اوښکې بهيږي.

د حديث حکمت

الله جل جلاله د خپلې مهربانۍ له مخې د ځينو نېکو اعمالو د سرته رسولو ډېرې زياتې ښېګڼې ذکرکړې دي، تر څو د داسې خصلتونو او عملونو خاوندانو ته له يوې خوا د ډېر خير زيرى ورکړي او له بل پلوه، د داسې اشخاصو او د نورو تر منځ توپير په ګوته کړي، دا په حقيقت کې د الله جل جلاله له لوري خلک نيکيو ته رابلل او هڅول دي په همدې غرض پيغمبر ﷺ په دې حديث کې د هغو اووکسانو ستاينه کړې چې د ډېرو غوره اعمالو څښتنان دي، که څه هم دغه مقام په نورو احاديثو کې د نوروکسانو لپاره هم ذکر شوى دی، لکه د الله جل جلاله د لارې غازي، پوروړي ته مهلت ورکوونکی، له پور وړي سره مرسته کوونکی، مسجد ته زيات پل وهونکی او داسې نور.

د حديث شريف ګټې

۱ـ د عادل امام فضيلت

په اسلامي شريعت کې عدل او انصاف ډېر لوې فضيلت لری، د اسلام مقدس دين عدل پر هر چا لازم کړی دی، که هغه مشر دی او که د مسلمانانو د کارونو نور واکمنان، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاضيان، وزيران، واليان او داسې نور، آن تردې چې مسلمان بايد په کورنۍ کې هم له عدل څخه کار واخلي، لکه د خپلو بچو تر منځ مساوات، د خپلو بيبيانو تر منځ عدالت.

دا چې د عادل پاچا د عدل لمنه ډېره پراخه وي او پر ټول رعيت د زړه سوي او ترحم سيورى وي، او ټول وګړي ورڅخه ګټه اخلي، همدارنګه د ده د ظلم په صورت کې ټول خلك متضرر وي، ځکه نو عادل پاچا له دومره لوړې مرتبې څخه برخمن دی.

۲ـ په ځوانۍ کې بنده ګي

د ځوانۍ وخت د ژوند ډېره ارزښتناکه مرحله ده. د بنده ټول جسمي، ذهني، عقلي او فکري قوتونه وده کوي، نو په کار ده چې ځوان دغه قوتونه د الله ﷻ په بنده ګۍ اوعبادت کې مصرف کړي. څوك چې خداى ورکړي قوتونه د خپلو خواهشاتو پر ځاى د الله ﷻ په عبادت کې مصرفوي د ډېر لوى فضيلت او ستاينې وړ دی.

۳ـ له مسجدونو سره زياته علاقه

جوماتونه د الله ﷻ کورونه دي. په دې معنا چې د فرضي او نفلي عبادتونو، د الله ﷻ د تسبيح، ذکر، د تعليم او تعلم او د نورو غوره کارونوځايونه دي، نو د هر چا اړيکه چې د الله ﷻ له کورونو سره زياته وي، هغه الله ﷻ ته ډېر نژدې او د لوى مقام څښتن دی، ځکه چې له مسجدونو سره مينه انسان د منکراتو او هر ډول بديو څخه لېرې ساتي.

۴ـ د الله ﷻ لپاره مينه

د خلکو ترمنځ اړيکې زياتره په مادي، جنسي، او د خپلولۍ پر بنسټونو ولاړې وي، مګر په اسلام کې غوره اړيکې هغه دي چې د الله ﷻ پرمحبت ولاړې وي او د اړيکو لامل د الله ﷻ اطاعت وي يعنې دهغه چا سره دوستي او ملګرتيا کول چې د الله ﷻ څخه ويره لري او هغه ته نژدې وي. څوك چې يوازې الله ﷻ ته د قرب او نژديوالي پر بنسټ يو له بل سره ناسته ولاړه کوي داسې کسان الله ﷻ ته ډېر خوښ وي.

۵ـ تقوى او پرهيزګاري

هر انسان يو لړ غوښتنې او رغبتونه لري چې د اسلام مبارك دين د دغو غوښتنو لپاره معلومې لارې چارې په ګوته کړي دي، خو شيطان تل د دې هڅه کوي چې انسان د خپلو نفسي خواهشاتو په لومه کې راګير کړي او له همدې لارې څخه يې په ګمراهۍ کې اخته کړي.

يوله هغو غوښتنو او رغبتونو څخه چې بشري نفس ورته زيات ميلان کوي، ښځه ده، دا ميلان هغه وخت زيات وي چې کله ښځه ښايسته وي او لوړې کورنۍ ته منسوبه وي، هرکله چې داسې ښځه د مسلمان څخه د بدکارۍ غوښتنه وکړي او مسلمان د داسې فتنې او ابتلاء پر مهال د الله ﷻ څخه ويره اختيار کړي او له قدرت سره سره ورڅخه ډډه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي الله ﷻ به یې په خپل رحمت کې ونغاړي. همدارنګه که چېرې ښځه د داسې حالت سره مخ شي چې ښایسته ځوان چې مال هم زیات لري دې ته د زنا دعوت ورکړي او هغه ورڅخه انکار وکړي او ورته ووایي چې زه له الله ﷻ څخه وېرېږم، بې له شکه دغې ښځې هم دا لوړ مقام ترلاسه کړ.

۶ـ په پټه خیرات ورکول

صدقه او خیرات ورکول لوی فضیلت لري.خیرات ورکول داسې عبادت دی چې ګناهونه رژوي، د مسلمان اجرونه زیاتوي، مسلمان له اور څخه ژغوري او د الله ﷻ د رضامندۍ سبب ګرځي.

صدقه ورکول په پټه اوښکاره په دواړو حالتونو کې غوره کار دی، خو اجر او غوره والی یې هله زیات وي چې په پټه ورکړل شي، آن تر دې چې کیڼ لاس په دې پوه نه شي چې ښي لاس په خیرات کې څه ورکړل مګر دا چې په ښکاره ورکولو کې یې کوم شرعي مصلحت وي.

۷ـ د الله ﷻ له وېرې ژړل

د الله تعالی ذکر او یا د هغه ستر نیک عمل دی چې د هر چا په هر وخت کې لاس ورته رسیږي. څه ځانګړي شرطونه نه لري، په ناسته، ولاړه، په اوداسه او بې اودسه د الله یاد اجر لري، خو که یو څوک له نورو څخه ګوښه د الله تعالی لویي رایاده کړي او خپل تقصیر او بې پروایي ته متوجه شي، ځان ملامت کړي او په سترګو کې یې له وېرې څخه اوښکې راشي، دا د ده د پوره ایمان او اخلاص ښکارندونه کوي او له همدې کبله الله تعالی ورته د ستر مقام وعده ورکړې.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

ا. مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ:

ب . تَحَابَّا فِي اللَّهِ:

ج . فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ:

۲ـ خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

- د اسلام مقدس دین......................پرهرچا لازم کړی دی.
- د صدقې اوخیرات اجر هله زیات وي چې په......................... ورکړل شي.

۳ـ په اسلام کې د غوره اړیکو اساس په څه ولاړ دی؟

کورنۍ دنده

حدیث په یادو زده کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ويشتم لوست

په لارکې د کښيناستلو آداب

«عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّﷺ قَالَ: { إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطُّرُقَاتِ }. فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { إِذَا أَبَيْتُمْ إِلاَّ الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ }.قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ؟ قَالَ: {غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الأَذَى وَرَدُّ السَّلاَمِ وَالأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْىُ عَنِ الْمُنْكَرِ» [رواه البخارى]

د راوي پيژندنه

ابو سعيد چې نوم يې سعد د پلار نوم يې مالك نيكه يې سنان، د مديني د الخدري قبيلې اصلي اوسيدونكى، كنيه يې ابوسعيد چې په همدې سره يې شهرت درلود، له مشهورو اصحابو څخه دى چې په زياتو غزاګانوكې يې ګډون كړى، يو له هغو اصحابوڅخه شمېرل كېږي چې په فقه اواجتهاد كې يې شهرت درلوده، په ۷۴ هجري كال كې يې له فاني دنيا څخه سترګې پټې كړې.

د ځينو كلمو معناوې

إِيَّاكُمْ: لرې اوسئ

الطُّرُقَاتِ: لارې

أَبَيْتُمْ: نه يې منئ

غَضُّ الْبَصَرِ: د سترګو پټول (ساتل)

وَكَفُّ الأَذَى: له ضرر رسولو نه ځان ساتل

د حديث شريف ژباړه

له ابو سعيد الخدري رضي الله عنه څخه روايت دى چې نبي كريمﷺ فرمايلي دي: په لاروكې كيناستلو څخه ډډه وكړئ. اصحابو وويل: اې د الله رسوله! په لارو كې له كيناستلو څخه زمونږ چاره نشته، موږ په كې خپلې خبرې كوو. نبي كريمﷺ وفرمايل: هوكې! چې داسې نشئ كولاى، بايد لارې ته د هغې حق وركړئ (دلارې آداب په پام كې ونيسئ) اصحابو وويل: دلارې حق كوم يو دى؟ نبي كريمﷺ وفرمايل: د سترګو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښته کول، خلکو ته له ضرر رسولو څخه ډډه کول، د سلام ځواب ورکول، په نیکو چارو امر کول او له بدیو څخه خلك منعه کول د لارې حقونه دي.

د حدیث شریف حکمت

څرنګه چې په لارو او عامو سرکونو کې د خلکو تګ راتګ کېږي او په خپل ورځني ژوند کې ورته ډیره اړتیا لري، نو په دې اساس په حدیث کې بې له اړتیا په لارو کې له ناستې څخه منعه شوې ده، ځکه اکثراً داسې پیښیږي چې په لاره تلونکي خلك د ناستو خلکو له اړخه ځورول کیږي او د اسلام دین له ضرر رسولو څخه منعه کړې ده، که چیرې په ځینې وختونو کې مسلمانان په لاره کې نا سته اړینه ګوري، باید ټول هغه آداب په پام کې ونیسي چې ورسره د تېریدونکو احترام اوعزت وسا تل شي او له هر هغه عمل څخه ځان وژغوري چې د تېریدونکو د ځوریدلو لامل ګرځي.

د حدیث شریف ګټې

۱– په لار کې له کښیناستلو څخه ډډه کول

په پورتني حدیث کې له اړتیا پرته په لارو کې له ناستې څخه منعه شوې ده، ځکه مسلمان د تل لپاره خلکوته د ګټې او ښیګڼې رسولو په فکر کې وي، له ضرر رسولو څخه یې ځان ژغوري او زیار باسي چې د ده له ژبې، نظر او لاس څخه څوك زیانمن نشي او که چیرې په لار کې نا ستې ته اړ کیږي، بیا به ټول حقوق په پام کې نیسي، ترڅو د ده د کښیناستلو له کبله څوك زیانمن نشي.

۲ – د ناروا کتلو(نظر)څخه ځان ساتل

مسلمان باید د حرام نظر(کتلو) څخه ځان وساتي، هغه که په هر ځای کې وي، ځکه د نارواوو په لورې کتل انسان په ګناه کې ښکیلوي، په اخلاقي فساد یې اخته کوي او دا حکم مسلمان سړي اومسلماني ښځې دواړو ته متوجه دی په قرآن کریم کې پدې اړه روښانه لارښوونه شوې ده: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ...... " –: وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾ [النور: ۲۹ – ۳۰]

ژباړه: نارینه وو مؤمنانو ته ووایه چې خپلې سترګې کښته وساتي او مسلمانو ښځو ته ووایه چې خپلې سترګې کښته کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣ – له ضرررسولو څخه ځان ژغورل

کله چې په لار کې ناسته اړینه وي، په داسې حالت کې باید لازمې لارښوونې په پام کې ونیول شي، ځینې یې دا دي چې د مجلس له کبله په لارویو لار تنګه نشي، مجلس باید د خلکو د سپکا وي لامل ونه ګرځي، ځکه مسلمان هغه چا ته ویـل کېږي چې د هغـه لـه لاس او ژبې څخه مسلمانان په امن وي، په ځانګړې توګه د ښځو د ځورونو سبب نشي او همدا راز مجلس د تجسس لپاره نه وي.

٤ – د سلام ځواب ورکول

سلام داسې سنت عمل دی چې له ځان سره د امـن او محبـت پیغـام لـري او ډاډ ورکـوي چې په ډاډه توګه ژوند وکړئ، له دې کبله سلام اچول د ایمان نښه بلل کېږي او ځـواب یې واجب دی، با ید د سلام ځواب په ښه توګه ورکړای شي، دا د قرآن کریم لارښـوونه ده. الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا﴾ [النساء: ٨٦]

ژباړه: اوځوک چې په درناوي سره تاسې ته سلام واچوي، نو هغه ته لـه هغـې نـه پـه ښه توګه ځواب ورکړئ او یا لږ تر لږه همغه شان.

٥ – د ښو کارونو په لوري بلنه او له بدیو څخه منعه کول

قرآن کریم له مسلمان څخه دا غوښتنه کوي چې په هر حا ل کې پـه خپلـه نېـک اوسـي، نور خلک د نېکۍ لوري ته را وبلـي، الله تعـالی فرمـايي: ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران : ١٠٤]

ژباړه: په تاسې کې دې څه خلک اوومرو داسې وي چې د نېکۍ لوري تـه بلنـه وکـړي، په ښو امر وکړي، او له بدو منعه وکړي، کوم خلک چې دا کار وکړي هغـوی بـه بریـالي شي.

په زیاتو احادیثو کې د ښوکارونو په لـور، د بلنې او د بـدیو د مخنیـوي پـه هکلـه یادونـه شوې ده، دا د هر مسلمان مسؤولیت دی چې د امـر بـالمعروف او نهـې عـن المنکـر دنـده سرته ورسوي، رسول اللهﷺ فرمایي: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الإِيمَانِ».[١]

---

[١] – صحیح مسلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: تاسو نه چې څوك ناروا وګوري، سم د لاسه دې هغه په لاس سره منعه كړي، كه چيرې يې وس نه وي، په ژبه دې منعه كړي اوكه چيرې په ژبه يې نشي منعه كولاى، په زړه كې دې ورسره كينه ولري او دا كمزوري ايمان دى.

د ښو چارو په لور بلنه او له ناروااو څخه منعه ډيره ضروري ده، ځكه په دنيا كې د خلكو ژوند په بېړۍ كې د ناستو خلكو په څېر دى، كه چيرې يوكس بيړۍ سورى كړي ټول سپاره خلك ورسره ډوبيږي، نو د بديو مخنيوى د خپل ځان او د ټولنې دساتنې معنا لري.

پوښتني

١ – د حديث راوي په لنډه توګه معرفي كړئ.

٢ - لاندې كلمې معنا كړئ:

إِيَّاكُمْ:

الِطُّرُقَاتِ:

أَبَيْتُمْ:

غَضُّ الْبَصَرِ:

كَفُّ الأَذَى:

٣ – د نېكيو په لور بلنه او د بديو مخنيوى څه اهميت لري؟

كورنۍ دنده

له لوست څخه په استفادې سره په لاركې د كښېناستلو د آدابو په هكله يوه مقاله وليكئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فقهي
برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ

کورنۍ څه ته وايي؟

ښځې، بچو او نسبي خپلوانو ته کورنۍ ويل کيږي.

د کورنۍ بنياد ښځه او خاوند بڼدي، اولاد ترې پيدا کيږي چې بيا په ټولنه کې د ژوند پړاو پيلوي.

د کورنۍ جوړولو بنسټ

کورنۍ د دوو عمده موخو په بنياد جوړيږي.

لومړی: واده کول انساني فطرت ته لبيک ويل دي: د اسلامي شريعت د څرګندو ارزښتونو څخه يو دا دی چې د ځان ګوښه کولو له اصل سره يې مبارزه کړې، انساني فطرت او بشري غريزو ته يې مثبت ځواب ويلی، په حديث شريف کې چې طبراني او بيهقي روايت کړی رسول اللهﷺ فرمايي:"څوک چې مال ولري، عمر يې د واده عمر ته ورسيږي او واده ونکړي زما له ډلې څخه نه دی" په بل حديث کې راغلي، هغه درې تنه چې د رسول اللهﷺ د عبادت څخه خبر شول او خپل عبادت ورته هيڅ ښکاره شو، نو د ځان سره يې وويل: مونږ رسول اللهﷺ ته نشو رسيدای، ده ته ټول وړاندیني او وروستني ګناهونه ببښل شوي، ددې درې واړو څخه يو د ځان سره هوډ وکړ چې ټوله شپه به په لمانځه سبا کوي، دويم وويل: ټول کال به روژه نيسم، دريم وويل: زه به ځان د ښځو څخه ګوښه کوم او هيڅ واده به نه کوم، کله چې رسول اللهﷺ د دوی په تصميم خبر شو ويې فرمايل:"قسم په الله چې زه ستاسې په پرتله د پاک پروردګار نه ډېر ويريږم، ولی سره له دې لمونځ هم کوم او ويديږم هم، روژه نيسم او کله يې نه نيسم او د ښځو سره نکاح هم کوم، پس هر څوک چې زما د عمل خلاف عمل کوي زما له ډلې څخه ندی".

د پورتنيو نصوصو څخه څرګنديږي چې واده کول په اسلام کې ځانګړی ارزښت لري، تر څو مسلمان انسان د اولادونو د روزنې هغه امانت او لوی مسؤوليت چې د دده په غاړه دی پخپلو اوږو واخلي.

دويم: په واده باندې ټولنيزې ښېګڼې تر لاسه کيږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

روښانه ده چې شرعي واده عامې ټولنيزې ښېګڼې لري چې مهمې به يې په لاندې کرښوکې بيان کړو:

الف: د انساني نسل ساتنه

په واده کولو سره انساني نسل زياتيږي چې دا لړۍ په واده دوام مومي، پاک الله ﷻ دا ټولنيز او انساني مصلحت ستايي او فرمايي:﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً﴾ [النحل ۷۲] الله ﷻ تاسو ته ستاسو له جنس څخه جوړه درکړه، بيا يې د دې جوړې څخه زامن او لمسي درکړل. په بل ځای کې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾ «اې خلکو! د هغه خدای ﷻ څخه وويريږئ چې تاسو يې له يوه نفس څخه وزيږولئ او له همدې نفس څخه يې د هغه جوړه پيدا کړه، بيا يې دواړو څخه ډېر سړي او ښځې خواره واره کړل»

ب- د نسب ساتل: په مشروع واده سره پيدا شوي اولادونه په فخر خپلو پلرونو ته ځانونه منسوبوي چې دا وياړ اولادونو ته د ذهني آرامۍ، په ځان باوري کېدلو او انساني کرامت لامل ګرځي. که چېرې په ټولنه کې شرعي ودونه نه وي، ټولنه به دداسې وګړو څخه جوړه شي چې نه به انساني کرامت او احترام لري او نه به خپل نسب پېژني چې په پای کې به ټولنه د فساد په چپو کې ډوبه شي.

ج: د اخلاقي بې لاريو څخه داسلامي ټولنې خوندي والی: په شرعي واده سره ټولنه او د ټولنې وګړي د اخلاقي فساد څخه ژغورل کيږي، هر کله چې شهواني غريزه په حلاله لار مړيږي ټول امت -څه فرد او څه ډله- په غوره اخلاقو سمباليږي، خپل مسؤوليت به داسې ترسره کوي چې څنګه خدای ﷻ غوښتي وي، د همدې لويو اخلاقي ښېګڼو او ټولنيزو حکمتونو له کبله رسول الله ﷺ ځوانانو ته توصيه کوي، فرمايي:" اې ځوانانو! هر څوک چې له تاسو څخه د نکاح کولو قدرت لري بايد چې نکاح وکړي، ځکه چې دا د سترګو د ټيټولو(د شهوت څخه د سترګو مړولو) او د شرمګاه د ساتلو لپاره غوره لاره ده، څوک چې د نکاح طاقت نلري، په دوی لازم دي چې روژه ونيسي، تر څو په ده کې د شهوت لمبه سړه کړي"

(c) ketabton.com: The Digital Library

د- د ناروغیو څخه د ټولنې روغوالی: شرعي واده هغه لاره ده چې ټولنه د ساري وژونکو ناروغیو لکه ایډز، سوزاك او نورو له شره ژغوري، دا ډول ناروغی د زنا، فحشا او نا مشروعوتړاوونو زیږنده ده او په نکاح سره ددې مخنیوي کیږي.

هـ - روحي او ذهني آرامي

په شرعي واده سره د ښځې او خاوند ترمنځ د محبت، دوستۍ او رحمت حس رامنځته کیږي. کله چې خاوند د ورځې په پای کې له کار څخه وزګار او کور ته ستړی ستومانه ولاړ شي، خپلې ښځې او ماشومانو سره کښېني، ټول هغه غمونه چې د ورځنۍ کار په لړۍ کې ورته پیدا شوي هېرېږي. په همدې توګه ښځه او خاوند د یو بل په څنګ کې د آرام او نېکمرغه ژوند څخه خوند اخلي.چې الله ﷻ ورڅخه په خپل کلام کې په ډېر ښکلي تعبیر داسې یادونه کوي، فرمایي: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ [روم ٢١] د الله ﷻ د حکمت او قدرت له دلایلو څخه یو دا دی چې تاسې لپاره یې ستاسو له جنس څخه جوړه پیدا کړه، تر څو(د هغو په څنګ کې) سکون تر لاسه کړئ، بیا یې ستاسې ترمنځ دوستي او لورېینه پیدا کړه، په یقین سره دې کې د الله ﷻ د قدرت او حکمت دلایل د هغه چا لپاره دي چې فکر کوي.

و- ښځه او خاوند ددې لپاره یو له بل سره مرستندویه دي چې یوه نیکمرغه کورنۍ جوړه او **صالح اولادونه وروزي:** د واده تر سیوري لاندې ښځه او خاوند دواړه د کورنۍ په جوړولو او مسؤولیت ته په اوږه ورکولو کې یو له بل سره مرسته کوي، پدې معنا چې لومړی د دویم کار پوره کوي. ښځه هغه کارونه کوي چې د عهدې څخه یې وتلای شي، لکه د کور کارونه او د کور دننه اولادونو ته پاملرنه او دې ته ورته نور. سړی هغه کارونه کوي چې توان یې لري او له طبیعت سره یې برابر وي، لکه د مالي امکاناتو برابرول، د دښمنانو څخه د کورنۍ حمایت او د ورځني مصیبتونو څخه د دوی ژغورل. د مرستندویه انسانانو تر سیوري لاندې صالح، مؤمن، فداکار او با مسؤولیته نسل رامنځ ته کیږي چې بیا به ټولې کورنۍ د محبت، صلحې، آرامۍ او سوکالۍ په فضا کې ژوند تېروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- پلرنۍ او مورنۍ عاطفه را پارېږي

د واده په اغېز د ښځې او خاوند په منځ، کې د عاطفي او مسؤولیت روح راټوکېږي، بیا دې ته اړ کیږي چې د خپلو ماشومانو د آرام او استقرار لپاره ډېر زیار وباسي بې خوبې او ستونزې. و ګالي، تر څو اولادونه یې سالمه روزنه تر لاسه کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې د واده د موخو، ګټو او ټولنیزو مثبتو مسؤولتونو په اه په خپل منځ کې خبرې وکړي.

پوښتنې

۱- کورنۍ څه ته وایي؟

۲- د کورنۍ جوړښت په کوم بنسټ ولاړ دی؟

۳- د دې اصل د ثبوت لپاره چې واده د فطرت غږ ته لبیک ویل دي، یو حدیث ووایاست.

۴- دا څنګه ثابتوئ چې په واده سره انساني نسل ساتل کیږي؟

۵- په دې باندې څه دلیل لرئ چې په واده سره ټولنه د اخلاقي ناولتیا څخه ژغورل کیږي.

۶- واده د روح د آرامۍ سبب ګرځي، په دې هکله د قرآن کریم څخه دلیل راوړئ.

۷- د ښه اولاد د روزنې لپاره ښځې او خاوند ته څه کول پکار دي؟

۸- په واده سره ښځې او خاوند ته کومه روحیه پیدا کیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نکاح

مخکې مو ووېل چې الله تعالی په انسان کې جنسي غریزه ایښې ده، تر څو د انساني نسل د پایښت سبب شي، دې مقصد د لاس ته راوړلو لپاره اسلامي شریعت د نر او ښځې د یو ځای ژوند کولو روا لاره نکاح ګرځولې ده.

د نکاح تعریف

په لغت کې: نکاح یو ځای کولو ته وایي.

په شرعي اصطلاح کې

۱.نکاح هغه عقد ته وېل کېږي چې نارینه او ښځې ته له یو بل څخه جنسي ګټه اخیستل روا کړي.

د نکاح حُکم

د نکاح حُکم د نکاح کوونکي له حالت سره بدلیږي:

أ- **سنت مؤکد نکاح**: د اعتدال په حالت کې نکاح سنت مؤکد ده، د اعتدال حال دا دی چې د جماع، مهر، نفقې وس ولري او په زنا کې د لویدلو ویره ونه لري. رسول الله ﷺ فرمایي: «النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي»[١] «نکاح زما له سنتو څخه ده او څوک چې زما په سنتو عمل نه کوي له ماڅخه نه دی»

نو که له حرامو څخه د ځان ساتنې لپاره نکاح وکړي، الله تعالی ثواب ورکوي.

ب- **واجب نکاح**: د هغه چا لپاره نکاح کول واجب دي چې د ډیرې اشتها سره د مهر او نفقې وس هم ولري او د نکاح د نه کولو په صورت کې په زنا کې د لوېدو وېره ولري.

له واجب څخه مراد لازم والی دی، نو عملي فرضو او واجبو دواړو ته شاملیږي.

ج- **مکروه**[٢] **نکاح**: د هغه چا لپاره چې ویره ولري که نکاح وکړم، نو د نفقې د نشتوالي په وجه به ورڅخه ظلم او ځورونه وشي، یعنې د زوجیت مادي او معنوي حقوق به

---

١ – مسند الصحابة في الكتب الستة.

٢ – له مکروه څخه تحریمي مکروه مراد ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مراعات نه شي کړای، نو د ده لپاره نکاح کول مکروه دي، ځکه نکاح د ثواب حاصلولو او د پاک لمنۍ لپاره روا شوې ده، نه د ظلم او ځورونې په خاطر، ځکه د حرامو کول ورځخه ترسره کیږي او د نکاح مصلحتونه په کې له منځه ځي.

د نکاح ځنډول

که نکاح د معقول مقصد لپاره وځنډول شي، لکه د تحصیل پوره کول، د مناسب کسب او کار تر لاسه کول او یا د ضروري شیانو لکه د اوسېدو ځای او د واده مصارف تأمینول، دا څه باک نه لري لکه په یاد شوي حدیث کې چې لارښوونه شوې (یا معشر الشباب....) نو ځوانان دې دا حالت په زغم سره تحمل کړي او که دا لاملونه نه وي بیا د نکاح ځنډول په کار نه دي، ځکه په نکاح کې ډېرې ښېګنې دي چې هغه په مجرد ژوند کې په لاس نه راځي.

فعالیت

زده کوونکي دې د نکاح کولو ګټې او ډولونه په خپل وار سره په ګوته کړي.

پوښتنې

١. نکاح تعریف کړئ.
٢. د نکاح د مشروعیت (رواتوب) حکمتونه بیان کړئ.
٣. د نکاح حکم څه دی؟ تفصیل ورکړئ.
٤. آیا د نکاح ځنډول پکار دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د نکاح د حکمتونو په هکله یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نکاح مقدمات

له پخوا څخه د خلکو دا عادت و چې له واده څخه د مخه به د هلك دكورنۍ لخوا د نجلۍ كورنۍ ته يو څوك د خواستګارۍ(غوښتنې) لپاره ور استول كيده، همدغه عادت د شريعت له خوا هم د منلو وړ وګرځيد چې په عربي كې ورته خِطبه ويل كيږي.

د خِطبې تعريف

په لغت کې: خِطبه د خاء په كسرې (زير) د نکاح غوښتنې ته وايي.

په اصطلاح کې: له يوې ټاکلې ښځې سره د واده کولو رغبت ښکاره کولو ته خِطبه ويل کيږي، برابره ده د هغه يادونه ښځې ته وکړي او يا د هغې ولي ته.

د خِطبې حُکم: خِطبه د نکاح لپاره يوه وسيله ده چې فقهاء کرامو رحمهم الله مستحب ګڼلې ده.

په يوې ښځې مرکه کول چې شرعي ايجاب او قبول پکې نه وي د وعدې په معنا ده او رښتينی عقد نه دی، ځکه د نکاح عقد د ايجاب او منلو له لارې تر سره کيږي.

د ښځې غوره کول

د اسلامي شريعت له مخې په دې کې شك نشته چې نېکمرغه واده د سړي لخوا د ښې ښځې په ټاکلو او همدا شان د ښځې لخوا د مناسب سړي په خوښولو پورې اړه لري او د ښې ښځې اختيارول هغه دي چې لاندې خبرې په پام کې ونيول شي:

۱- دينداري

سړي ته پکار ده چې ديندراه او د ښو اخلاقو څښتنه ښځه غوره کړي، ځکه ديندارې ښځه دې ته اړباسي چې د خپل خاوند اطاعت وکړي، د هغه د نېکمرغۍ او هوسايني لپاره کار وکړي، د خپل پت او عزت په ساتلو د ميړه پت او عزت وساتي، د خپلې تقوا، ريښتينولۍ او اخلاص څخه يې هر وخت خوښ او ډاډمن وګرځوي، که ښځې د ځان لپاره د سړي د غوره کولو په هکله د دينداري صفت په نظر کې ونيسي، نو د روښانه راتلونکې په لور به يې ګام ايښی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوه حدیث کې رسول اللهﷺ فرمايي: «تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاكَ»[۱]

د حدیث ژباړه: خلک له ښځې سره د څلورو خصلتونو لپاره نکاح کوي:

د هغې د مال لپاره، د هغې د نسب (د اهمیت) لپاره، د هغې د ښایست لپاره او د هغې د دینداري لپاره او ته په دینداري پسې وګرځه، که داسې دې ونکړل لاسونه دې سپیره شه.

۲- پېغله

غوره دا ده چې پېغله په نکاح شي، ځکه په هغې کې د مینې دوه اړخیزې اړيکې ټینګیږي او د ګډ تفاهم او د بچیانو د تولد لپاره مناسبه ورتیا لري. له حضرت جابرؓ څخه روایت شوی دی چې رسول اللهﷺ ما ته وفرمایل: (اې جابره! له پېغلې سره دې واده کړی او که له کونډې سره؟ هغه وویل: له کونډې سره. هغهﷺ وفرمایل: ولې دې له پیغلې سره واده نه کاوه چې دواړو به مینه او لوبې سره کولې). خو که د یوه چا ظروف دا غوښتنه وکړي چې کونډه یا پخه ښځه باید په نکاح واخلي، لکه چې سړی په عمر پوخ وي، یا د خپلو اولادونو لپاره په کور کې سرپرست لټول وغواړي یا نورې ګټې په نظر کې ونیسي، نو د پخې ښځې سره نکاح کول ورته غوره دي.

۳- مینه ناکې او اولاد راوړونکې: سړي ته پکار ده چې مینه ناکه او اولاد راوړونکې ښځه خوښه کړي، ځکه همداسې ښځه له خپل سړي سره مینه او ښه چلند کوي، له دواړو خواوو څخه دمیني کول د زوجیت د ژوندانه د پایښت، خوشحالۍ او د ښو اولادونو لپاره ډېر اغیزمن دي، رسول اللهﷺ فرمایي: (تاسو له مینه ناکو او اولاد راوړونکو ښځو سره ودونه وکړئ، زه د قیامت په ورځ ستاسو په ډېر والي وياړ کوم)[۲]

۴- عزتمنه کورنۍ: سړي ته مستحب ده چې ښځه له عزتمنې کورنۍ څخه ځان ته غوره کړي هغه چې د کورنۍ غړي يې په نېکو اخلاقو او ښو خویونو پیژندل شوي وي، تر څو ددوی اولادونه ورڅخه دغه ځینې صفتونه او یا ټول خپل کړي، دا طبیعي او علمي خبره ده چې د پلرونو او میندو ډېر صفتونه اولادونو ته په میراث نقلیږي، په دې خبره ډېر احادیث دلالت کوي، له عایشې رضی الله عنها څخه روایت دی چې وايي رسول اللهﷺ

۱ - متفق علیه.

۲ - سنن أبی داود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفرمایل: «تَخَيَّرُوا لِنُطَفِكُمْ فإِنَّ النِّساءَ يَلِدْنَ أَشْباه إِخْوانِهِنَّ وأَخَواتِهِنَّ»[1]. "تاسو د خپلو نطفو لپاره ښه ځایونه غوره کړئ، ځکه ښځې خپلو وروڼو او خويندو ته ورته زيږوي".

٥- په نسب کې لېرې والی: غوره داده چې ښځه له لېرې نسب څخه وي، له نژدې خپلوانو څخه نه وي، ځکه په نسب کې لېرې ښځه غښتلي او صحتمند اولادونه زيږوي، ويل شوي دي چې: "له لېرې کورنيو څخه ښځې وکړئ څو مو اولادونه کمزوري نه وي".

علمي تحقيقاتو دا منلې چې نژدې خپلوانو سره واده کول په ماشومانو کې د ارثي ناروغيو د څرګنديدو لامل ګرځي.

د خاطب غوره کول

لکه سړي ته چې لازم دي چې نېکه ښځه خوښه کړي، همدا شان د ښځې کورنۍ ته هم پکارده چې د سړي او ځوان په هکله ښه انتخاب وکړي او خپلې پېغلې ته مناسب سړی غوره کړي، هغه چې لاندې صفتونه ولري:

١- **دينداري:** پکار ده چې خطبه کوونکی سړی ديندار، د ښو اخلاقو او مېرانې څښتن وي، دا د صالح زوج له مهمو صفتونو څخه شمېرل کيږي، نو که سړی پرهيزګاره وي د الله ﷻ ويره يې په ښځه له ظلم کولو څخه راګرځوي، د ښه ژوندانه او د ښځې د حقوقو د تأمين خواته يې راکاږي، رسول الله ﷺ له ديندار او د ښو اخلاقو له څښتن سره د نکاح کولو امر کوي ولو که مسکين هم وي، فرمايي: "إِذَا جَاءَكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَزَوِّجُوهُ، إِلا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الأَرْضِ، وَفَسَادٌ عَرِيضٌ"[2] "کله چې تاسو ته داسې څوک راغی چې دين او اخلاق يې غوره ګڼئ، نو د واده کولو غوښتنه يې ومنئ او که دا کار ونکړئ، نو په ځمکه کې به فتنې او پراخه فساد رامنځ ته شي."

په رښتيا هم که ديندار سړي ته نجلۍ په نکاح ورنه کړل شي، د غريبۍ په وجه خالي لاس ولاړ شي، نو ددې ويره ده چې پاروني به يې په زړه کې پريوزي او په فتنو کې به ولويږي، همدا شان که ښځه بې دينه او بد اخلاقو ته په نکاح ورکړل شي، يا د مالدار سړي په انتظار کې پرېښودل شي، نو ددې ويره ده چې په فساد، ناوړه او فاحشو کړو وړو

---

١ - سنن ابن ماجه.

٢ - مسند الصحابة في الكتب الستة.

(c) ketabton.com: The Digital Library

به اخته شي او په دې کار سره په د نجلۍ پلار له خپلې لور سره چې دده په لاس کې د الله ﷻ امانت دی خیانت کوي او په خپل لاس به خپله لور د ټول ژوند لپاره په عذاب او په ډیرو خطرونو کې اچوي.

۲- د خاطب او مخطوبې تر منځ د عمر نژديوالی: مناسب ده له نجلۍ سره د سړي عمر نژدې وي او دا ښه کار نه دی چې داسې چاته نجلۍ په نکاح ورکړل شي چې په عمر کې یې ډیر توپیر وي په داسې ډول چې د هغه عمر د هغې د پلار او نیکه سره برابر وي، ځکه نېکمرغه واده هغه دی چې د مینې او محبت په اساس ولاړ وي او د عمر نژدې والی یو له هغو اسبابو څخه دی چې د ښځې او خاوند تر منځ د مینې او محبت اړیکې په ځای کوي.

دا په دې معنا نه ده چې د ډیر عمر لرونکي سره د نجلۍ نکاح جواز نه لري، بلکې عرف او مصلحت ته په کتو سره مناسب داده چې د عمر نژدې والی په نظر کې ونیول شي، ترڅو واده نېکمرغه او سوکاله شي.

مخطوبې ته کتل

خاطب ته شریعت دا رواکړې ده چې مخکې له نکاح څخه مخطوبه ووینې، په دې کې حکمت دادی چې خاطب د ښځې په هکله چې دده په نکاح کې راتلونکې ده او دده د ژوند شریکه جوړیدونکې ده معلومات ولري.

کله چې څوک وغواړي له کومې ښځې سره واده وکړي تر واده کولو د مخه ورته کتل جواز لري. نبي اکرم ﷺ فرمايي: «**ابصرها فإنه احرى أن يؤدم بينكما**»(۱)

" ویې ګوره دا ستاسې تر منځ د مینې پیدا کېدو غوره لاره ده".

د يوه چا په مرکه کې د بل چا له لوري مرکه

کله چې کومه نجلۍ یو چا وغوښته او د پلار یا کورنۍ له لوري ورته کوم ځواب ونه ویل شو بل چا ته دا نه ده روا چې په دې نجلۍ باندې جرګه وکړي، ځکه نبي اکرم ﷺ ورڅخه منع کړې ده، خو که چیرې د نجلۍ د کورنۍ له لوري ځواب شوي وو، بیا بل چا ته روا ده چې مرکه پرې وکړي.

۱- سبل السلام ٤/٤٣٧ النظر الي المخطوبة

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخطوبې ښځې د نه غوښتلو حکمت

په دې کې شک نه شته چې یوه ښځه یو چا غوښتې وي او د ځواب په انتظار وي، بل څوک مداخله کوي او ځان ته يې نکاح کول وغواړي دا د لومړي خاطب لپاره زيان دی کله داسې هم پيښيږي چې همدا کار د کينې، دښمنيو او شخړو لامل شي، په داسې حال کې اسلام د ټولو هغو اسبابو څخه مخنيوی کوي چې هغه د اختلافاتو او دښمنيو سبب گرځي.

فعاليت

١. د غوښتلو رواجونه بيان او له شريعت سره يې پرتله کړئ.

٢. ښوونکی دې زده کوونکي په دريو ډلو وويشي چې د نکاح د خطبې په تعريف، مقدماتو، د مخطوبې او خاطب په ښيګڼو خبرې وکړي.

پوښتنې

١. د خِطبې تعريف څه دی؟

٢. د خِطبې حکم بيان کړئ.

٣. د ښځې په غوره کولو کې کومې خبرې په پام کې نيول پکار دي؟

٤. د خاطب په غوره کولو کې کوم صفات لرل پکار دي؟

٥. آيا د خاطب او مخطوبې تر منځ د عمر نژدېوالی ضروري دی؟

٦. آيا مخطوبې ته کتل روا دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نکاح ارکان او شرطونه

د نکاح د عقد د صحت لپاره ارکان او څه شرطونه ایښودل شوي دي چې د هغو په پام کې نیول اړین دي، په دې لوست کې یې موږ بیانوو.

د نکاح ارکان

دنکاح عقد په دوو ارکانو ولاړ دی:

۱. ایجاب

۲. او قبول.

ایجاب: ایجاب هغه لومړنی لفظ او خبره ده چې له عاقدینو[۱] څخه د یوه له خوا وویله شي که هغه د زوج او یا دهغه د وکیل یا ولي لخوا، یا د زوجې یا د هغې د وکیل یا ولي لخوا وویله شي.

قبول: قبول، هغه دویم لفظ او خبره ده چې له ایجاب څخه وروسته د عاقدینو، له دویم اړخ څخه صادره شي.

لکه اول لوری چې ووایي: ما خپله لور په نکاح درکړه او دویم لوری ووایي ما په نکاح کړه، یا ما قبوله کړه.

د نکاح الفاظ

په هر هغه لفظ چې د شیانو تملیك وربانديې راځي په هغې باندې نکاح هم تړل کېږي. لکه د نکاح، تزویج، هبې، صدقې او عطیې (ورکړې) الفاظ، په دې شرط چې نیت یې د نکاح وي او شاهدان هم دده په مقصد پوه شي.

د نکاح د الفاظو څرنګوالی

۱- نکاح به په داسې الفاظو تړي چې په تېره زمانه دلالت کوي، لکه یو سړی د نجلۍ پلار ته ووایي: ما ستا لور په نکاح کړې وه، هغه ورته په ځواب کې ووایي: مادرکړې وه.

۲- که چیرې یو لفظ ماضی او بل مضارع وي بیا هم نکاح صحیح ده، لکه د نجلۍ پلار سړي ته ووایي: ما لور درکړه سړی ورته په ځواب کې ووایي: ما په شرعي نکاح قبوله

---

۱ - عاقدین: (د تړون دواړه اړخونه).

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې وه، یا داسې: هلك د نجلۍ پلار ته ووایي: ماته دې لور په نکاح راکړه، د نجلۍ پلار ورته په ځواب کې ووایي، ما درکړې ده.

مسایل

- په لیک سره هم نکاح تړل کیږي په دې شرط چې غائب وي، همدا راز د استازي په استولـو هم صحیح ده.
- د ګونګي نکاح په لیک او اشارې سره تړل کیږي.
- له عربي څخه پرته په نورو ژبو د نکاح تړل په هغه الفاظو چې په نکاح دلالت کوي جواز لري، ځکه په عقدونو کې معانیو ته اعتبار ورکول کیږي او کله چې د عربي له ویلو عاجز وي، نو هغه ورڅخه ساقطیږي لکه د ګونګي په لیک او اشاره چې نکاح تړل کیږي.

د نکاح شرطونه

د نکاح د تړلو د صحت لپاره مهم شرطونه په لاندې ډول بیانیږي:

۱. ایجاب او قبول به په یوه مجلس کې ترسره کیږی یعنې د عقد په مجلس کې به وي.

۲. ایجاب او قبول به په لوړ غږ سره کوي چې یو بل یې واوري، تر څو رضایت ښکاره شي.

۳. د ایجاب او قبول الفاظ به دائمي وي او په مؤقت وخت پورې به تړلي نه وي، لکه میاشت، کال او داسې نور، ترڅو د مُتعې نکاح ورڅخه ووځي، د متعې نکاح په ځلورو مذاهبو حرامه او باطله ده.

٤. عقد کوونکي به دواړه د عقل خاوندان وي، نو د لیوني او غیر ممیز ماشوم نکاح صحیح نه ده.

۵. عقد کوونکي به بالغ او آزاد وي، دا دواړه د نکاح د نفاذ له شرایطو څخه دي.

٦. شاهدان: شاهدي د نکاح د صحت د شرطونو له جملې څخه ده، د شاهدانو له حضور څخه پرته نکاح نه تړل کیږي. نکاح د دوه نارینه شاهدانو او یا د یو نارینه او دوه ښځینه شاهدانو په شته والي او مخ کې تړل کیږي.

د شاهدانو لپاره پنځه شرطونه دي

- عقل، نو د لیوني په شاهدۍ د نکاح تړل صحیح نه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- بلوغ، نو د ماشوم په شاهدۍ باندې د نکاح تړل صحیح نه دي.
- آزادي، نو د غلام په شاهدۍ باندې د نکاح تړل صحیح نه دي.
- اسلام، د مسلمانانو په نکاح باندې د ذمیانو شاهدي صحیح نه ده.
- شاهدانو به د دواړو عاقدینو خبره اوریدلې وي، یعنې د خوب وړو شاهدي صحیح نه ده.

۶- د ښځې رضایت: په نکاح کې د ښځې رضایت او خوښه شرط ده که هغه پیغله وي او که کونډه، ولي ته دا حق نشته چې هغه په نکاح کولو مجبوره کړي.

۷- زوج او زوجه به معلوم وي، نو که یو څوک چې دوه لونې ولري او یوه چاته ووایي چې ما یوه لور په نکاح درکړه، دا صحي نه ده، ځکه معلومه نه شوه چې کومه یې مراد ده.

پوښتنې

۱. نکاح څو رکنه لري؟ بیان یې کړئ.
۲. نکاح په کومو الفاظو تړل کیږي؟ څرنګوالی یې بیان کړئ.
۳. آیا له عربي ژبې څخه پرته په نورو ژبو نکاح تړل جواز لري؟
٤. په لیک سره د نکاح تړل څه حکم لري؟
٥. د نکاح شرطونه څو او کوم دي؟
٦. د شاهدانو شرطونه بیان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولایت

د ولایت تعریف

ولایت په لغت کې: قرابت، مرستې او واک ته ویل کیږي.

ولي په لغت کې: د دښمن خلاف دی.

د فقهې په اصطلاح کې: ولي هغه بالغ، عاقل او میراث وړونکي شخص ته ویل کیږي چې په یوه کارکې د تصرف کولو واک او اختیار ورسره وي.

د فقهې په اصطلاح کې: د چا له اجازې پرته د هغه په کار کې تصرف، قدرت او واک لرلو ته ولایت وایي او دې متصرف شخص ته ولي وایي.

د ولایت ډولونه

ولایت په درې ډوله دی:۱- د نفس ولایت.۲- د مال ولایت.۳- د نفس او مال ولایت.

زموږ دبحث موضوع د نفس ولایت دی.

دنفس ولایت په دوه ډوله دی

۱- **د اِجبار ولایت:** په بل چا د خبرې د قبلولو واک لرل.

د اجبار د ولایت سببونه درې دي: ۱- وړوکوالی.۲ - لیونتوب. ۳- معتوه(د عقل کم والی).

۲- **د اختیار ولایت:** د ښځې په نکاح ورکولو کې د ولي حق دی چې د هغې د خوښې او رضا په اساس وي.

په نکاح کې د ولي اختیار

د امام ابوحنیفه او امام ابو یوسف رحمهما الله تعالی په وړاندې عاقله، بالغه او ازاده ښځه د ولي له اجازت څخه پرته خپل ځان په نکاح ورکولای شي، همداشان کولای شي د خپلې نکاح اختیار وکیل ته ورکړي او یا که چا په نکاح ورکړې وي دا ورته اجازه وکړي، خو د هغې لپاره دا مستحب ده چې د خپلې نکاح اختیار ولي ته ورکړي، څو د نیکو عاداتو او آدابو چې اسلام د هغوغوښتنه کوي مراعات وشي او که یې له کُفْء او سیال څخه پرته له بل چا سره نکاح وکړه، نو ولي بیا اعتراض کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حدیث کې راځي چې رسول اللهﷺ وفرمایل: «الأَيِّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا»[1] "کومه ښځه چې مېړه يې مړ شوی وي او يا طلاقه شوې وي، هغه تر ولي د خپل ځان ډېره حقداره ده (چې خاوند ځان ته غوره کړي)، له پيغلې ښځه به د هغې د نکاح اجازه اخيستله کيږي او د هغې اجازه د هغې سکوت او چوپتيا ده"

پيغله د خوښې خلاف نکاح ته نه شي مجبوريدای

بالغه نجلۍ او بالغ هلك نکاح کولو ته نشي مجبوريدای، يعنې د هغې له رضايت څخه پرته د ولي په نکاح ورکول نافذ او عملي نه دي، دا سنت ده چې ولي له پيغلې ښځه د هغې د نکاح کولو څخه د مخه د هغې خوښه واخلي او ورته ووايي چې فلانی سړی له تا سره نکاح کول غواړي، نو که يې چوپتيا غوره کړه دا يې خوښه بلل کيږي او که د هغې خوښه وانخلي، نو د سنت خلاف کار يې وکړ او نکاح به بيا هم ددې تر اجازې پورې موقوفه وي، خو د کونډې ښځې او د ځوان هلك سکوت د هغوی موافقه نه شمېرل کيږي، بلکه هغوی به خپله خوښي او ناخوښي په خبره څرګندوي.

د ولي شرطونه

۱. بشپړ اهليت به لري چې هغه بلوغ، عقل او حريت دی، نو د ماشوم، ليوني او معتوه (کم عقله) لپاره ولايت نشته.

۲. ولي او د مولی عليه دين به سره يو وي، نو د غير مسلم لپاره په مسلمان ولايت نشته.

الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَلَن يَجْعَلَ اللّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً﴾ [النساء: ۱۴۱] «الله د کافرانو لپاره پر مسلمانانو د بر لاس کيدو هيڅ کومه لاره نه ده جوړه کړې.»

د اولياوو ترتيب

۱- زوی، د زوی زوی، همداسې ښکته.

۲- پلار، نيکه، همداسې پورته.

۳- سکه ورور، دهغه زامن، همداسې ښکته.

---

۱ - صحيح مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- سکه تره، د هغه زامن.

۵- د پلار تره، دهغه زامن، بیا د نیکه تره بیا د هغه زامن، همداسې.

له دې وروسته بیا سببي عصبې ته ولایت او واك دی، که دا هم نه وي بیا امام او چارواکي ولي جوړیږي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دریو ډلو ووېشل شي او په نکاح کې د ولي د اختیار، د پیغلې له خوښې پرته په اجبار سره د نکاح د حکم او د اولیاوو د ترتیب په هکله خبرې اترې وکړي.

پوښتنې

۱. ولایت څه ته وایي؟ تعریف یې کړئ
۲. ولي څوك دی؟
۳. د ولایت ډولونه کوم دي؟
٤. د نفس د ولایت ډولونه بیان کړئ.
۵. په نکاح کې د ولي اختیار بیان کړئ.
٦. آیا پیغله د هغې د خوښې پر خلاف نکاح ته مجبوره کېدای شي؟
۷. د ولي شرطونه کوم دي؟
۸. د اولیاوو ترتیب بیان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کفاءت

د کفاءت تعریف

کفاءت په لغت کې مساوات او برابرۍ ته وايي او د فقهاوو په اصطلاح کې د سړي او ښځې برابروالی په هغه څه کې چې په نکاح کې معتبر دی کفاءت بلل کیږي.

۲ – د چا کفاءت معتبر دی؟

په نکاح کې د سړو د لوري کفاءت معتبر دی او د ښځو له لورې اعتبار نلري، معنا دا چې خاوند باید د ښځې سیال وي او ترینه ټیټ نه وي.

۳ – دکفاءت د غوښتنې حق

د کفاءت حق د ښځې او د هغې د اولیاوو حق دی، نو ښځه په خپلو ولیانو حق لري چې سیال ته یې ورکړي او ولیان هم حق لري څو د دوی خور یا لور سیال سړی په نکاح واخلئ یعنې د دیني التزام، ټولنیز حالت او دود له پلوه باید دواړه سره برابر وي او که غیر سیال یې وکړ، نو دوی د نکاح د فسخې غوښتنه کولای شي.

په نکاح کې د کفاءت د شرط ګرځولو دلیل

د کفاءت د شرط کیدلو او مراعات کولو دلیل عرف د میړه او ښځې تر منځ مصلحتونو ته پاملرنه ده، څکه شریفه ښځه نه غواړي چې له خسیس سړي سره خپل ژوند تیر کړي، عادت ثابته کړې چې که چیرې خاوند د خپلې ماندینې سیال نه وي د هغوی ژوند دوامدراه نه وي، ضروري ده چې د خاوند په لوري کې کفاءت مراعات شي، نه د ښځې په لوري کې او که دا مراعات ونه شي، نو د نکاح عقد به د اولیاوو له خوا له فسخې کولو سره مخ شي، تر څو له ځان څخه د شرم زیان لیرې کړي.

د کفاءت اوصاف

کفاءت یا د ښځې او میړه ترمنځ برابر والی په پام کې نیول، د ژوند د نظام او قانون په توګه د اسلامي شریعت یوه ځانګړتیا ده؛ څکه د واده د دوام او د اړیکو د پیاوړتیا لپاره د دین، کلتور، ټولنیز او اقتصادي حالت او دود له پلوه د ښځې او میړه نژدیوالی ډېر مهم او ارزښتمن دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کفاءت احکام

۱. که بالغه او عاقله نجلۍ ځانته غیر سیال سړی غوره کړي، نو ولي د نکاح د فسخې حق لري، یعنې قاضي ته به یې د جلا کېدو دعوی وړاندې کړي او قاضي به ددوی تر منځ بیلتون راولي.

۲. او که یې له غیر سیال سړي سره د ولي په اجازه نکاح وکړه بیا نکاح لازمېږي، ځکه واده او نکاح کول د ښځې خپل حق دی، خو اولیاء یوازې د کفاءت دنه شتون په صورت کې د اعتراض حق لري، کله چې دوی خپل حق په پخواني رضایت ساقط کړ، نو نکاح لازمه ګڼل کیږي.

۳. که چیرې زوج خپل نسب خلاف ښکاره کړی و، په داسې حال کې چې د ښځې کف نه و، نو د نکاح د عقد د فسخې حق هم ښځې او هم د هغې ولي ته حاصل دی.

۴- کله چې عاقله او بالغه نجلۍ د خپلې نکاح لپاره وکیل و نیسي او بیایې دا وکیل غیر سیال سړي ته ورکړي دا نکاح ددې نجلۍ په اجازې پورې تړلې ده.

فعالیت

په اسلام کې ولي کفاءت معتبر ګرځول شوی دی؟ زده کوونکې دې د کفاءت په اهمیت، حکمت او اغیز په هکله په تفصیل ځواب ورکړي.

پوښتنې

۱. کفاءت تعریف کړئ.
۲. د چا کفاءت معتبر ګڼل کیږي؟
۳. دکفاءت د غوښتنې حق د چا دی؟
٤. په نکاح کې دکفاءت د شرط ګرځولو دلیل بیان کړئ.
۵. دکفاءت اوصاف بیان کړئ.
٦. که بالغې او عاقلې نجلۍ غیر سیال سړی غوره کړی وي، آیا ولي یې د فسخې حق لري؟
۷. که د نجلۍ وکیل هغه غیر سیال ته په نکاح ورکړي، آیا نجلۍ د فسخې حق لري؟

کورنۍ دنده

شریعت په کفاءت کې کوم اوصاف غوره ګڼلي، په دې هکله د جومات د ملا امام په مرسته یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نكاح محرمات

له محرماتو سره نكاح كول حرام دي او د نكاح د عقد د صحت لپاره دا شرط ده چې ښځه به نكاح غوښتونكي سړي ته روا وي.

د محرّماتو تعريف

په لغت كې: محرّمات د محرّم جمعه ده او محرّم، حرام (منعه) گرځول شوې ته ويل كيږي.

په اصطلاح كې: هغه ښځينه او نارينه ته ويل كيږي چې د قرابت او خپلوۍ په وجه ورسره نكاح كول ناروا وي.

د محرماتو ډولونه

محرمات په دوه ډوله دي:

١ – ابدي محرمات.

٢ – موقتي محرمات.

ابدي محرمات: ابدي محرمات هغه دي چې د تل لپاره د سړي نكاح ورسره حرامه وي.

ابدي محرمات په درې ډوله دي

لومړی: **نسبي محرمات**

نسبي محرمات هغه دي چې د نسبي خپلوۍ له امله په سړي حراميږي او هغه اووه دي:

أ– مورگانې او تر هغوی پورته(دمور مور او د پلار مور) چې د انسان اصول ورته وايي.

ب– لورگانې او تر هغوی ښكته (د لور لور، د زوی لور همداسې ښكته) چې د انسان فروع دي.

ج– د مور او پلار اولاده لكه خويندې او د هغوی اولاد.

د– د نيا او نيكه زامن او لوڼه، لكه الف: تريندی او ترونه. ب: توړۍ گانې او ماما گان

ه– وريرې او د هغوی اولاد.

ز– خورزې او د هغوی اولاد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالاَتُكُمْ وَبَنَاتُ الأَخِ وَبَنَاتُ الأُخْتِ﴾ [النساء: ۲۳] پر تاسې حرامې کړای شوې ستاسې مېندې، لوڼې، خويندې، ترينديې، توړی گانې، وربرې او خورزې".

دويم: د مصاهرت حرمت

د مصاهرت حرمت هغه دی چې د خسر والي او زوم والي له امله په سړي حراميږي او دا محرمات په څلور ډوله دي:

أ- د ښځې مور: په مجرد عقد ترلو سره د خپلې ښځې مور او ددې نياگانې په سړي باندې د تل لپاره حراميږي او نکاح ورسره نشي کولای. الله تعالي فرمايي: ﴿وَأُمَّهَاتُ نِسَآئِكُمْ﴾ [النساء: ۲۳] {او(پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې د ښځو ميندې}.

ب- د ښځې لوڼې (پرکتۍ): د پرکتيو، د دوی لوڼې او تر هغو ښکته، پدې شرط چې خاوند له ښځې سره کوروالی کړی وي د ابدي محرماتو له ډلې څخه دي، که چيرې يې کوروالی ورسره نه وي کړی يوازې دده په نامه شوې وه اوله عقد وروسته ورڅخه په طلاق يا وفات جلا شوه، بيا ورته روا ده چې ددې ښځې لورگانې او لمسيانې په نکاح کړي.الله تعالی فرمايي: ﴿وَرَبَائِبُكُمُ اللاَّتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ اللاَّتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾ [النساء: ۲۳] "او (پر تاسې حرامې کړای شوې ستاسې د ښځو هغه لوڼې چې ستاسې په غيږو کې پالل شوې وي البته د هغو مېرمنو لوڼې چې تاسې ورسره مباشرت او کوروالی کړی وي"

ج- د زامنو ښځې يا نگيندې: (د اولادونو او لمسو ښځې) همداسې تر ښکته، برابره خبره ده چې زوی او لمسي له خپلو ښځو سره کوروالی کړی وي او يانه، بلکه په نوم کيدل ورته کافي دي، همدا راز له طلاق څخه يې وروسته هم نشي په نکاح کولای، يعنې يو سړی د خپلې اولادې له ښځو سره په هيڅ صورت نکاح نشي کولای ؛ ځکه چې دا د ابدې محرماتو له ډلې څخه دي. الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَحَلاَئِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلاَبِكُم﴾ [النساء: ۲۳] او (پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې د هغو زامنو مېرمنې چې ستاسې له پښت څخه دي".

په زنا کولو د مصاهرت حرمت

په زنا کولو د مصاهرت حرمت واجبيږي، که يو څوك له کومې ښځې سره زنا وکړي، نو دهغې ښځې اصول او فروع يعنې مور، نيا همداسې پورته، لور او د لور لور همداسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکته ورباندې حرامېږي او په نکاح يې نه شي اخيستلای، همدا شان همدغه ښځه د زانـي سړي اصولو او فروعو ته هم حرامه ده.

فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي، نسبي او د مـصاهرت د حرمـت پـه ډولونـو دې خبرې وکړي.

پوښتنې:

١. محرمات تعريف کړئ.
٢. د محرماتو ډولونه په ګوته کړئ.
٣. نسبي محرمات کوم دي؟ په تفصيل يې بيان کړئ.
٤. له نسبي محرماتو سره د نکاح د حرمت حکمت څه دی؟
٥. د مصاهرت حرمت څه ته وايي؟ ډولونه يې بيان کړئ.
٦. آيا په زنا کولو سره د مصاهرت حرمت ثابتيږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رضاعي محرمات

په مخکیني لوست کې مو د ابدي محرماتو له دریو ډولونو څخه دوه ډوله چې لومړی یې نسبي او دویم یې د مصاهرت و، بیان کړل، اوس غواړو چې دریم ډول یې چې رضاعي محرمات دي، بیان کړو.

رضاعي محرمات

رضاعي محرمات هغه دي چې د رضاع (د شودو خوړلو) په سبب په تي خوړونکي باندې حرامیږي، نو هغه ښځې چې د نسب او مصاهرت په سبب په سړي ناروا کېږي، هم هغه ښځې د رضاع په سبب همورباندې حرامیږي.

څکه شیدې خوړونکی داسې شي لکه د شیدې ورکوونکې نسبي زوی، نو کوم محرمات چې یې په نسبي اولاد حرامیږي هم هغه په شیدې خوړونکي هم حرامېږي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَأُمَّهَاتُكُمُ اللاَّتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ﴾[النساء: ٢٣] او (پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې هغه مېندې چې تاسې ته یې شیدې درکړې وي او ستاسې دتي شریکې خویندې "

په یوه حدیث شریف کې رسول الله ﷺ فرمایي: «يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ»[1].

څه چې په نسب حرامیږي هغه په رضاع(تي خوړلو) حرامیږي.

د شیدې ورکوونکې او خوړونکي تر منځ د حرمت د حکم توپیر

د شیدې ورکوونکې خواته ټول خپلوان شي، نو رضاعي مور او نیا همداسې پورته، رضاعي لور همداسې ښکته، رضاعي خور، توړی، ترور، رضاعي وریرې او خورزې، دا ټول په شیدې خوړونکي حرامې دي.

دا حرمت شیدې خوړونکي او دده اولادونو ته ورشامل دی، خو دده قریبانو او خپلوانو ته بیا دا حرمت نه شاملیږي نو د شیدې خوړونکي رضاعي پلار ته دا روا ده چې دده نسبي مور یا خور په نکاح کړي او همدا شان دده نسبي پلار ته دا روا ده چې دده رضاعي مور او یا خور په نکاح کړي، څکه خپلوي یوازې له ده سره ده. د بیلګې په توګه احمد رضاعي مور لري، د هغه حیثیت په رضاعي کورنۍ کښې داسې دی لکه چې خپل نسبي کورنۍ لري، نو د ده محارم په رضاعي کورنۍ کې د نسبي کورنۍ په څېر دي خو احمد

[1] الراوي: عبدالله بن عباس المحدث: مسلم المصدر: صحيح مسلم الجزء أو الصفحة: ١٤٤٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کورنۍ له خوا رضاعي کورنۍ ته يوازې د ده ښځه او اولادونه محرم ګڼل کېږي نور پاتي کورنۍ يې اجانب دي.

يو فارسي شعر ددې خبرې ښه وضاحت په لنډ ډول داسې کوي:

(از جانب شير ده همه خويش شوند – و از جانب شير خواره زوجان وفروع).

" د شيدې ورکونکې خواته ټول خپلوان شي او د شيدو خوړونکې خواته يوازې زوجان(د رضاعي زوی ښځه يا د رضاعي لور خاوند) او د هغوی اولادونه، لمسيان همداسې ښکته حراميږي"

هغه شيدې چې حرمت ورباندې ثابتيږي

دشودو خوړلو په سبب حرمت هغه وخت ثابتيږي چې ماشوم شيدې د تي رودلو په زمانه کې وخوري او د تي رودلو موده تر ديرشو (۳۰) مياشتو ده او د ماشوم عمر چې له ديرشو مياشتو زيات شو په شيدو رودلو يې حرمت نه ثابتيږي.

لږ او ډيرې شيدې

د حرمت په ثابتيدلو کې د لږ شيدو او د ډيرو شيدو فرق نشته، نو که ماشوم لږې شيدې وخوري او يا ډيرې حرمت ورباندې ثابتيږي.

فعاليت:

دغه لاندې فارسي شعر چې په لوست کې مو ولوست شرحه کړئ:

(از جانب شيرده همه خويش شوند – و از جانب شير خواره زوجان و فروع)

پوښتنې

۱. رضاعي محرمات کوم دي؟
۲. د شيدې ورکوونکي او خوړونکي ترمنځ د حرمت د حکم توپير په دقت بيان کړئ.
۳. هغه شيدې چې حرمت ورباندې ثابتيږي، کومې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ديرشم لوست

موقتي محرمات

دا هغه ښځې دي چې د موقت وخت لپاره د يوه ټاكلي سبب له امله ورسره نكاح كول ناروا دي او كله چې سبب له منځه ولاړ شي بيا ورسره واده كول جواز لري.

موقت محرمات په لاندې ډول دي

(۱)ــ له ښځې سره د هغې د خور په نكاح كې يو ځاى كول حرام دي، الله تعالى ﷻ فرمايي: ﴿وَأَنْ تَجْمَعُواْ بَيْنَ الأُخْتَيْنِ﴾ [النساء: ۲۳] او دا هم پر تاسې حرامه ده چې په يوه نكاح كې دوه خويندې يو ځاى كړئ.

(۲)ــ له ښځې سره توړى، يا ترور، همدا شان بله داسې ښځه يوځاى كول چې يوه ورته نر فرض كړاى شي له دويمې سره يې نكاح جواز ونه لري، حرامه ده.

روايت دى چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «لاَ يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا وَلاَ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا»[۱] "په نكاح كې د ښځې او د هغې د توړى او د ښځې او د هغې د ترور يو ځاى كول نه كيږي".

(۳)ــ **پنځمه ښځه كول:** سړي ته په اسلام كې دا جواز نه لري چې په يو وخت كې له څلورو ښځو څخه زياتې په نكاح كړي، نو كه يو څوك پنځمه ښځه په نكاح كول وغواړي، تر څو چې يوه طلاقه نه كړي او د هغې عدت تېر نه شي تر هغو د پنځمې د نكاح عقد صحت نه پيدا كوي.

له ابن عمر رضى الله عنهما څخه روايت دى چې غيلان بن سلمه الثقفي مسلمان شو او لس ښځې يې درلودې چې هغوى هم مسلمانې شوې، نو رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: څلور وساته او نورې ټولې جلا كړه (طلاقې كړه).[۲]

له يوې څخه زياتې ښځې

الله تعالى ﷻ له يوې څخه زياتې ښځې رواكړې دي، الله تعالىﷻ فرمايي:

---

۱ – صحيح مسلم

۲ – سنن ترمذى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿وَ إِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تُقْسِطُواْ فِي الْيَتَامَى فَانكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاء مَثْنَى وَثُلاَثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تَعْدِلُواْ فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَى أَلاَّ تَعُولُواْ﴾ [النساء: ٣] که تاسې وېرېږئ چې له يتيمو (نجونو) سره به عدالت ونه شئ کړاى، نو کومې (نورې) ښځې چې ستاسې خوښېږي د هغو له دوو دوو، درېو درېو، څلورو څلورو سره نکاح وکړئ، خو که له تاسې سره دا انديښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شئ کړاى، نو يوه ښځه وکړئ، يا له هغو (وينځو) نه کار واخلئ چې تاسې يې مالکان ياست په دې توګه له بې عدالتى نه په ښه شان ژغورل کيداى شئ).

سره له دې چې په عام ډول له يوې ښځې سره واده کيږي او په اسلامي نړۍ کې مسلمانان په يوه واده اکتفا کوي، د متعددو ودونو فيصدي دومره زياته نه ده، خو د فردي او ټولنيزو اړتياوو لپاره له يوې څخه زياتې ښځې که په نکاح اخلئ نو ددوو خبرو رعايت بايد په پام کې ولرئ:

لومړى: سړى به دا وړتيا لري چې د خپلو ښځو تر منځ مادي او اخلاقي عدالت مراعات کړي، الله تعالىﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تَعْدِلُواْ فَوَاحِدَةً﴾ [النساء: ٣] خو که له تاسې سره دا انديښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شئ کړاى، نو يوه ښځه وکړئ.

که چيرې له کومې يوې سره د زړه مينه ولرئ هغه باک نه لري، ځکه هغه دده په اختيار کې نه ده، رسول کريمﷺ له عايشې بي بي سره مينه لرله او دعاء به يې کوله: اې الله! ته ما په هغه څه مه نيسه چې زما په واک کې نه دي.

اسلام په ښځو ظلم او د هغو تر منځ عدالت نه کول حرام کړي دي، رسول اللهﷺ فرمايي: څوک چې دوه ښځې ولري او د هغو ترمنځ عدالت نه کوي او يوې خواته يې ميلان وي، نو د قيامت په ورځ به يې يو اړخ فلج او له کاره لويدلى وي.(۱)

دويم: سړى به د نفقې د برابرولو مالي وس لري، تر څو د نفقې د نه شتون له کبله پر ښځه ظلم ونشي.

(٤)ـ د بل چا ښځه او له طلاقه او يا مرګه وروسته په عدت کې ښځه: له هغې ښځې سره نکاح کول حرام دي چې د بل چا په نکاح کې وي، الله تعالىﷻ فرمايي: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ

۱ – مسند احمد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿مِنَ النِّسَاء﴾ [النساء: ۲۴] او هغه ښځې هم پر تاسې حرامې دي چې د کوم بل چا په نکاح کې وي.

همدا شان له هغو ښځو سره نکاح جواز نه لري چې هغوی له طلاقه او یا د مېړه له مرګ څخه وروسته د عدت په موده کې وي، خو که چیرې د خاوند له طلاقه وروسته او یا د خاوند له مرګه وروسته عدت یې تېر شو، بیا بل چا ته روا ده چې نکاح ور سره وکړي.

الله تعالي ﷻ فرمايي: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلاَثَةَ قُرُوَءٍ وَلاَ يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ﴾ [البقره: ۲۲۸] «کومو ښځو ته چې طلاق ورکړای شوی وي، هغوی دې د دريو حيضونو موده پر انتظار تېره کړي او دا ورته روا نه ده کوم څه چې الله ﷻ د دوی په رحم کې پيدا کړي وي هغه پټ کړي هغوی ته هېڅکله نه ښايي چې داسې وکړي که پر خدای او د آخرت په ورځ ايمان لري».

له هغو ښځو سره نکاح چې په کوم آسماني دين باور نه لري

د مسلمان سړي لپاره دا روا نه ده چې له مشرکې او بت پرستې ښځې سره نکاح وکړي، الله ﷻ فرمايي: ﴿وَلاَ تَنكِحُواْ الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَّ وَلأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾[البقره: ۲۲۸] «تاسې له مشرکو ښځو سره هېڅکله نکاح مه کوئ، ترڅو يې چې ايمان نه وي راوړی، يوه مسلمانه وينځه له مشرکې نه ډېره ښه ده، که څه هم چې ستاسې هغه ډېره خوښه وي».

له کتابياتو سره نکاح

هغه پاک لمنې ښځې چې په آسماني کتاب ايمان لري لکه يهودي او نصراني ښځې نکاح ورسره جواز لري، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلاَ مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ﴾ [المائدة: ۵] «او پاک لمنې ښځې هم ستاسې لپاره حلالې دي، که هغوی له هغو قومونو څخه چې هغو ته له تاسې نه مخکې کتاب ورکړ شوی و، په دې شرط چې تاسې د هغو مهر ورکړئ په نکاح کې د هغوی ساتونکي اوسئ، نه دا چې په آزادي شهوت رانی لاس پورې کړئ يا په پټه په غلا ياراني وکړئ.»

سره له دې چې له کتابياتو سره نکاح جواز لري، خو له تنزيهي کراهيت څخه خالي نه ده، او په هغه وخت کې خو تحريمي کراهيت ته رسيږي که همدا کتابي ښځه په داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

قوم پورې اړه ولري چې له مسلمانانو سره يې جګړه روانه وي، يا له هغې سره واده کول ددې باعث وګرځي چې په کفري وطن کې استوګن شي او اولادونه يې د کافرانو په خويونو اخته شي.

د مسلمانې ښځې نکاح له کافر سره

د مسلمانې ښځې نکاح کول له کافر سړي سره په مطلق ډول حرام دي که هغه يهودي، نصراني، ملحد او يا بل کافر وي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾ [الممتحنة: ١٠] {بيا کله چې تاسې ته معلومه شي چې هغوی مومنې دي، نو هغوی بېرته کافرانو ته مه ليږئ، نه هغوی د کافرانو لپاره روا دي او نه کافران د هغو لپاره روا دي}.

فعاليت

ښوونکی دې زده کوونکي په دريو ډلو ووېشي، له يوې ځخه د زياتو، د کتابياتو، او کافرو ښځو د نکاح په اړوند دې خبرې وکړي.

پوښتنې:

١. موقت محرمات کوم دي؟
٢. له يوې ښځې ځخه د زياتو ښځو په نکاح کولو کې کومې خبرې ضروري دي؟
٣. په عدت کې د ښځې نکاح څه حکم لري؟
٤. ايا له هغو ښځو سره چې په آسماني دين باور نه لري نکاح جواز لري؟
٥. له کتابياتو سره د نکاح کولو حکم څه دی؟
٦. ايا له کافر سره د مسلمانې ښځې نکاح جواز لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مُتعه

اسلامي شریعت د انسان د عزت خوندي ساتلو ته ډېره پاملرنه کړې ده، له همدې امله يې صحيحه نکاح چې ارکان او شرطونه يې پوره وي روا ګرځولې او له مؤقتي نکاح څخه چې له زنا سره ورته والی لري منعه کړې ده.

موقته یا دمُتْعې نکاح

مُتعه په لغت کې: اسم مصدر دی چې له تمتع څخه اخيستل شوی او متاع هر هغه شي ته ويل کيږي چې د هغې نه ګټه اخيستله کيږي.

په اصطلاح کې: د څه وخت لپاره له ښځې سره واده کولو ته وايي او د نکاح مقاصد په کې مراد نه وي چې هغه اولادونه او د هغوی تربيه ده، بلکې د يوې معلومې مودې لپاره د ګټې اخيستلو او شهوت پوره کولو لپاره وي، هغه داسې چې سړی له ښځې سره د يوې ورځې، يا يوې اونۍ، يا يوې مياشتې او يا يوه کال او يا دې ته ورته وخت لپاره نکاح وتړي.

د متعې نکاح حکم

د متعې نکاح باطله او حرامه ده، ځکه په يوه حديث کې حضرت علي کرم الله وجهه فرمايي: (نبي کريم ﷺ د مُتعې له نکاح څخه منعه کړيده[1]) او منعه کول د حرمت او بطلان مقتضي ده.

د متعې نکاح د اسلام په اول کې د محدود وخت لپاره روا شوې وه، وروسته بيا باطله او د تل لپاره حرامه وګرځيده، ځکه دا له زنا سره ورته والی لري چې بې له شهوت پوره کولو بل مقصد ورڅخه نه اخيستل کيږي، نه د کورنۍ ثبات او ټينګښت، نه د اولادونو راوړل او نه دهغوی ساتنه او دا يوازې د دوامدارې نکاح په صورت کې په لاس راتلای شي.

د موقتې نکاح او متعې توپير

د موقتې نکاح او متعې تر منځ توپير يوازې په الفاظو کې دی، که يې د متعې لفظ استعمال کړ متعه ده او که يې د معين وخت لپاره د تزويج يا نکاح لفظ وکاراوه موقته ده.

[1] (رواه البخاري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شِغار (بدل) نکاح

د شغار تعریف

په لغت کې: شغار د شَاغَرَ مصدر دی او خالي والي ته وايي، د شغار نکاح هم لـه عـوض څخه چې مهر دی خالي وي.

او شرعا: د شغار نکاح هغه ده چې ولي خپله لور یا خور بل چا ته په دې شرط پـه نکـاح ورکړي چې هغه خپله لور یا خور ده ته د هغې په بدل کې په نکـاح ورکـړي بـې لـه دې چې مهر یاد کړي، یعنې چې یوه نجلی د بلې مهر وګرځوي.

ددې نکاح حکم

په حنفي مذهب کې د غه ډول نکاح تړل له کراهیت سره صحت لـري او مهـر مثـل وربانديې لازمیږي.

په حدیث شریف کې چې له شغار څخه منعه شوې، له هغې منعې څخه مطلب تحریمـي کراهیت دی، ځکه چې مهر پکې نـه دی ایـښودل شـوی او پـه کراهیـت بانـدې فـساد نـه مرتب کیږي.

فعالیت:
زده کوونکې دې د خپلو سیمو په هکله معلومات وړاندې کړي چې هلتـه د شـغار نکـاح رواج ده که نه او که وي کیفیت یې څه دی؟

پوښتنې

١. د متعې نکاح تعریف کړئ.
٢. د متعې نکاح حکم څه دی؟
٣. د مخطوبې د نه غوښتلو حکمت څه دی؟
٤. د شغار نکاح تعریف او حکم یې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د مُتعې نکاح د حرمت په هکله د استاد او علماوو په مرسته یوه مدللـــه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهر

کله چې یوه ښځه د چا په نکاح کې راځي، نو د نکاح د عقد له کیدلو سره سم پـه مېړه مهر لازمیږي چې خپلې ښځې ته به یې ورکوي.

دمهر تعریف

مهر هغه مال ته ویل کیږي چې ښځې ته د هغه ورکړه د نکاح د عقد په اساس پـه سړي واجب ګرځي.

د مهر مشروعیت

مهر په قرآن کریم او سنتو سره ثابت دی.

۱- قرآن کریم: الله ﷻ فرمايي: ﴿وَآتُواْ النَّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ [النساء: ٤] «ښـځو تـه د هغـو مهرونه په خوښې ورکړئ»

۲- حدیث: نبي اکرمﷺ یو سړي ته چې د نکاح اراده یې درلوده وفرمایل: «الْتَمِسْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ»[۱] "مهر ورکړه ولو که یوه اوسپنيزه ګوته هم وي". معنا دا چې د مهر ورکړه حتمي کار دی.

په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت

له مهر څخه مقصد د نکاح د عقد د اهمیت او غوره والي، د ښځې شخصیت تـه د عـزت او احترام او د نارینه لخوا هغې ته د واده کولو له امله د حسن نیـت او صـداقت ښـکاره کـول دي، د نکاح د مصلحتونو او مقاصدو د لاس ته راوړلو لپـاره د ښـې زمینـې برابـرول دي، دا مادي تړاو ددوی تر منځ معنوي تړاو ټینګوي.

مهر د ښځې خپل حق دی

له ذکر شویو خبرو څخه دا معلومه شوه چې مهر د ښځې خپل حق دی، څه ډول تـصرف چې پکې وغواړي کولای یې شي، د هغې ولي ته شرعاً جواز نه لـري چې هغه ددې لـه

---

۱ - صحيح البخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښې پرته ورڅخه واخلي، لکه چې په دې زمانه کې يې پلرونه، اولياء او خپلوان مهر د ځان حق بولي او د هغې حق تلف کوي، الله تعالی ﷻ مېړونو ته په خطاب کې فرمايي: ﴿وَآتُواْ النَّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا﴾ [النساء: ٤] «او د ښځو مهر په ښه زړه (فرض ګڼلی) ورکړئ، البته که هغوی يې په خپله خوښه يو څه تاسې ته وبخښي، نو تاسې هغه په خوند سره خوړلای شئ چې حلال او بې ضرره دی».

د مهر حکم

د خاوند له لوري ښځې ته مهر ورکول واجب دي.

په نکاح کې مهر نه رکن او نه هم شرط دی، که چا د مهر له يادولو پرته نکاح وکړه نکاح سمه ده او مهر مثل ورکول واجبيږي.

د مهر اندازه

د مهر کمه اندازه لس شرعي درهمه (چې ۲۹.۷۵ ګرامه سپين زر کيږي) ده او ډيره يې حد نلري، په څومره چې سره راضي شول همغومره خپلې ښځې ته ورکولای شي.

يو شرعي درهم ۲،۹۷۵ ګرامه سره مساوي دي چې ۱۰ درهم په ۲،۹۷۵ ضرب کړای شي ۲۹،۷۵ ګرامه وزن کيږي دغه مجموعي وزن د ورځني قيمت پر اساس معلوميږي.

څه شی مهر واقع کيدای شي ؟

هر ارزښت لرونکی معلوم شی چې سپارل يې د سړي په واک کې وي د ښځې مهر کيدای شي، که هغه سره زر، سپين زر، بانک نوټونه او دې ته ورته نور شيان وي، ښځې ته يې په مهر کې ورکولای شي.

کله مهر کامل لازميږي؟

کله چې مهر کيښودل شي، نو په دوو صورتونو کې هغه کامل لازميږي:

۱. يو چې سړی له خپلې ښځې سره يوځای شي.

۲. او بل چې سړی مړ شي.

د مهر ډولونه

د فقهاوو کرامو په نظر مهر په دوه ډوله دی:

۱- مهر مسمی.

۲- مهر مثل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- مسمی مهر: هغه مهر ته وايي چې په عقد او يا له عقد څخه وروسته د ښځې او خاوند په خوښه وټاکل شي.

۲- مهر مثل: هغه مهر دی چې له دې څخه مخکې د دې واده شوې خور يا تروږې اخيستی وي، يعنی د پلار په خپلوانو کې چې د دې هم عصروسيالو څومره مهر اخيستی يا ورته ټاکل شوی وي مهر مثل بلل کيږي.

د مهر مثل د وجوب حالات

په لاندې حالاتو کې مهر مثل واجبيږي.

۱- کله چې په نکاح کې د مهر ذکر نه وي شوی.

۲- کله چې داسې شی مهر ټاکل شوی وي چې هغه شرعاً مال نه وي لکه شراب.

۳- کله چې ښځې او خاوند په عدم مهر باندې اتفاق کړی وي.

د لږ مهر مستحب والی

مخکې مو وويل د مهر زياته اندازه حد نه لري، په څومره چې د جانبينو موافقه راغله هومره ورکولای شي، دا يو مادي رمز دی چې د ښځې د عزت لپاره ورکول کيږي، همدا شان د ښځو تر منځ هم د صفاتو او درجاتو له مخې توپيرونه وي، خو اسراف کول جواز نه لري او دا مستحب ده چې کم مهر کېښودل شي، رسول الله ﷺ په مهر کې آسانې کول د برکت سبب بللی دی فرمايي: «خَيْرُ الصَّدَاقِ أَيْسَرُهُ»[1] "ښه مهر هغه دی چې کم او آسانه وي". او فرمايي: «أعظم النساء بركة أيسرهن مؤنة»[2] "هغه ښځې ډيرې برکتي وي چې د واده لګښت يې کم وي.

عام مصلحت هم د مهر د کم والي غوښتنه کوي، په هغه کې هم زوجينو او هم ټولنې ته ډيرې ښيګڼې دي. ډيرې داسې ښځې شته چې د مهر د زيات والي په سبب په کورونو کې ناستې دي او ډير داسې ځوانان شته چې له همدې امله واده نه شي کولای او د ښځې او نر د واده په مخ کې دغه ستونزې کله کله ددې لامل ګرځي چې منکراتو او ناروا کارونو ته مخه کړي.

---

۱ – سنن بيهقی.

۲ – مسند احمد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شریعت روح دا غوښتنه کوي چې باید واده آسانه شـي او ټـول هغـه موانـع لکـه د مهـر زیاتوالی له منځه ولاړ شي، ترڅو ځوانانو ته د واده کولو لار برابره شي.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکې په دریو ډلو ووېشي، څو په خپل منځ کې د مهر د مشروعیت، حکمت، مهر د ښځې حق دی که د ولي او د مهر د ډولونو او د وجوب پـه حـالاتو سـره ځانونه پوه کړي.

پوښتنې

۱. مهرڅه ته وايي؟
۲. د مهر د مشروعیت دلیل څه دی؟
۳. په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت څه دی؟
٤. آیا مهر د ښځې خپل حق دی.؟
٥. د مهر حکم څه دی؟
٦. د مهر اندازه باید څومره وي؟
۷. څه شی مهر واقع کیدای شي؟
۸. د مهر ډولونه کوم دي؟
۹. مهر مثل کله واجبیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولیمه

لکه چې په مخکې درسونو کې مو ولوستل اسلامي شریعت نکاح رواکړې ده، نو د هغې د اعلانولو لپاره يې ولیمه سنت کړې، په دې لوست کې په ولیمه غږېږو.

د ولیمې تعریف

په لغت کې: ولیمه له ولمه څخه اخیستل شوې چې د یوه شي یو ځای کېدلو او بشپړېدلو ته وايي.

په شریعت کې: هغو خوړو ته وايي چې د واده لپاره برابر شي.

د نکاح د ولیمې حکمت

د ولیمې د مشروعیت حکمت دا دی چې له یوه پلوه دوستان په خوښۍ کې راګډ او د الله ﷻ ددې ستر نعمت شکر اداء شي او له بل پلوه ټول خلک په نکاح خبر شي، تر څو د روا نکاح او ناروا او پټو یارانو تر منځ بیلتون راشي.

د ولیمې حکم

ولیمه سنت مؤکد ده، ځکه رسول الله ﷺ عبد الرحمن بن عوف ته چې کله يې واده وکړ وفرمایل: «أَوْلِمْ وَلَوْ بِشَاةٍ»[1] "د واده ډوډۍ ورکړه ولو که یو پسه وي هم".

د ولیمې دعوت منل

د ولیمې دعوت منل سنت دي، مسلمان ته پکار دي چې ګډون پکې وکړي، په خپل ګډون سره خپل مسلمان ورور ته خوښي وروبښي او که ورنه شي ګنهګارېږي، په یوه حدیث کې رسول اللهﷺ فرمايي: «وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ»[2]

" څوک چې بلنه ونه مني، نو د الله او د هغه د رسول نا فرماني يې وکړه.

«إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى وَلِيمَةِ عُرْسٍ فَلْيُجِبْ»[3] "څوک چې د واده خوړې ته وبلل شي، نو پکار ده چې هغه بلنه ومني او ګډون دې پکې وکړي".

---

١ – صحيح البخارى.

٢ – صحيح مسلم.

٣ – صحيح مسلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وليمه چې منكرات پكې وي

كه د وليمې په مجلس كې منكرات او ناروا كارونه (لكه ناروا سازونه، گډا او نڅاوې ترسره كيدل) وي بيا د دعوت قبلول پكار نه دي، ځكه د دعوت قبلول او په كې گډون كول پداسې حال كې سنت دي چې په هغې كې منكرات نه وي.

كه چيرې له منكراتو او ناروا كارونو څخه خبر نه وي او گډون پكې وكړ، نو كه يې د هغو مخه نيولای شوای مخه دې ونيسي او گډون دې وكړي او كه يې مخه نشوای نيولای بيا دې په دسترخوان ورسره نه كيني.

دواده او وليمې په وخت كې بايد دا لاندې ځينې آداب رعايت شي:

۱. له اسراف څخه دې ډډه وشي، ځكه مال د الله تعالى نعمت دى بايد په مناسب ځاى كې ولگول شي، د تفاخر، ريا او لويي ښكاره كولو لپاره د مال لگول د گناه لامل جوړيږي.

۲. په واده كې د نامحرمو نارينه او ښځينه وو ترمنځ اختلاط او گډ وډ كيدل ناروا دي، اسلامي حجاب ته پاملرنه په هر وخت كې لازمه ده، كه پاملرنه ونشي، كيداى شي چې ډول ډول فسادونه رامنځ ته شي.

۳. واده د خوښۍ ځاى دى، خو دا خوښي بايد په ناروا چارو سره ونه لمانځل شي.

۴. وليمې ته كه مالداره خلك غوښتل كيږي، باك نه لري، خو فقيران هم بايد له خوراك څخه بې برخې نه شي. په يوه حديث كې چې له ابوهريره رضى الله عنه څخه روايت دى رسول الله ﷺ فرمايي

«شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ يُدْعَى لَهَا الأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ»[۱] "په خوړو كې بد خواړه د هغې وليمې دي چې بډاى او مالداره خلك ورته غوښتل كيږي او فقيران پرېښودل كيږي".

۵. په مسجد كې د نكاح تړل سنت دي په دې هكله رسول الله ﷺ فرمايي: «أَعْلِنُوا هَذَا النِّكَاحَ وَاجْعَلُوهُ فِي الْمَسَاجِدِ»[۲]

تاسو دغه نكاح په ښكاره ډول او په مساجدو كې تر سره كړئ.

---

۱ – صحيح البخاري

۲ – السنن الكبرى للبيهقي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې په خپل منځ کې وڅېړي چې ددوی په سیمو کې دودیزه ولیمه څومره له شریعت سره برابره ده؟

پوښتنې

۱. ولیمه تعریف کړئ.
۲. د نکاح د ولیمې حکمت بیان کړئ.
۳. د ولیمې حکم څه دی؟
٤. آیا د ولیمې دعوت منل پکار دي او که وي ولې؟
٥. آیا هغې ولیمې ته چې منکرات پکې وي ورتګ پکار دی؟
٦. د ولېمې په وخت کې کوم آداب پکار دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ودونو د هغه دودونو په هکله چې د شریعت سره مخالف دي، یوه مقاله ولیکي چې د پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځې او خاوند حقوق

اسلامي شريعت د واده په ترسره کيدلو د ښځې او د هغې د خاوند ترمنځ ځينې حقـوق او واجبات ټاکلي دي چې د هغو په پام کې نيول لازمي دي چې په دې لوست کې وړانـدې کيږي.

د ښځې حقوق په خاوند باندې

ښځه په خاوند باندې دا لاندې حقوق لري:

۱- مهر ورکـول: کلـه چې د نکـاح عقـد تـر سـره شـو پـه خاونـد بانـدې مهـر لازمېږي، الله تعالی جَلَّ جَلالُه فرمايي: ﴿وَآتُواْ النَّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ [النساء: ۴] "او د ښـځو مهـر پـه ښـه زړه (فرض ګڼلې) ورکړئ".

۲- نفقه: چې کله ښځه د سړي په نکاح کې راشي، نو په خاوند دا حق لري چې د هغې نفقه برابره کړي. نفقه خوراک، جامې او د اوسيدو ځای تـه وايـي، الله تعالـی جَلَّ جَلالُه فرمـايي: ﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ﴾ [الطـلاق: ٦] "هغـو تـه (دعدت په زمانه کې) په هماغه ځای کې استوګنه ورکړئ چېرته چې تاسې اوسيږئ، هر راز ځای چې تاسې ته ميسر وي او د هغو د تنګولو لپاره هغوی مه ځوروئ، نـو چـې لـه طلاقـه وروسته په عدت کې وربانـدې نفقـه لازمـه ده، د نکـاح پـه حالـت کـې پـه طريقـه اولـی وربانديې لازمه ده، ځکه ښځه د خاوند د اړتياوو لپاره خپل ژوند ځـانګړی کـړی دی، نـو نفقه يې هم وربانديې لازميږي.

الله تعالی فرمايي: ﴿لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾ [الطلاق: ٧] «شتمن دې لـه خپلـې شـتمنۍ سـره سمه نفقه ورکړي او چاته چې روزي کمه ورکړه شوې وي هغه دې له هماغـه مـال څخـه لګښت وکړي چې الله جَلَّ جَلالُه هغه ته ورکړی دی، الله جَلَّ جَلالُه چې چاته څومره څه ورکړي دي له هغې نه په زياتو هغه نه مکلفوي، ليرې نده چې الله له تنګلاسی نه وروسته پراخي هم ورپه برخه کړي».

او د نفقې اندازه د کفايت او د خاوند د مالي قدرت او توان مطابق ده چې اسراف پکې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغې ښځې نفقه چې کار کوي

اسلام ښځه په دې نه ده مکلفه کړې چې کار وکړي، ځکه هغه د نفقې په پیدا کولو مکلفه نه ده، بلکې د هغې نفقه په بل چا ده، که لور وي پلار یې په نفقه مکلف دی، که خور وي ورور یې په نفقه مکلف دی چې وس یې ولري، که مور وي، نو اولادونه یې په نفقه مکلف دي چې د نفقې وس ولري او که ښځه وي نو خاوند یې په نفقه مکلف دی، خو سره له دې هم اسلام ښځې ته کار کول روا کړي دي، **خو په لاندې شرطونو مقید:**

أ- که واده شوې ښځه وي د مېړه لخوا به ورته د کار کولو اجازه شوې وي.

ب- له پردیو نارینه وو سره به یې اختلاط او خلوت نه راځي.

ج- کار به د ښځیتوب له طبیعت سره برابر وي، لکه خیاطي، تعلیم، ډاکتري او دې ته ورته، دولت او ټولنه مکلف ده څو ښځې په شاقه کارونو ونه ګماري.

نو داسې کارونه ورته جواز نه لري چې هغه د سړیو له سخت طبیعت سره مناسب وي، تر څو یې له هغو سره مشابهت را نشي.

او هغه مال چې ښځه یې پیدا کوي هغه د هغې مال دی، یوازې همدا یې د تصرف حق لري، مېړه او نور حق نه لري چې هغه ددې له رضا پرته یې ورڅخه واخلي.

۳- احسان او په نیکۍ سره ژوند کول: ښځه له سړي سره د الله تعالی امانت دی، دده په سترګو دده کورته راغلې ده، نو په خاوند واجب ده چې له خپلې ښځې سره ښه سلوک او ښه چلند وکړي، ترڅو په محبت او نیکمرغۍ سره ګډ ژوند تېر کړي، الله تعالیﷻ فرمايي: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [النساء: ۱۹]

«له هغو سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ که ستاسې هغوی نه خوښیږي، نو کېدای شي چې ستاسې به یو شی نه خوښیږي، خو اللهﷻ به په هغه کې ډېرې ښېګڼې ایښې وي».

په یوه حدیث شریف کې رسول اللهﷺ فرمايي:

«أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لأَهْلِهِ»[1] "د کامل ایمان څښتن هغه دی چې اخلاق یې ښه وي او ښه تاسو کې هغه دی چې له خپل اهل سره ښه وي".

---

۱ - متفق علیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حسن معاشرت ځینې موارد په لاندې ډول دي:

• سړی دې دښځې په خطا ګانو باندې صبر کوي، په حدیث کې راغلي چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «لاَ يَفْرَكْ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِىَ مِنْهَا آخَرَ»[1] "مؤمن سړی دې له خپلې مؤمنې ښځې څخه بد نه وړي، کینه دې نه ورسره کوي، که یې دهغې کوم خوی خوښ نه وي بل به یې ورڅخه خوښ شي".

• د ښځې په نفقې کې دې وسعت کوي او د سوغاتونو په وړاندې کولو دې یې کله کله نازوي، په حدیث کې راغلي چې سوغات د زړه کینه له منځه وړي.

• له خپلې ښځې سره دې خوش طبعي او خوش کلامي کوي، د احادیثو له مخې دا ثابته ده چې رسول الله ﷺ به له خپلو مېرمنو مطهراتو سره خوش طبعي کوله.

• خپلې ښځې ته ددیني امورو وربښودل، ترڅو ښځې له ضروري مسایلو څخه خبرې شي او د هغو په رڼا کې د ژوند چارې په شرعي توګه پر مخ بوځي، الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ [التحریم: ٦]

"اې مؤمنانو! خپل ځانونه او خپل اولاد او کورنۍ له هغه اور نه وژغورئ چې د هغه د سون مواد به انسانان او تیږې وي".

• د کور په کارونو کې دې ورسره مرسته کوي، له عایشې رضی الله عنها څخه روایت راغلی چې نبي کریم ﷺ به دکور په کارونو کې ورسره مرسته کوله.[2]

• د شریعت د لارښوونو مطابق د ښځو تر منځ عدالت کول، که یې له یوې څخه زیاتې ښځې درلودې.

که سړی موجه عذر ونه لري، نو تر څلور میاشتې زیات دې له خپلې ښځې څخه نه جلا کیږي، حضرت عمر رضي الله عنه یوه شپه په مدینه منوره کې د حالاتو دڅارنې لپاره ګرځېده، چې دیوې ښځې غږ یې واورید، د کومې چې مېړه جهاد ته تللی و، ښځې یې د مېړه د فراق له کبله شعرونه ویل او شکایت یې کاوه.

نو حضرت عمر رضی الله عنه له خپلې لور بي بي حفصې رضی الله عنها څخه پوښتنه وکړه چې یوه ښځه څومره صبر کولای شي؟ هغې مبارکې ورته وویل: څلور میاشتې، نو حضرت عمر رضی الله عنه خپلو لښکرو ته امر وکړ چې له څلورو میاشتو څخه زیات دې له کوره نه لېرې کیږي او که تر څلورو میاشتو زیاته موده مضره نه وای، نو الله تعالی به په ایلاء کې د ښځې او خاوند تر منځ جلا والی روا نه ګرځاوه.

---

١ – صحیح مسلم.

٢ – صحیح البخاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امام مالک رحمه الله او امام احمد رحمه الله په وړاندې په څلورو میاشتو کې باید سړی کور والاته راشي. دا راتګ هلته لازم دی چې په سفر کې عذر ونه لري، نو که عذر ولري لکه دعلم زده کړه، جهاد، فرضي حج او یا د رزق پیدا کول، نو بیاپې راتګ لازمي نه دی.

فعالیت

زده کوونکې دې دا واضح کړي چې ددوی په سیمو کې د ښځو خاوندان له خپلو ښځو سره تر کومې کچې حسن معاشرت مراعاتوي؟

پوښتني

۱. لاندې حقوق چې ښځه يې په خاوند لري په تفصیل بیان کړئ:

أ- ښځې ته مهر ورکول.

ب-ښځې ته نفقه برابرول.

ت-له ښځې سره احسان او نیکي کول.

۲- نفقه برابرول د سړي مکلفیت دی، خو که ښځه کار کول وغواړي کولای يې شي که څنګه؟

۳- که ښځه څه وګټي خاوند يې له نفقې خلاصیدای شي؟

۴- په حسن معاشرت کې کومې خبرې شاملیږي؟

کورنۍ دنده

د ښځې د حقوقو په هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاوند حقوق په ښځې باندې

خاوند په خپلې ښځې باندې دا لاندې حقونه لري

١ – **د خاوند تابعداري:** اسلام په ښځې باندې دمېړه اطاعت په هغو چارو کې چې شریعت رواکړي او ګناه په کې نه وي واجب ګرځولی دی. ځکه کورنی د انساني ټولنې یوه برخه ده او د وګړو مجموعه چې په هره سطحه وي، لکه ښوونځی، دفتر، کارخانه، شرکت او حکومت یو مشر او سرپرست ته اړتیا لري، نو سړی چې له یوه پلوه له جسمي او ذهني پیاوړتیا څخه برخمن دی او له بل لوري د ژوند په عملي ډګر کې تل په تمرین او تجربو کې قرار لري، د الله تعالی له لوري د کورنۍ مشر ټاکل شوی. همدا راز نارینه د کورنۍ تمویل کوونکی دی. د ټولو د نفقې بار دده په اوږو پروت دی، ځکه باید ښځه او اولادونه د هغه اطاعت وکړي. الله تعالیﷻ فرمايي: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء بِمَا فَضَّلَ اللّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنفَقُواْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾ [النساء: ٣٤] «نارینه پر ښځو واکمن، اداره چیان دي، له دې امله چې اللهﷻ د هغو ځینو (نارینه وو) ته پر ځینو نورو (ښځو) لوړتیا وربښلې ده او له دې کبله چې نارینه خپل مالونه لګوي».

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «إِذَا صَلَّتْ الْمَرْأَةُ خَمْسَهَا وَصَامَتْ شَهْرَهَا وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتِ» (١)

" کومه ښځه چې خپل پنځه لمونځونه په خپل وخت اداء کړي، د روژې د میاشتې فرض روژه ونیسي، خپل د شرم ځای وساتي (له زنا څخه ځان وژغوري) او د خپل خاوند اطاعت وکړي، نو دې ته به وویل شي: له هرې دروازې د جنت چې غواړې جنت ته ورداخله شه".

په یوه بل حدیث کې حضرت عایشې رضی الله عنها له رسول اللهﷺ څخه پوښتنه وکړه چې په ښځو باندې تر ټولو زیات حق کوم خلک لري؟ دوی ﷺ وفرمایل: دهغې مېړه، بیایې پوښتنه وکړه: کوم خلک په نارینه ډېر حقدار دي، ویې فرمایل: د هغه مور. (٢)

---

١ – مسند أحمد.

٢ – السنن الكبرى للنسائي – (٨ / ٢٥٤)– فتح الباري – ابن حجر – (١٠ / ٤٠٢).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- په کورکې پاتې کېدل او بې ضرورته د خاوند له اجازې پرته له کور څخه نه وتل:

خاوند په ښځې باندې دا حق لري چې دده له اجازې پرته له کور څخه بهر ولاړه نه شي، تر څو هغه دکور کار او د اولادونو تربیې ته فارغه او په فتنو کې له لویدلو څخه محفوظه وي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ "په خپلو کورونو کې مېشتې اوسئ او د تېرو جاهلي دورو غوندې سینګار کړې بې ستره مه ګرځئ".

د سړیو سرپرستي دا معنا نه لري چې دوی به استبداد کوي، بلکې په ګډو چارو کې به مشوره کیږي، د هر نظر خاوند به په کور کې پوښتل کیږي، له تصمیم نیولو وروسته به ټول د کور د مشر اطاعت کوي.

۳- د خاوند د عزت، کور، مال او اولادونو حفاظت او پالنه

خاوند په خپلې مېرمنې باندې دا حق لري چې دده د کور، مال او اولادونو ساتنه او پالنه وکړي، نبي کریم ﷺ فرمايي: (ښځه د خاوند د کور او اولادونو پالونکې او مسؤوله ده)[۱]

او الله تعالی ﷻ د صالحو ښځو په هکله فرمايي: ﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾ [النساء: ۳٤] "نو کومې ښځې چې صالحې دي هغوی د فرمان منونې خوی لري او د نارينه وو په غیاب کې د الله ﷻ تر ساتنې او څارنې لاندې د هغو د حقوقو ساتنه کوي".

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمايي:«المرأة الصالحة، إذا نظر إليها سرَّته، وإذا أمرها أطاعته، وإذا غاب عنها حفظتْه»[۲] "نیکه ښځه هغه ده چې کله (يې خاوند) ورته وګوري خوښ يې کړي چې امر ورته وکړي ویې مني او چې ورڅخه پناه شي، نو (په هر څه کې) دده ساتنه کوي".

په ښځه د دیانت له مخې دا لازمه ده چې په ځان اعتماد ولري، د کور کار په خپله وکړي او د دې کوښښ وکړي چې خادمه ځان ته ونه نیسي، ځکه په کور کې ددې له خاوند او اولادونو سره د خادمې یوځای اوسېدل کله کله د مصیبتونو سبب ګرځي، رسول کریم ﷺ د خپلې لور فاطمې بي بي او د هغې دخاوند حضرت علي کرم الله وجهه

---

۱ - صحيح مسلم.

۲ - سنن أبي داود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر منځ دکار وېش داسې وکړ چې فاطمې رضی الله عنها ته یې وفرمایل: ته به د کور دننه کار او حضرت علي کرم الله وجهه به دکور د باندې کارونه کوي.[1]

٤- د سړي لپاره زینت کول: د مېړه په ښځه دا حق دی چې ښځه یې، په ښایسته او ښه بڼه چې دده د خوښۍ سبب شي ورته ښکاره شي، تر څو د دوی ترمنځ مینه پیدا شي.

رسول کریم ﷺ فرمایي: «الدُّنْيَا مَتَاع، وخَيْرُ مَتَاعِهَا المرْأةُ الصَّالحَةُ، إنْ نَظَرَ إلَيْها سَرَّتْهُ، وإنْ أمَرَهَا أطَاعَتْه، وإنْ غَابَ عَنْها حَفِظَتْه في نَفْسهَا وَمَالِهِ»[2]. "دنیا متاع(ناچیزه شی) ده چې ګټه ورڅخه اخیستل کیږي او د دنیا ښه متاع او ښه شی صالحه او نیکه ښځه ده چې سړی ورته وګوري خوشحاله شي او چې ورته امر وکړي، نو اطاعت یې کوي او چې کله ورڅخه چیرته ولاړ شي، نو د خپل ځان او دده د مال ساتنه کوي".

د ښځې او خاوند ګډ حقوق

١- دواړه به له یو بل سره په نیکۍ کې ژوند کوي، یعني ښه او خوښ ژوند به تېروي، الله ﷻ فرمایي: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ [النساء: ١٩]

ژباړه: له هغو سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ.

او فرمایي: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ [البقرة: ٢٢٨] "د ښځو لپاره هم په معروفه توګه هماغسې حقوق دي لکه څنګه چې د نارینه وو پر هغو حقوق دي".

٢- چې څه شرعي مانع لکه حیض، نفاس او مرض نه وي د بشري طبیعت د غوښتنې مطابق له یو بل څخه مشروع خوند او ګټه اخیستل.

٣- د کور دننه کارونه کول، د ماشومانو پالل، یو له بل سره مرسته کول او یو بل ته په نیکۍ او تقوی نصیحت کول، الله ﷻ فرمایي: ﴿وَتَعَاوَنُواْ عَلَى الْبرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُواْ عَلَى الإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ [المائدة: ٢]

ژباړه: کوم کارونه چې د نیکۍ او خدای پالنې دي په هغو کې له تولو سره مرسته وکړئ او کوم کارونه چې د ګناه او تېري وي په هغو کې د چا ملاتړ مه کوئ.

٤- د وراثت حق: زوجینو ته شرعاً د وراثت حق ثابت دی، کله چې یو له دوی څخه مړشي بل ورڅخه میراث وړي.

---

١ – مشكاة المصابيح.

٢ – سنن ابن ماجه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده‌کوونکي دې په دريو ډلو وويشل شي او په خپلو منځونو کې دې په لاندې موضوعاتو بحث وکړي:

١. په ښځه تر کومه حده د خاوند تابعداري لازمه ده او دليل يې څه دی؟
٢. په حديث کې د نيکې ښځې صفت څه ښودل شوی دی؟
٣. د ښځې او خاوند ګډ حقوق کوم دي؟

پوښتني

١.هغه کومې چارې دي چې ښځه به يې د خپل خاوند اطاعت کوي؟
٢.آيا ښځه پرته له اړتيا او د خاوند له اجازې پرته له کوره د باندې وتلای شي؟
٣.آيا خاوند په ښځې دا حق لري چې د هغه دکور، مال او اولادونو ساتنه او پالنه وکړي؟
٤.آيا خاوند په ښځې دا حق لري چې د هغه لپاره زينت وکړي؟
٥.د ښځې او خاوند ګډ حقوق کوم دي؟

کورنی دنده

د خاوند د حقوقو په هکله يوه مقاله له دلايلو سره وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حجاب

اسلام د فطرت دين دی او په خپلو احکامو او لارښوونو کې يې د انسان جسمي او روحي سلامتيا ته پاملرنه کړې، جامې او پرده يو له هغو موضوعاتو څخه ده چې اسلامي شريعت ورته پام اړولی. اسلامي شريعت نارينه او ښځينه مسلمانانو ته په ټولو حالتونو کې په ځانګړي ډول بهر ته د وتلو او عامو ځايونو ته د ورتګ په وخت کې په پردې کولو او د حياء په ساتلو امر کړی.

لکه څنګه چې نارينه نشي کولای د عورت د پټولو پرته يا هم د حياء او عفت څخه مخالف په کاليو په عامو ځايونو کې څرګند شي، ښځې هم مکلفې دي چې له کور څخه د وتلو، په عامو ځايونو کې د څرګندېدو او د نامحرمو خلکو سره د مخامخ کېدو په مهال شرعي حجاب او پرده مراعت کړي.

دحجاب تعريف

حجاب په لغت کې: ستر او پټوالي ته وايي.

په شريعت کې: دې ته وايي چې ښځه خپل عورت پټ کړي، د خپل نظر حفاظت وکړي، له نارينه وو سره له بې ځايه اختلاط او له پرديو سره له خلوت څخه ځان وساتي.

د حجاب حکم

قران کريم او نبوي سنت د حجاب په هکله ځانګړې لارښوونې لري: الله تعالی فرمايي:

﴿وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاء بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاء بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُوْلِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاء وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ۳۱]

" او اې پيغمبره! مؤمنو ښځو ته هم ووايه چې خپل نظرونه ښکته ساتي او د خپلو شرمځايونو ساتنه کوي او خپل ښايست او سينګار دې نه ښکاره کوي، مګر هغه چې ښکاره وي (مخ او دلاسونو او پښو پنجې) او پر خپلو سينو دې خپل پړوني واچوي او خپل سينګار دې نه ښکاره کوي هېچاته، خو خپلو مېړونو ته، پلرونو ته، دمېړونو پلرونو ته، زامنو ته، دمېړونو زامنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

(بنزيانو) ته، ورونړو ته، وريرونو ته، خوريونو ته، خپلو اصيلو ښځو ته، خپلو مرييانو تـه، خپـل هغه لاس لاندې نارينه وو ته چې شهوت والا نه وي او هغو ماشومانو ته چې لاتر اوسه پورې د ښځو له پټو خبرو سره آشنا شوي نه وي او هغوی دې خپلې پښې دومره په زوره نـه وهـي چې دهغوی پټې کړی سينګار خلکو ته ښکاره شي او اې مؤمنانو! تاسې ټول پـه ګـډه سره الله ﷻ ته توبه وباسئ، ښايي چې برى درپه برخه شي"

بل ځای فرمايي

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاء الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ [الأحزاب: ٥٩]

{اې پيغمبره ! خپلو مېرمنو او لوڼو او د مؤمنانو ښځوته ووايه چې پر خپـل ځـان بانـدې د خپلوټکريو پلوونه خواره کړي. دا ډېر مناسب کار دی، ترڅو چې هغوی وپېژندلی شي او ونه ځورول شي او الله تعالی غفور او رحيم دی}.

د سنت نبوي دليل:

حضرت عايشه رضي الله عنها وايي چـې: «لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي الْفَجْرَ, فَيَشْهَدُ مَعَهُ نِسَاءٌ مِنْ الْمُؤْمِنَاتِ , مُتَلَفِّعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ , مِنْ الْغَلَسِ»[١]

"د سهار په لمانځه کې به له رسول الله ﷺ سره مؤمنو ښځو هم ګډون کاوه، په داسـې ډول چې په خپلو حجابونو کې به سر تر پايه پټې وې، بيـا بـه بېرتـه کورونـو تـه ستـنـيدلې، د جامې ديټې والي او د سهار د اول وخت د تيارې له امله به چا نه پېژنـدلې چـې نارينـه دي که ښځينه".

په يوه بل حديث شريف کې رسول الله ﷺ بي بي اسماء رضـی الله عنهـا تـه چـې بـاريکې جامې يې اغوستې وي وفرمايل: «يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتِ الْمَحِيضَ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلاَّ هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ»[٢].

" اې اسماء! ښځه چې حيض ته ورسېږي (بالغه شي)هغې ته يکار نه دي چې دبدن کومه برخه يې ښکاره شي، لـه دې او لـه دې څخـه پرتـه، مخ او دواړو لاسونو تـه يـې اشـاره وکړه".

---

١ - صحيح البخارى.

٢ - سنن الكبرى للبيهقى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پورته قرآني او نبوي لارښوونو څخه په ډاګه څرګندیږي چې حجاب ته پاملرنه د هرې مسلمانې ښځې لازمي دنده ده، همدغه راز په سړیو واجب ده چې پردیو ښځو ته له ضرورت پرته ونه ګوري او د تهمت له ځایونو څخه لیرې وګرځي.

د حجاب د مشروعیت حکمت

د محمدي شریعت د اخلاقو له مکارمو څخه یو هم حیاء ده، رسول الله ﷺ هغه د ایمان جز او یوه برخه بللې ده او هغه حیاء چې شرعاً او عرفاً یې په کولو امر شوی دی هغه داده چې ښځه باید دداسې اخلاقو خاونده وي چې هغه یې له فتنو او د شک له ځایونو څخه لیرې وساتي، په دې خبره کې کوم شک نشته چې د حجاب مراعاتول او د محجب لباس اغوستل هغه اخلاق او ګاڼه ده چې د بې حیا خلکو له تیرې او نورو فتنو څخه یې خوندي ساتي، نو حجاب د ښځې مصؤنیت دی نه محرومیت.

د حجاب مراعاتول یوازې په میړه او ښځه پورې د جنسي اړیکو او د هغو د مقدماتو محدودولو لاره ده او د ټولنې له نفسیاتي سلامتۍ سره ډیره مرسته کوي، د میړه او ښځې تر منځ د بشپړ صمیمیت د پیدا کیدلو سبب کیږي او یو د بل په وړاندې د ارزښت د لوړیدو باعث جوړیږي.

د حجاب رعایت په ښځو باندې لازم کړای شوی دی، نه په سړو باندې، دا پدې خاطر چې ښځه نظر په بدني جوړښت سره تل د سړي مرغوبه او د مینې د غوښتلو مورد ده.

په ښځه کې همدا فطري زړه راښکون او کشش ددې سبب کیږي، ترڅو سړی د ښځې طلب کوونکی او غوښتونکی شي، ددې علمي او فطري حقیقت په نظر کې نیولو سره، اسلام د واقعي او فطري دین په حیث ښځې په دې مکلفې کړې دي چې خپل بدنونه د پردو نامحرمو سړو څخه پټ کړي، ترڅو د ناپاکو نظرونو مخ څخه محفوظې او امن کې وي، له همدې امله حجاب د ښځو په حق کې یو درناوی او عزت دی نه تبعیض او محدودیت.

دحجاب د احکامو شرحه

د شرم د ځایونو د ساتنې امر

الله تعالی جل جلاله ښځو ته د خپلو شرم ځایونو د ساتنې امر کړی دی، حجاب او ځان پټول د هغو د ساتنې وسیله ګرځي، ځکه د عورت لوڅول ددې سبب کیږي چې سړي ورته وګوري په هغو کې فکر وکړي او خوند ورڅخه واخلي، بالاخره له دې لارې انسان زنا

(c) ketabton.com: The Digital Library

او فحشاء ته لار پيدا کوي. رسول الله ﷺ فرمايي: "سترګې هم زنا کوي او د هغو زنا کتل دي، تر دې چې فرمايي: "او فرج بيا يا د هغو تصديق او يا تکذيب کوي".

په تېر شويو آيتونو کې سړي په دې مامور شوي دي چې خپلې سترګې ښکته، ځان له فواحشو ليرې وساتي او ښځې هم د سړيو په شان همداسې مامورې دي.

د سترګو ښکته ساتل

نر او ښځې ته لومړنی امر د سترګو د ښکته ساتلو شوی دی او له ښکته ساتلو څخه مقصد د زنا له مقدماتو څخه د سترګو ساتل دي چې په احاديثو کې يې بيان راغلی دی، لکه چې د ښځو له لورې سړو ته کتل ښځو ته د فتنې لامل دی، همدا شان د سړيو له لورې ښځو ته کتل او د هغو له جمال څخه خوند اخيستل د سړيو لپاره د فتنې او فساد منبع ده، نو د شريعت حکم دا دی چې که نظر تصادفي وي هغه ګناه نه لري، خو د دويم ځل او خوند لپاره کتل منعه دي.

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «څوک چې د ښځو محاسنو او ښايست ته ګوري، الله تعالی به د قيامت په ورځ د هغه په سترګو کې سرپ واچوي»[۱]

نو اسلامي شريعت د جمال او ښايست ذوق محوه کول نه غواړي، بلکې غواړي چې سړی دې ځان ته يوه ښځه غوره کړي چې خوښه يې وي هغه په نکاح کړي او هغه د توجه او ذوق مرکز وګرځوي او د هغې له ښايست څخه دې خوند واخلي، او له نورو خواوو څخه دې ځانونه وساتي چې د خپلې ښځې په ځای په بل لوري وانه وړي او په فحشا او ناروا وو کې ونه لوېږي.

د زينت له ښکاره کولو څخه منعه

د سترګو د ښکته ساتلو حکم هم نارينه وو او هم ښځو ته شوی دی، خو اجنبي ته د ښکلا ښکاره کول ښځې ته حرام ګرځول شوي دي، ځکه د ښځې بدن پرته له مخ او لاسونو ټول عورت دی چې پرديو سړيو ته يې ښکاره کول جواز نه لري.

هغه زينت چې ښکاره کولای شي

هغه زينت چې ښکاره کولای يې شي، هغه په معين چوکاټ کې دی چې هغه د جامو، لاسونو، مخ، سترګو رنجو، نکريزو، زيوراتو لکه د لاس د ګوتو زينت دی او ددې زينت

---

۱ – سنن ابی داود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکارول هغو کسانو ته جواز لري چې له هغو سره يې نکاح د ابد لپاره حرامه وي، او يا هغه ماشومان او لاس لاندې چې له جنسي مسايلو سره مينه نه لري.[1]

له نوموړو سرو پرته هېڅوک ددې حق نه لري چې د ښځې زينت ته وګوري، حتی ښځو ته د دې ممانعت دی چې د تګ په وخت کې خپلې پښې په داسې زور سره ووهي چې د هغوی د زيوراتو غږ ښکاره شي او د خلکو د پاملرنې سبب شي لکه چې مو وويل د زينت ښکاره کول په يوه محدود او کوچنې چوکاټ کې دي او هغه دا دی چې له ارادې پرته ښکاره شي.

ښځه خپل ظاهري زينت خپلو هم جنسو ښځو ته ښکاره کولای شي، خو که ښځه ناپيژندل شوې وي او يا د بد شهرت خاونده او يا شک منه وي هغو ته هم د ذکر شوي زينت ښکاره کول پکار نه دي چې د روايتونو له مخې د فتنې سبب کيږي.

د عورت پټوالی

د عورت پټول که هغه په لمانځه کې وي او که له لمانځه څخه بهر وي له ديني فرايضو څخه دي، حتی که هېڅوک هم نه وي بايد چې عورت يې پټ وي، په يوه حديث کې يوه صحابي له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې يا رسول الله که موږ يوازې يو څه به کوو؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: الله تعالی تر ټولو ددې حق دار دی چې خلک ورڅخه حيا وکړي.[2]

د عورت پټولو مسايل

۱. د ښځو او سړيو يو بل ته بې ضرورته بيا بيا کتل جواز نه لري، بلکې يوازې لومړی کتل روا دي، خوکه ضرورت و لکه د ګواهی په وخت کې، يا د مرض ځای ته د ډاکتر کتل روا دي.

۲. نا محرمو سړيو ته د ښځې له مخ، لاسونو او پښو څخه پرته ټول بدن عورت دی.

۱ – تفسير ابن کثير.

۲ – سنن الترمذی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. محرمو سړيو ته يې له نامه تر ځنګنو، خيټه او شا عورت دی. يعنې مخ، سر او وېښتانو ته يې کتل جواز لري. د مخ، سر، سينې (ګرېوان) لينګو، متو او وېښتانو ته د نارينه محارمو کتل، ځکه جواز لري چې دغه ځايونه د ګاڼو د ځړولو ځايونه دي.[1]

٤. سړی د خپلې ښځې ټول بدن ته کتلای شي او هم يې مسه کول ورته جواز لري.

٥. يوه ښځه د بلې ښځې له عورت څخه پرته ټول بدن ته کتلای شي او له نامه تر زنګنونو(خيټه او شا هم پکې شامل دي) عورت دی چې کتل ورته جواز نه لري. خو ډاکتره ښځه د ښځې فرج ته د ضرورت له مخې کتلای شي.

٦. د سړيو عورت د ښځو او نارينه وو په حق کې له نامه څخه تر ځنګنونو پورې دی.

٧. د ښځو لپاره د چسپو جامو کارول چې د بدن لوړ او ټيټ ځايونه يې ورڅخه څرګند شي جواز نه لري، که څه هم لمونځ ورسره کيږي، ځکه حجاب ته پاملرنه په پراخو جامو سره کيږي.

بايد په پام کې ولرو چې د اسلام مبارک دين د پردې حکمونه د ټولنې د سلامتيا او خونديتوب لپاره ايښې او موخه يې له هر ډول اخلاقي او ټولنيزو مفاسدو مخنيوی او د يوې پاکې او سالمې ټولنې رامنځ ته کول دي، د ښځو له خوا د پردې مراعاتول، د سړو له خوا په جامو او ناسته ولاړه کې د حياء او ټولنيزو ادابو مراعاتول هېڅکله په انسانانو کې د محدوديت او بنديز لګولو په معنا نه وي.

دا حکمونه نه يوازې دا چې د ټولنې د پرمختګ مخه نه نيسي، بلکې د ټولنې د روحي او جسمي آرامۍ او ډاډ لامل کيږي او د ټولنې ودې او پرمختګ ته لاره هواروي.

پوښتنې

۱. حجاب تعريف کړئ.

۲. حجاب مراعاتول څه حکم لري؟

۳. د حجاب د مشروعيت حکمت څه دی؟

٤. د حجاب په احکامو کې کومې خبرې ضروري دي؟

٥. ښځه کوم زينت ښکاره کولای شي؟

---

[1] ــ الاختيار لتعليل المختار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځې او مېړه د ستونزو د حل لارې

د انساني طبیعت له مخې کله کله د ښځې او خاوند تر منځ ستونزې او غلط فهمي پیدا کیږي، اسلام د هغو د حل لارې موږ ته ښودلې دي.

د نیکمرغه مسلمانې کورنۍ اصلي انځور

د اسلام دین له مسلمانانو څخه په کلکه غوښتنه کوي، چې په خپلو منځونو کې ښه چلند وکړي او دې ته یې هڅوي چې یو په بل ښې لورینې ولري او خاص ډول ښځه او خاوند یې متقابل احترام او خلوص ته هڅولي دي. یو بل ته د زیان نه رسولو حکم کوي، سربېره له دې ټولو نژدې شخص د هغه ښځه او ښځې ته تر ټولو نژدې کس د هغې خاوند دی، نو ددې لپاره چې دوی په نیکمرغۍ کې ژوند تېر کړي، یو بل ته نه یوازې داچې د ستونزو لامل نه شي، بلکې د یو بل لپاره سرښندنه او تېریدنه وکړي، نو ځکه د اسلام شریعت ښځې او خاوند دواړو ته ځانګړې لارښوونې کړي، مېړه ته امر دی(وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ)[1] په ښه توګه ژوند ورسره وکړئ. په حدیث کې راغلي: د الله ﷻ په نزد په تاسو کې ډیر ښه هغه څوک دی چې خپلې کورنۍ ته ډیر ښه وي او زه په تاسو ټولو کې خپلې کورنۍ ته غوره یم.[(۲)]

له عایشې رضی الله عنها څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ له جهاد څخه علاوه په هیڅا هم ګذار ندی کړی او نه یې څوک وهلي دي.

همدا راز ښځو ته د اطاعت امر شوی، په حدیث شریف کې راغلي که له الله تعالی څخه پرته بل چاته سجده کیدلای، نو ښځې به خاوندانو ته په سجده کولو مامورې شوې وای.[(۳)]

دا ټول د ښیرازه ګډ ژوند لپاره دي، ځکه چې نیکمرغي په مینه، محبت، زړه سوي او اطاعت کې ده، په تاوتریخوالي او سختۍ کې بدمرغي پرته ده او د کورنۍ د ړنګیدو سبب جوړیږي.

خو څرنګه چې د طبیعي او محیطي لاملونو له کبله، کله نا کله په ځینو کورنیو کې دا غوره اصلي حالت بدلون مومي او په کورنیو اړیکو کې ستونزې راولاړیږي، نو اسلامي شریعت ددې غیر مطلوب حالت لپاره هم د حل لارې وړاندې کړې چې په لاندې توګه بیانیږي:

---

[1] سورة النساء آیت: ۱۹.

۲ – شرح صحیح البخاری.

۳ – سنن أبي داود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځې او خاوند تر منځ د ستونزو د حل لارې

که چیرې په ازدواجي ژوند کې ستونزې پیدا شي او ښځه په ناحقه ډول نافرماني او سرغړونې کوي نو شریعت د هغو د حل لاره ښکاره ښودلې ده چې په نصیحت، ځای جلا کولو پیلیږي او بیا په طلا ق پای ته رسیږي. الله تعالی ﷻ فرمايي:

﴿وَاللاَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلاَ تَبْغُواْ عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا﴾ [النساء: ۳۴] " او تاسې چې د کومو ښځو له سر غړونې څخه اندیښمن یاست: هغوی پوه کړئ، د خوب ځایونه ورڅخه جلا کړئ او ویې وهئ، (آسانه وهل، داسې سخت وهل نه چې په بدن اثر پریږدي یا یې څه مات شي)، نو که هغوی ستاسې فرمان برداري شي، نو هغو ته د لاس غځونې له پاره بیځایه پلمې مه جوړوئ، یقینا الله تعالی ډیر لوړ او لوی ذات دی.

د حل ددغو لارو د روا کیدلو یواځینی مقصد د کورنۍ دساتنې هڅه ده، دا دنفوسو او د حالاتو د اصلاح لپاره یو وقایوي عمل دی، نه داچې زړونه له فساد، بغض او کینې څخه ډک کړي.

د میړه او ښځې د کورنۍ مینځګړتوب

که له ذکر شویو لارو د ښځې او میړه تر مینځ ستونزې حل او محبت پیدا شو، خو ښه او که نه نو بیا اسلام ددې امر کوي چې د دواړو خپلوان دې مداخله وکړي، الله تعالیﷻ فرمایي: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُواْ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِن يُرِيدَا إِصْلاَحًا يُوَفِّقِ اللّهُ بَيْنَهُمَا﴾ [النساء: ۳۵] "او که تاسې د میړه او میرمنې د اړیکو د خرابیدو په باب اندیښمن یاست؛ نو یو منځګړی د میړه له خپلوانو څخه او یو د میرمنې له خپلوانو څخه وټاکئ، که هغوی دواړه روغه جوړه کول وغواړي نو الله به د هغو دواړو تر مینځ د توافق لاره برابره کړي".

او په دې کې شك نشته چې ددغو دواړو اړخونو له مینځګړو څخه خیرخواه او د ښه نیت او ارادې لرونکي کسان غوره کول، له هغو مهمو اسبابو څخه دي چې دواړه لوري په خپل ورسپارل شوي کار کې بریالیتوب ته رسولای شي، چې هغه د اختلاف او ستونزو د اسبابو لیرې کول او د زوجیت د ژوندانه بیرته راګرځول دي.

د حل وروستۍ لاره

که دا ټولې هڅې ناکامې شوې او د اصلاحي کوششونو څخه هم نا امیدي راغله، نو بیا د ستونزو د لیرې کولو لپاره طلاق یواځینۍ لاره پاتې کیږي چې اسلام روا کړې ده، الله تعالیﷻ فرمایي: ﴿وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللّهُ كُلاًّ مِّن سَعَتِهِ وَكَانَ اللّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۳۰]

(c) ketabton.com: The Digital Library

{خو که مېړه او ښځه يو له بله بېل هم شي، نو الله به په خپل پراخ قدرت سره هر يو بـل تـه لـه محتاجی نه بې نيازه کړي. د الله ﷻ د لورينې لمن ډېره ارته ده او هغه د حکمت خاوند دی}.

په دې آيت کې مېړه او ښځې دواړو ته وروسته له دې چې له لوی نعمت (زوجيت) څخه چې الله تعالیﷻ ورپه برخه کړی و محروم شول تسليت او ډاډگيرنه ورکړل شوې ده.

﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النَّسَاء فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلاَ تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لَّتَعْتَدُواْ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ [البقرة: ۲۳۱] « او کله چې تاسې ښـځو تـه طـلاق ورکړئ او د هغو عدت په پوره کېدو شي، نو يا يې په ښه توگه وساتئ يا يې په ښه شـان رخصت کړئ محض د ربړولو لپاره يې مه ايساروئ چې دا به تېری زيـاتي وي او څـوک چې دا کار وکړي هغه به په حقيقت کې خپله پر خپل ځان ظلم وکړي».

که ستونزې د سړي له خوا وي

که چيرې ښځه ووينې چې مېړه يې رغبت ورسره نه لري، مخ ورڅخـه اړوي او سـتونزې ورته پيدا کوي، په دې صورت کې ښځې ته په کار دي چې د ستونزو په سبب ځان پـوه کړي او د هغو د ليرې کولو او علاج لپاره هڅه وکړي، نـو کـه چيـرې دا سـتونزه پـه دې حل کيده چې د سړي د خوښۍ لپاره ښځه له خپلو ځينو حقوقو څخه ورتېره شـي، دا ښـه کار دی چې د تاوتريخوالي د ډېريدو مخه ورباندې ونيـسي، الله تعـالیﷻ فرمـايي: ﴿وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلاَ جُنَاْحَ عَلَيْهِمَا أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ [النساء : ۱۲۸] «کله چې کومه ښځه د خپل مېړه له نـاوړه چلنـد يـا مـخ اړونـې څخـه پـه وېره کې وي، نو هېڅ باک نشته، که مېړه او مېرمن (د څه حقوقو پـر کمولـو زيـاتولو) پـه خپلو مينځو کې روغه جوړه وکړي. روغه جوړه په هر حال ډېره ښه ده».

او که مېړه د ښځې په حق کې ظلم کوي، نفقه نه ورکوي، يا بـې دينـه وي، نـاوړه او نـاروا اخلاق لري، اسلام ښځې ته دا حق ورکړی چې قاضي ته مراجعه وکړي او د خلعې غوښتنه ورڅخه وکړي. الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَلاَ يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُواْ مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلاَّ أَن يَخَافَا أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللّهِ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ [البقره : ۲۲۹]

" او تاسو (مېړونو) ته روا نه دي چې له هغه څه څخه چې دوی ته مو ورکړي (مهر) ورڅخه واخلئ، مگر که دواړه د اللهﷻ پرحدودو په دريدو کې انديښمن وي په داسې حال کې که ښځه د ځان د خلاصونې لپاره (مېړه ته) څه ورکړي، نو په دوی دواړو څه گناه نشته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طلاق اختیار خاوند سره دی

الله تعالیﷻ د طلاق اختیار یوازې د نارینه په لاس کې ورکړی او په دې کې ډېر حکمتونه دي چې ځینو ته یې په لاندې ډول اشاره کېږي:

۱.سړی تر ښځې په خپلو عواطفو او احساساتو زیات کنټرول او واکمني لري، نو که د طلاق اختیار ښځې ته ورکړ شي، نو ډېرې به په یوه معمولي ستونزه د طلاق خواته مخه کړي.

۲.نارینه د واده په مهال مهرونه اداء کوي، نور مصارف هم دوی کوي او ښځې په واده کې مصارف نه لري، بلکې مهرونه لاس ته راوړي، نو سړي د نکاح په قطع کولو کې سنجول شوی قدم پورته کوي او په آسانه طلاق نه ورکوي.

۳.د اسلام شریعت د طلاق د کمیدلو پلوی دی او له همدې کبله یې په حلالو چارو کې تر ټولو ناوړه کار شمېرلی، خو د نا چارۍ په صورت کې یې یوازې سړیو ته د هغه د کارولو حق ورکړی، که ښځو ته یې هم دا حق ورکړی وای، نو بیا به د طلاق ورکولو پدیده ډېره پېښیده او کورنۍ به د ړنګېدو له تهدید سره زیاته لاس او ګریوان وه.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکي په دریو ډلو وویشي چې په لاندې موضوعاتو باندې یو له بل سره خبرې اترې کړي:

۱. د ښځې او خاوند تر منځ د ستونزو د حل لارې کومې دي؟

۲. که ستونزې د سړي له خوا وي، څه کول پکار دي؟

۳. د طلاق اختیار خاوند ته ولې ورکړ شوی دی؟

پوښتنې

۱. د نېکمرغې مسلمانې کورنۍ انځور بیان کړئ.

۲. د ښځې او خاوند تر منځ د ستونزو د حل لارې څه دي؟

۳. د ښځې او خاوند د ستونزو د حل وروستنۍ لاره کومه ده؟

٤. که ستونزې د سړي له خوا وي، نو حل څه دی؟

٥. د طلاق اختیار خاوند ته ورکړ شوی دی، په دې کې څه حکمتونه دي؟

کورنۍ دنده

د مسلمانې کورنۍ اصلي انځور څه دی؟ په دې هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

طلاق

د الله جَلَّ جَلَالُهُ په وړاندې په حلالو کې ناخوښ حلال طلاق دی او شریعت د مېړه او ښځې تر منځ د ستونزو د وروستي حل په توګه روا کړی دی.

د طلاق تعریف

طلاق په لغت کې: د قید لېرې کولو ته وايي

په اصطلاح کې: په ځانګړو الفاظو سره د نکاح د قید لېرې کولو او پای ته رسولو ته طلاق ویل کیږي.

د طلاق د مشروعیت حکمت

طلاق له هغو حلالو شیانو څخه دی چې الله تعالی جَلَّ جَلَالُهُ ته خوښ نه دی، لیکن دا د هغې مریضې کورنۍ علاج دی چې نورې ټولې دواوې یې کارولې وي او یوازې همدغه دوا ورته پاتې وي، د طلاق مثال داسې طبیب او ډاکتر ته ورته دی چې په بدن کې د خراب شوي غړي پرېکیدو ته اړ کیږي، تر څو نور بدن ته سرایت ونه کړي.

کله چې د مېړه او ښځې حالت دې حد ته ورسیږي چې کرکه او کینه د مینې او محبت ځای ونیسي، د ژوند پر مخ بیول ورته ګران او ناشوني شي، نو بیا غوره دا ده چې په خوشحالۍ سره بیل شي او د خپلې خوښې نوی ژوند پیل کړي، د کرکې له شتون سره د زوجینو یو ځای اوسېدل او د طلاق لاره بندول لکه په کفري ټولنو کې چې معمول دي، ددې باعث ګرځي چې ناروغي د کورنۍ نورو غړو ته سرایت وکړي، طبیعتونه یې فاسد او له کینو څخه ډکیږي، انساني پاک احساسات یې بدلون پیدا کوي، د ماشوم ژوند بیا د مور پلار له داسې ګډ ژوند څخه چې هغه له اختلافه او نفرتونو ډک وي په جلا والي کې ډېر ښه او یا کم ضرره وي، له کرکجنو او متخاصمو والدینو سره به څنګه ماشوم صالحه تربیه تر لاسه کړي؟ او له کومه به د ماشوم د مینې، شفقت او مهربانۍ عاطفې ته ځواب وویل شي، په داسې حال کې چې هغه ورته په دې عمر کې ډېره اړتیا لري. ناروغه کورنۍ د ټولنې د فساد سبب جوړیږي، نو هغه سړی به څه کوي چې له خپلې ښځې نه یې کرکه وي بې له دې چې ځان ته به بله ملګرې پیدا کوي او د شهوت غریزه به ورباندې سړوي، ښځه به بیا خامخا دې ته ورته کار کوي او په دې ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

به د همدې کورنۍ ناروغي د ټولنې نورو وګړو ته سرايت کوي او ټولنه به په فساد اخته کيږي، نو ددې قاعدې له مخې چې: لـه دوو زيـانونو څخه کـم او خفيـف زيـان غوره کيږي، اسلام طلاق رواکړی دی.

اسلام صبر او زغم ته ترغيب ورکوي

اسلام د ستونزو با وجود هم مېړه او ښځه دواړه دې ته هڅولي دي چې لـه صبراو زغم څخه کار واخلي، نارينه يې هڅولي چې د ښځو په طبائعو دې صبر وکړي او د زوجيت دا ژمنه دې نه ماتوي، الله تعالی ﷻ فرمايي:

﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [النساء: ١٩]

«له هغو (خپلو ښځو) سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ که ستاسې هغوی نه خوښېږئ، نـو کېدای شي چې تاسې به يو شی نه خوښوئ، خو الله ﷻ به په هغه کې ډېرې ښېګڼې ايښې وي».

همدا شان اسلام ښځه هم دې ته ترغيب کړې چې له مېړه سره په ژوند کولو کې د صبر او زغم څخه کار واخلي، په آسانۍ دې داسې حالات نه جوړوي چې د کورنۍ جوړښت ته يې زيان ورسيږي، په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي:

«أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ» "کومه ښـځه چې بې موجبه له مېړه څخه طلاق غواړي، نو په هغې د جنت بوی حرام دی".

د طلاق حُکم

په طلاق کې اصل منعه او نه کول دي، خو د اړتيا لپاره روا شوی دی چې لـه املـه يـې د ښځې او مېړه تر منځ بيلتون راځي.

د طلاق شرطونه

په طلاق کې مهم شرطونه په لاندې ډول دي:

١. طلاق ورکوونکی به زوج وي، يعني په صحيح نکاح به دښځې خاوند وي.

٢. طلاق ورکوونکی به بالغ وي، نو د هلک طلاق نه واقع کيږي.

٣. طلاق ورکوونکی به عاقل وي، نو د لېوني طلاق نه صحيح کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. طلاق به په داسې الفاظو ورکوي چې صراحتاً يا کنايتاً ورباندې دلالت وکړي
٥. د کنايي الفاظو په صورت کې به سړی د طلاق نيت لري.

فعاليت

زده کوونکي دې ووايي چې ددوی په سيمو کې سړي خپلو ښځو ته کوم الفاظ استعمالوي چې له ورايه د طلاق معنا ورکوي؟

پوښتنې

١. طلاق تعريف کړئ.
٢. د طلاق د مشروعيت حکمت بيان کړئ.
٣. اسلام مېړه صبر او زغم ته رابولي دليل يې بيان کړئ.
٤. د طلاق حکم څه دی؟
٥. د طلاق شرطونه بيان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طلاق ډولونه

له ابراهيم النخعي رحمه الله څخه روايت شوی دی چې صحابه کرامو به د سنت مطابق دا غوره ګڼل چې ښځې ته له يوه څخه زيات طلاق ورنه کړي (په يو ځل بايد درې طلاقه ورنکړل شي) يو طلاق به يې ورکاوه اوعدت به يې تېرېده.

د طلاق ډولونه

طلاق په مختلفو اعتبارونو وېشل شوی چې په لاندې توګه بيانيږي:

طلاق د لفظ له مخې: طلاق د صيغې او لفظ له مخې په دوه ډوله دی: صريح او کنايه.

۱. **صريح:** هغه لفظ دی چې د طلاق مراد ورڅخه په واضح ډول معلوميږي، په عرف او رواج کې هغه په طلاق دلالت کوي، لکه چې ښځې ته ووايي: ته طلاقه، يا ته په ما حرامه يې.

د صريح طلاق حکم: د صريح لفظ په ويلو سره بې له نيت کولو طلاق واقع کېږي، نو که ښځې ته وويل شي چې ته طلاقه يې او بيا دعوه وکړي چې مطلب مې طلاق نه و، دده دغې دعوې ته اعتبار نه ورکول کيږي.

۲- **کنايه:** په طلاق ورکولو کې داسې لفظونو ته وايي چې هم د طلاق او هم د بل شي معنا ولري، خو خلک يې د صريح طلاق په معنا نه پيژني، لکه چې ووايي: له خپلې پلارګنۍ سره دې يو ځای شه، يا له کوره ووځه.

دکنايي طلاق حکم: د کنايي لفظ په ويلو سره طلاق هلته واقع کېږي چې نيت يې د طلاق وي او که يې نيت د طلاق نه وي طلاق نه واقع کيږي.

طلاق د بدعت او سنت له مخې: د سنت او بدعت له مخې طلاق په دوه ډوله دی: سني او بدعي.

۱.**سني طلاق:** سني هغه طلاق دی چې د سنت موافق وي او هغه داسې چې سړی خپله ښځه د ريښتيني عذر د لرلو په اساس په يوه طلاق په داسې طهر کې طلاقه کړي چې ورسره يو ځای شوی نه وي او حامله هم نه وي، له يوه طلاق اچولو وروسته يې پريږدي چې عدت يې تېر شي او ورڅخه بيله شي دا غوره لاره ده. خو که د سړي د جلا کيدو قصد د دلايلو پر بنسټ پوخ وي د دې لپاره چې خپله او د ښځې طمعه قطعه کړي او په يوه طهر کې يو په بل طهر کې دويم او په دريم طهر کې دريم طلاق ورواچوي، دا هم سني طلاق دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. **بدعي طلاق:** هغه طلاق دی چې د سنت طریقې خلاف ورکړ شي هغه داسې چې خاوند خپلې مېرمنې ته په یو ځل دوه یا درې طلاقه، یا د حیض او یا دحمل په دوران کې ورته طلاق ورکړي یا په داسې طهر کې طلاق ورکړي چې په هغه کې یې جماع کړې وي، دا طلاق واقع کیږي، خو ورکوونکی یې ګنهګار دی.

دریم– د رجعیت او بینونت له مخې طلاق په درې ډوله دی:

۱. **رجعي طلاق:** هغه دی چې زوج له طلاق څخه وروسته ددې واک او اختیار ولري چې خپله مېرمن راوګرځوي بې له دې چې نوي عقد ته اړتیا پیدا شي، د هغې خوښه وي او یا یې نه وي. دا د لومړي او دویم طلاق له ورکولو وروسته، خو په دې شرط چې د عدت وخت یې لا پاتې وي او که یې د عدت وخت تېر شو، بیا رجعي طلاق په بائن بدلیږي او د مېرمنې خاوند له نوي عقد پرته د هغې د راګرځیدو واک نه لري.

۲. **باین طلاق:** هغه طلاق ته وایي چې په کنایي الفاظو لویدلی وي، لکه چې ورته ووایي ته نوره جلا کړای شوې یې، کورته دې ولاړه شه، یا له کوره ووزه او داسې نور، خو په دې شرط چې د طلاق نیت ولري، په دې صورت کې یو باین طلاق واقع کیږي زوج کولای شي په نوي عقد او مهر طلاقه کړې ښځه بېرته په نکاح کړي.(۱)

۳. **مغلظ طلاق:** هغه طلاق ته وایي چې په درې طلاقه سره خپله مېرمن طلاقه کړي، په دې صورت کې خاوند نه شي کولای چې طلاقه کړې مېرمن ځان ته راوګرځوي، خو هلته یې په نکاح کولای شي چې دا مېرمن له بل چا سره په صحیحې نکاح سره واده وکړي، هغه ورسره یو ځای شي، بیایې یا طلاقه کړي او یا ورڅخه مړ شي او عدت یې هم تېر شي، نو ده ته په دې صورت کې روا ده چې نوې نکاح ورسره وکړي.

فعالیت: زده کوونکي دې په خپلو منځو کې د طلاق ډولونه روښانه کړي.

پوښتنې

۱. طلاق د لفظ له مخې په څو ډوله دی؟ بیان یې کړئ.
۲. طلاق د بدعت او سنت له مخې په څو ډوله دی؟ شرحه یې کړئ.
۳. د طلاق ډولونه د رجعیت او بینونت له مخې په ګوته کړئ.

---

۱ – العناية شرح الهداية – (۵ / ۲۷۲).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تفریق ډولونه [۱]

له طلاق څخه علاوه د ښځې او خاوند تر منځ د خلع، لعان، ایلاء، او ظهار په ذریعه هم بیلتون را منځ ته کیږي، غواړو په دې لوست کې په همدې موضوعاتو خبرې وکړو.

۱. خلع

کله کله د مېرمنې او خاوند تر منځ ژوند تریخ او ستونزمن شي، مېرمن کولای شي د څه مال په عوض کې خپل خاوند په خلع کولو قانع او ځان ورڅخه جلا کړي.

د خلع تعریف

خلع په لغت کې: لېرې کولو ته وایي.

د فقهاوو په اصطلاح کې: له ښځې څخه د هغې د مال په عوض کې د خلع په لفظ سره د نکاح د واک ختمولو ته ویل کیږي [۱]

د خلع مشروعیت

کله کله د طبیعي، اخلاقي، دیني او صحي سببونو له امله د مېرمن او خاوند ترمنځ ژوند ستونزمن شي چې په نتیجه کې مېرمن، نور نه غواړي چې د خپل خاوند سره ژوند وکړي. د همدې اړتیا له مخې اسلامي شریعت خلع روا کړې، څو د مال په عوض کې وکړای شي ځان له دې حرج او تکلیف څخه خلاص کړي، تر څو د الله ﷻ د حدودو څخه د تېرې او د خاوند د اطاعت په مخالفت کې ونه لوېږي.

دخلع د مشروعیت دلیل

الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللهِ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ [البقرة: ۲۲۹]

" نو که تاسې ته دا وېره وي چې هغوی دواړه به د الله ﷻ پر حدودو ټینګ پاتې نشي، نو د هغو دواړو په منځ کې ددې خبرې باك نشته چې مېرمن خپل مېړه ته یو څه بدل ورکړي (او ځان ورڅخه بېل کړي.) "

نبوي حدیث: له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی چې د حضرت ثابت بن قیس الانصاري رضي الله عنه مېرمن (**جمیلة** بنت أبي بن سلول) رسول الله ﷺ ته راغله ویې ویل: اې د الله رسوله ! زه د ثابت بن قیس په دین او اخلاقو نیوکه نه لرم، خو نه غواړم

---

۱ - العنایة شرح الهدایة - (٥ / ٤٦٥).

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د تريخ ژوند له امله په ناروا کار او د کفر په اسبابو کې ولويږم، رسول اللهﷺ ورته وفرمايل: (ته غواړې چې خپل باغ بېرته ورکړې) هغې وويل: هو، نو ده ته يې باغ بېرته ورکړه او رسول الله ﷺ ثابت رضی الله عنه ته د منلو امر وکړ، نو يې پرېښوده.[1]

د خلع حکم

د خلع په تر سره کيدلو باين طلاق واقع کيږي او په ښځې د ټاکلي مال ورکول لازميږي.

د خلع او طلاق تر منځ توپير

طلاق د سړي له لوري ورکول کيږي او خلع د مېرمنې له خوا د يوه څه مال په ورکولو غوښتل کيږي. کله چې د دواړو اړخونو موافقه راغله، خلع تر سره کيږي او په ښځې باندې د ټاکلي مال ورکول لازميږي.

بې سببه د خلع د غوښتنې کراهيت

له کوم موجه سبب څخه پرته د خلع غوښتنه مکروه کار دی، په يوه حديث کې له رسول الله ﷺ څخه روايت شوی چې فرمايي: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ اخْتَلَعَتْ مِنْ زَوْجِهَا مِنْ غَيْرِ بَأْسٍ لَمْ تَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ»[2] "هره ښځه چې له اړتيا پرته له خاوند سره خلع وکړي د جنت بوی به يې تر سپږمو نه شي".

او په بل حديث کې فرمايي: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا طَلَاقًا فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ»[3] "هره ښځه چې له شديدې اړتيا پرته له خاوند څخه د طلاق غوښتنه وکړي په هغې د جنت بوی حرام دی.

د خلع احکام

- که چيرې جفا، نافرماني او بده کړنه د خاوند له خوا وي، نو سړي ته دا مکروه ده چې له مېرمنې څخه بدل واخلي، خو که نافرماني د مېرمنې له خوا وي بيا د خلع په مقابل کې د عوض او مال اخيستل روا دي.
- هر هغه شی چې مهر او د نکاح بدل جوړېدلای شي، هغه د خلع عوض او بدل هم کېدای شي.

---

١ – السنن الكبرى للبيهقي.

٢ – مسند الصحابة في الكتب الستة.

٣ – السنن الكبرى للبيهقي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

● خلع د زوج له موافقې پرته صحت نه پیدا کوي، ځکه طلاق ورکول د سړي حق دی، نو که خاوند یې ونه مني خلع نه واقع کیږي.

٢- لعان

د لعان تعریف

لعان په لغت کې: له لعن څخه اخیستل شوی چې لیرې کولو ته وایي.

په شرعي اصطلاح کې: د میرمنې او خاوند تر منځ له لعن او غضب سره شهادت ورکولو ته وایي چې د زنا د شهادت په څیر د څلورو شاهدانو ځای نیسي، سړی په دې ډول شاهدي ورکولو سره د قذف له حد څخه خلاصیږي او قسمونه یې د څلورو شاهدانو حکم پیدا کوي او ښځه په دې ډول شاهدي ورکولو سره د زنا حد له ځان څخه دفع کوي او له حد څخه ژغورل کیږي.

د لعان مشروعیت

د لعان مشروعیت په قرآن کریم ثابت دی، الله تعالیﷻ فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاء إِلَّا أَنفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ۞ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ۞ وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ۞ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ [النور: ٦ – ٩]

«او کوم کسان چې پر خپلو میرمنو باندې تور لګوي او له هغو سره په خپله د هغو له خپل ځان نه پرته نور شاهدان نه وي، نو له هغو نه د یوه تن شاهدي (دا ده چې هغه) څلور ځله په اللهﷻ باندې په قسم خوړلو سره شاهدي ووایي چې هغه (په خپل تور ویلو کې) رېښتونی دی او پنځم ځل ووایي چې پر هغه باندې دې د اللهﷻ لعنت وي که هغه (په خپل تور ویلو کې) دروغجن وي او له ښځې نه د سزا مخنیوی په دې ډول سره کېدای شي چې هغه څلور ځله په اللهﷻ باندې په قسم خوړلو سره شاهدي ووایي چې دغه سړی (په خپل تور ویلو کې) دروغجن دی او په پنځم ځل کې ووایي چې پر هغې باندې دې د اللهﷻ غضب وي که هغه (په خپل تور ویلو کې) رېښتونی وي.»

له ابن عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول اللهﷺ د انصارو د یوه سړي او د ده د ښځې تر منځ لعان تر سره کړ او دوی یې سره جلا کړل.[1]

د لعان د مشروعیت حکمت

لعان ددې لپاره روا شوی دی چې د تور لګولو په صورت کې سړیو ته د خپل حریم څخه د دفاع وروستۍ لاره جوړه شي، څو سړی وکولای شي دنورو شاهدانو د نه شتون

---

١ – صحیح البخاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په صورت کې د وروستی وسیلې په توګه له خپلو مؤکدو ګواهیو څخه کار واخلي او مېرمنې ته دده د حریم د پایمالولو سزا ورکړي. خو څرنګه چې د اسلامي شریعت بنسټ په عدل ایښودل شوی، ښځې ته هم له ځان څخه ددفاع او د خاوند د تور د لیرې کولو حق ورکړ شوی، ځو په خپلو مؤکدو ګواهیو دا عذاب او پیغور له ځان څخه لیرې کړي.

د لعان کیفیت

کله چې خاوند خپله مېرمن په زنا تورنه کړي او یا د هغې د ماشوم له نسب څخه منکر شي (چې دا هم د صریح زنا کولو په معنا ده) او په دې خبره کوم ښکاره دلیل هم ونه لري، ښځه دده تور ونه مني او د قذف د حد د اقامت غوښتنه وکړي، نو قاضي به د دوی تر منځ د لعان پرېکړه کوي او دواړه به هغه مخصوص الفاظ چې قرآن کریم د لعان لپاره ټاکلي د قاضي په وړاندې وایي، له دې څخه وروسته قاضي ښځه او خاوند سره جلا کوي چې بیا دا مېرمن په دې سړي باندې حرامېږي.

د لعان حکم

د لعان د شاهدۍ په ویلو د مېرمن او خاوند تر منځ جلا کېدل واجبېږي، قاضي به د دوی د جلا والي حکم کوي، په دې سره باین طلاق واقع کېږي او له مېرمنې سره جماع او د جماع دواعي حرام ګرځي، که څه هم سره جلا شوي لا هم نه وي.

پوښتنې

۱. خلع تعریف کړئ.
۲. د خلع د مشروعیت حکمت څه دی؟
۳. د خلع د مشروعیت دلیل څه دی؟
٤. د خلع حکم څه دی؟
۵. آیا د خلع او طلاق توپیر شته؟
٦. بې سببه د خلع کول څه حکم لري؟
۷. لعان تعریف کړئ.
۸. د لعان د مشروعیت حکمت او دلیل روښانه کړئ.
۹. د لعان کیفیت څه دی؟ بیان یې کړئ.
۱۰. د لعان حکم وښیئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تفریق پاتې ډولونه (۲)

۳- ایلاء

ایلاء په لغت کې: قسم ته وايي.

په شرعي اصطلاح کې: په تاکید سره داسې قسم کولو ته وايي چې خپلې منکوحې ته به تر څلورو میاشتو یا له هغه زیات وخت پورې نه ورنږدې کېږي (جماع به ورسره نه کوي).

د ایلاء کفاره:

کله چې خاوند د څلورو میاشتو څخه مخکې خپلې مېرمنې ته رجوع وکړي کفاره پرې لازمېږي، دغه کفاره د قسم کفاره ده.

د ایلاء مشروعیت

د ایلاء مشروعیت د الله تعالیﷻ په دې قول ثابت دی: ﴿لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَآؤُوا فَإِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۞ وَإِنْ عَزَمُواْ الطَّلاَقَ فَإِنَّ اللّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقرة: ۲۲۶ – ۲۲۷]

"کوم خلک چې له خپلو مېرمنو سره د نا اړوندۍ لوړې کوي، هغوی ته څلور میاشتې وخت دی، که یې ورته رجوع وکړه، نو الله ښښونکی او رحیم دی او که هغوی د طلاق هوډ کړی وي، نو ودې پوهېږي چې اللهﷻ هر څه اوري او په هر څه پوهېږي."

په حنفي مذهب کې ایلا مکروه تحریمي ده؟

د جاهلیت په زمانه کې به عربو د خپلو ښځو د ځورولو لپاره د اکار کاوه چې تر یوه کاله یا له یوه کال څخه زیات هغه به خپلو ښځو ته نه ورنږدې کېدل، اسلامي شریعت ایلاء داسې قسم وګرځاوه چې په څلورو میاشتو کې باید پای ته ورسېږي، قسم کوونکی په دې کې مخیر دی چې قسم مات کړي او خپلې مېرمنې ته رجوع کوي او یا په قسم وفا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي او ښځه له ځان څخه بیلوي، نو که یې بېرته رجوع وکړه د قسم کفاره بـه ورکـوي او که نه نو مېرمن یې ورباندې د وخت په پوره کېدو سره په باین طلاق طلاقیږي.

د ایلاء حکم

که څیرې څلور میاشتې تېرې شي، نو مېرمنې یې په باین طلاق ورباندې طلاقیږي، که یـې خپلې مېرمنې ته رجوع وکړه اوقسم یې مات کړ، نو د قسم کفاره به ورکوي.

۴- ظهار

د ظهار تعریف: د خاوند لخوا د خپلې مېرمنې تشبیه کولو ته وایي، له داسې مېرمنـې سـره چې هغه په ده د ابد لپاره محرمه وي، لکه چې ورته ووایي ته په مـا لکـه زمـا مـور داسـې یې، یا ته په ما لکه زما د مور د شا په څېر یې.

د ظهار حکم

ظهار ناروا او حرام کار دی او ظهار کوونکی ورباندې ګناهګاریږي، الله تعالیﷻ فرمایي: ﴿الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَائِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ [المجادلة: ۲] "له تاسې نه چې کوم کسان لـه خپلـو ښځونه ظهار کوي (مور ورته وایي)، د دوی مېرمنې د دوی میندې نه دي، د هغو میندې، خو همغه دي چې هغوی یې زیږولي دي. دوی یـوه ډېـره نـاوړه او درواغ خبـره کـوي او حقیقت دادی چې اللهﷻ ډېر معافي کوونکی او بښونکی دی."

د ظهار حکم

د ظهار په ترسره کولو خاوند ته له ښځې سره جماع او یا د جماع مقدمات لکه مسه کـول ښکلول تر هغو حرامیږي، څو چې کفاره ورنکړي.

د ظهار کفاره

د کفارې په نیت د یوې رقبې (غلام) آزادول او که یې نه درلوده بیا، نو ددوو پرلـه پسـې میاشتو روژه نیول دي او که د روژو د نیولو قدرت نـه و، بیـا شـپیتو مـسکینانو تـه پـه مـړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګېډه خواړه ورکول، یا د خوړو قیمت ورکول دي چې سهار او بېګا وربانـدې څـان مـوړ کړای شي. الله تعالی فرمايي:

﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ذَلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۞ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

[المجادلة: ٢ – ٣]

"کوم کسان چې له خپلو مېرمنو نه ظهار وکړي بیا له خپلې هغې خبرې نـه راواوړي چې کړې يې وه، نو مخکې له دې نه چې دواړه يوبل تـه لاس ور وړي، يـو غـلام آزادول بـه وي، پدې (کفارې) سره تاسې ته نصيحت کېږي او تاسې چې څه کوئ الله ﷻ ترېنـه بنـه خبر دی او څوک چې غـلام ونـه مـومي هغـه دې دوه مياشتې پرلـه پسې روژه ونيسي. مخکې له دې نه چې دواړه يوبل ته لاس وروړي او څـوک چې پـه دې هـم قادرنـه وي هغه دې شپيتو مسکينانوته خواړه ورکړي د (کفارې) دغه حکم د دې لپاره درکول کېږي چې تاسې پر الله ﷻ او د هغه پر پيغمبر ﷺ ايمـان راوړئ. دا د الله ﷻ ټـاکلي حـدود دي او دکافرانو لپاره دردناکه سزا ده".

پوښتنې

١. ایلاء لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
٢. د ایلاء د مشروعیت دلیل څه دی؟
٣. د ایلاء حکم بیان کړئ.
٤. ظهار تعریف کړئ.
٥. د ظهار حکم له دلیل سره بیان کړئ.
٦. د ظهار کفاره څه ده؟ تفصیل ورکړئ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library